

อภินันทนาการ

1.3117186

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลห้วยวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา สำนักหอสมุด

สุพรรณณี สงวนพัฒน์

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยนเรศวร
วันลงทะเบียน 30 ส.ย. 2547
เลขทะเบียน 4740266
เลขเรียกหนังสือ ๕๕๓

๕๕๓
๓๘๒๐
๒๕๔๗

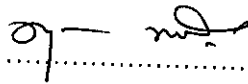
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสังคมศึกษา

พฤษภาคม 2547

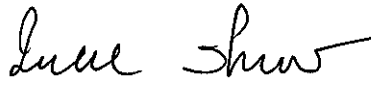
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

คณะกรรมการและคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ ของ
นางสุพรรณิ สงวนพัฒน์ เรื่อง "การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไถลื้อ ตำบลหย่วน
อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา" แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษาของมหาวิทยาลัยนเรศวร

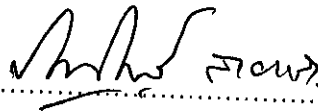
(รองศาสตราจารย์พรณยูพา นพริก)

ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

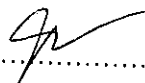
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรินทร์ สิริสุนทร)

กรรมการ

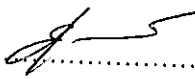
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจักษ์ สายแสง)

กรรมการ

(ดร.ภาณุวัฒน์ ภัคดีวงศ์)

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพัทธ์ พ่วงบางโพ)

รักษาการในตำแหน่ง คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

๑๗ พฤษภาคม ๒๕๔๗

ประกาศคุณูปการ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงในความกรุณาของ รองศาสตราจารย์
พรพนมยุพา นพรัตน์ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำตลอดจนแก้ไข
ข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรินทร์ สิริสุนทร ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ดร.ประจักษ์ สายแสง ดร.ภาณุวัฒน์ ภัคดีวงศ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร่อง
ในการสอบวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณ อาจารย์นฤกุล บำรุงไทย รองศาสตราจารย์ เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย
ที่กรุณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และให้คำแนะนำแก้ไขจนสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ พระสมศักดิ์ สิริทโร นางแสงดา สมฤทธิ และชาวบ้านในชุมชนไท
ลื้อตำบลหยวนทุกท่านที่อำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลแก่ผู้วิจัย ให้ความอนุเคราะห์
และอนุญาตให้ผู้วิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลในด้านต่างๆ รวมทั้งให้ความร่วมมือในการเก็บข้อ
มูลเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณ ดร.วาสนา ณ ผืน ดร.สันธิวัฒน์ พิทักษ์พล ที่ให้การสนับสนุนในทุกๆ ด้าน
ตลอดจนให้คำแนะนำ และให้กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จ

ขอขอบคุณเพื่อนๆ สาขาวิชาสังคมศึกษา และสาขาวิชาประวัติศาสตร์ทุกคน ที่ร่วมทุกข์
ร่วมสุข และคอยเป็นกำลังใจมาตลอดระยะเวลาที่ศึกษา

ขอกราบขอบพระคุณ คุณน้ำอรอนงค์ วรรณกุล ที่ให้ความอนุเคราะห์ในด้านทุน
การศึกษาตลอดระยะเวลาที่ศึกษา จนทำให้ผู้วิจัยได้ศึกษา และจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จ
ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

การวิจัยครั้งนี้ไม่อาจสำเร็จลุล่วงไปได้ ถ้าขาดการสนับสนุนทางด้านกำลังใจ
จาก ดร.จตุรพร รักษ์งาร ซึ่งคอยให้คำปรึกษา ให้ความช่วยเหลือในทุกๆ ด้าน และให้กำลังใจมา
โดยตลอด

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้กับผู้มีพระคุณ
ทุกท่าน

สุพรรณณี สงวนพัฒน์

ชื่อเรื่อง	: การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
ผู้วิจัย	: นางสุพรรณณี สงวนพัฒน์
ที่ปรึกษา	: รองศาสตราจารย์พรณยูพา นพรัก
ประเภทสารนิพนธ์	: วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สังคมศึกษา) มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2547

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ คือ ประการแรก เพื่อศึกษาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ประการที่สอง เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และประการสุดท้าย เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ประชากรภายในชุมชนและภายนอกชุมชน

ประชากรภายในชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ประกอบด้วยหัวหน้าครัวเรือนจำนวน 179 คน โดยสุ่มจากประชากรทั้งหมด 1,198 ครัวเรือน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม ซึ่งเป็นคำถามแบบเลือกตอบ (Check List) และแบบประเมินค่า (Rating Scale) ข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน กลุ่มที่สองประกอบด้วย ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ ผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดย ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - Structure Interview) และการสังเกตในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากรภายนอกชุมชน ศึกษาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จากนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาเที่ยวชุมชนไทลื้อ จำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม เป็นคำถามแบบเลือกตอบ (Check List) และแบบประเมินค่า (Rating Scale) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา พบว่า ชุมชนมีองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวครบทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว และด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว แต่ยังมีจุดอ่อนในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ได้แก่ เรื่องการรักษาความปลอดภัย ซึ่งจะต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

การศึกษาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน และการมีส่วนร่วมในดำเนินกิจกรรม ส่วนการมีส่วนร่วมในการลงทุน และการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลยังอยู่ในระดับปานกลาง

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า องค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของชุมชนที่มีความพร้อมอยู่ในระดับมาก คือ ในด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว และในด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ส่วนประเด็นด้านสิ่งอำนวยความสะดวก กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ายังมีความพร้อมอยู่ในระดับปานกลาง

ดังนั้น แนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน ชุมชนยังต้องพัฒนาในด้านองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 ด้าน คือ สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

Title : TOURISM DEVELOPMENT OF TAI LUE COMMUNITY SITE AT
YUAN SUB-DISTRICT, CHIANG KHAM DISTRICT, PHAYAO
PROVINCE

Author : Mrs. Supanee Sa-nguanpat

Adviser : Assoc. Prof.Panyupa Noparak

Type of Degree : Master of Arts Degree in Social Study (M.A. in Social Study),
Naresuan University, 2004

Abstract

Three main objectives of this study were, firstly is to study on Tai Lue community potential which will be developed to a cultural tourism site at Yuan sub-district, Chiang Kham district, Phayao province. Secondly is to study on tourist opinions after their trips to Tai Lue community and thirdly is to find out the development tendency to a new cultural tourism site at Yuan sub-district, Chiang Kham district, Phayao province.

Studied populations were divided to two groups as inside community and outside community population. The inside focus groups identified as a group of heads of a family which 179 samples were selected from 1198 population by Simple Random Sampling method. Check list and Rating Scale questionnaires were used as study tools and analyzed by a descriptive statistic application. Frequency distribution, percentile value, mean value and standard deviation were analyzed. The second group were official community leader, unofficial community leader and government officer which Semi-structural Interview and observation during data collecting period were used as study tools.

Fifty tourists who visited to Tai Lue community were selected by Accidentally Sampling method and studied as an outside community population. Check list and Rating Scale questionnaires were used as study tools and analyzed by a descriptive statistic application. Frequency distribution, percentile value, mean value and standard deviation were analyzed.

The results showed that Yuan sub-district (Tai Lue community) consisted enough three strengthen points which is sufficiently developed to be a cultural tourism site. These are good tourism attractiveness, good tourist accommodations and good tourist information accessibility. However, some weakness point was not yet improved such as tourist security which should be informed and develop.

The study on community participation found that focus group highly participates on planning implementation and to carry out activities. Community investment and monitoring participation were in moderately scale.

The study on tourist opinions on the development of Tai Lue community as a tourism site at Yuan sub-district indicated that community has higher potential in tourism components such as attractive cultural places and tourism accessibility. However, more services and accommodations were suggested.

In conclusion, it is suggested that the developing tendency of Yuan sub-district to be a cultural tourism site should continuously improved in those three major components such as the development of cultural place attractiveness, accommodations and site accessibility.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	6
ขอบเขตการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์.....	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	9
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.....	11
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	13
แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว.....	21
แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว.....	22
ทฤษฎีภาวะผู้นำ.....	25
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	26
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	32
3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	34
แหล่งข้อมูล.....	34
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	35
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	37
การเก็บและรวบรวมข้อมูล.....	39
การตรวจสอบข้อมูล.....	40
การวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผล.....	41

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	43
บริบทชุมชน.....	44
การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลห้วยวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา.....	64
ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลห้วยวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา.....	75
แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลห้วยวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา.....	83
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	85
สรุปผลการศึกษา.....	86
อภิปรายผล.....	88
ข้อเสนอแนะ.....	90
บรรณานุกรม.....	93
ภาคผนวก.....	99
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย.....	100
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....	114
ประวัติผู้วิจัย.....	115

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนประชากรในแต่ละหมู่บ้าน.....	36
2 แสดงข้อมูลหมู่บ้านไทลื้อในตำบลหย่วน.....	47
3 แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลส่วนบุคคล.....	65
4 แสดงความคิดเห็นของประชาชนด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวของชุมชน ไทลื้อบ้านหย่วน.....	67
5 แสดงความคิดเห็นของประชาชนด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ของชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน.....	69
6 แสดงความคิดเห็นของประชาชนด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ไทลื้อบ้านหย่วน.....	70
7 แสดงระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการวางแผนจัดการท่องเที่ยว ของชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน.....	71
8 แสดงระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการร่วมดำเนินกิจกรรมทางการ ท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน.....	72
9 แสดงระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการร่วมลงทุนในการจัดการ ท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน.....	72
10 แสดงระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการร่วมติดตามประเมินผล ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน.....	74
11 แสดงข้อมูลส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวชุมชน ไทลื้อบ้านหย่วน.....	75
12 แสดงการจำแนกข้อมูลตามอายุ และการศึกษาของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทาง มาท่องเที่ยวชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน.....	76
13 แสดงการจำแนกข้อมูลตามอาชีพ และรายได้ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทาง มาท่องเที่ยวชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน.....	77

บัญชีตาราง(ต่อ)

ตาราง	หน้า
14 แสดงการจำแนกข้อมูลตามภูมิฐานะของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมา ท่องเที่ยวชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน.....	78
15 แสดงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ของชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน.....	79
16 แสดงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ของชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน.....	80
17 แสดงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ไทลื้อบ้านหย่วน.....	81

บัญชีภาพ

ภาพ	หน้า
1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย.....	33
2 แสดงแผนที่ตำบลหย่วน.....	46
3 แสดงการแต่งกายของผู้ชายไทลื้อ.....	52
4 แสดงการแต่งกายของผู้หญิงไทลื้อ.....	53
5 แสดงเรือนไทลื้อ.....	55

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอย่างเป็นทางการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2503 ซึ่งเป็นปีที่มีการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว (อ.ส.ท.) ซึ่งขณะนั้นประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยือนจำนวน 81,340 คน มีรายได้จากการท่องเที่ยว 196 ล้านบาท นับแต่นั้นมา อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยก็ได้มีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศมากขึ้นจนถึงปี พ.ศ. 2522 จึงได้มีการยกฐานะจากองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และส่งผลให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเรื่อยมา (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2542)

เมื่อเกิดภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ ในปี พ.ศ. 2540 ประเทศต่างๆ ทั่วโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เนื่องจากเห็นว่าเป็นวิถีทางที่สามารถนำเงินตราเข้าประเทศได้เร็วที่สุด และมีข้อจำกัดน้อยกว่าการส่งเสริมสินค้าออก จากเหตุผลและนโยบายดังกล่าวทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยได้มีการเปิดกว้างมากขึ้นตามลำดับ

องค์การการท่องเที่ยวโลกหรือ WTO (World Tourism Organization) แถลงว่า ในสหัสวรรษใหม่ กระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวจะเป็นไปในลักษณะการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมากขึ้น และยังได้คาดการณ์ว่า ในปี ค.ศ. 2000 จะมีนักท่องเที่ยวออกเดินทางท่องเที่ยวทั่วโลกประมาณ 668 ล้านคน และจะเพิ่มขึ้นเป็น 1,564 ล้านคน ในปี ค.ศ. 2020 โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยประมาณร้อยละ 4 กระจายไปตามภูมิภาคต่างๆ โดยที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้รับส่วนแบ่งร้อยละ 13.92 หรือ ประมาณ 9 ล้านคน และเพิ่มเป็นร้อยละ 25.43 หรือ 397 ล้านคน ในปี ค.ศ. 2000 และ ค.ศ. 2020 ตามลำดับ สำหรับประเทศไทยคาดว่าจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยถึง 36 ล้านคนในปี ค.ศ. 2020 (การท่องเที่ยวในประเทศไทย. 2543)

การนำอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมาช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศนับเป็นกลยุทธ์ที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี โดยเฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบันที่ทั่วโลกกำลังเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นวิธีการที่ให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจสูง สามารถทำกำไรให้ธุรกิจเอกชนเป็นจำนวนมาก เกิดการสร้างงานในชุมชน และเป็นแหล่งรายได้ของรัฐในรูปแบบภาษีอากรที่รัฐจะจัดเก็บได้มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม การที่การท่องเที่ยวจะสามารถพัฒนาไปได้อย่างต่อเนื่อง และใช้เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอย่างถาวรได้นั้น ต้องเป็นไปอย่างสอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน แต่เนื่องจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในอดีตที่ผ่านมา นั้น เป็นการท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยม (Conventional Tourism) ที่เป็นรูปแบบมุ่งเน้นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก อีกทั้งมุ่งส่งเสริมเพื่อเพิ่มผลตอบแทนทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ขาดความเอาใจใส่ดูแลเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงจากแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ผลกระทบที่เกิดขึ้น คือ ความเสื่อมโทรมและการลดปริมาณลงของทรัพยากรธรรมชาติ เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนปัญหามลพิษที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเจริญเติบโตของการพัฒนาประเทศที่ขาดการควบคุมดูแล ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในแต่ละชุมชน ซึ่งนอกจากจะเสื่อมโทรมลงแล้ว ยังเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของชุมชนด้วย (มิตรา สามารถ, 2543)

จากผลกระทบของการท่องเที่ยวดังกล่าว จึงเกิดกระแสการพัฒนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) ขึ้น ซึ่งมีประเด็นที่สำคัญ คือ จะทำอย่างไรให้การท่องเที่ยวมีความยั่งยืนต่อฐานทรัพยากร และมีส่วนร่วมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งในการประชุม "Earth Summit" ที่นคร Rio De Janeiro ประเทศ Brazil ในปี ค.ศ. 1992 ได้มีการกำหนดแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) โดยกล่าวถึงการท่องเที่ยวว่าควรมีทิศทางในการตัดสินใจพัฒนา และการจัดการอย่างยั่งยืน รวมถึงการเชื่อมโยงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน (มธุรส ปราบไพรี, 2544)

ความต้องการการพัฒนาการท่องเที่ยวดังกล่าว ได้มีผลต่อการปรับตัวของรูปแบบการท่องเที่ยว ในการหาทางเลือกใหม่ (Alternative Tourism) เพื่อการตอบสนองต่อความต้องการและทดแทนการท่องเที่ยวตามประเพณีนิยม (Conventional Tourism) แบบเดิมที่เคยปฏิบัติกันมา เรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ

สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน (สินธุ์ สโรบล. 2545)

ประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ได้รับแนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพราะการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า การกำหนดนโยบายและแผนงานการพัฒนา มักถูกกำหนดโดยรัฐบาลในลักษณะของการกำหนดลงมาจากเบื้องบน (Top-Down Policy) และมักจะประสบกับความล้มเหลว เนื่องจากไม่สามารถปฏิบัติได้ หรือหากปฏิบัติได้ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ทั้งหมด ทั้งนี้ เป็นเพราะผู้กำหนดนโยบายและโครงการพัฒนาต่างๆ ไม่มีความเข้าใจในปัญหาอย่างแท้จริง ดังนั้น ในปัจจุบันรัฐบาลจึงให้ความสำคัญกับประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จาก รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้กล่าวถึง การให้สิทธิของบุคคล และชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับภาครัฐ และในส่วนของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ได้มีการกล่าวถึงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจที่ควบคู่ไปกับการสร้างสมดุลกับการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม และให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น ดังนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ให้ความสำคัญต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกว้างขวางมากกว่ารัฐธรรมนูญฉบับเดิมๆ และย้ำเน้นในประเด็นการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไว้อย่างมาก ทั้งในแง่ของการใช้ประโยชน์ การควบคุมและจำกัดภาวะมลพิษ ตลอดจนการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในรูปแบบต่างๆ ด้วย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมให้มีความมั่นคง และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความสมบูรณ์ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป และเพื่อใช้ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของประเทศและวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นปัจจัยสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และแผนพัฒนาในระดับประเทศ จะเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ด้วยเหตุว่าประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ย่อมที่จะรู้ถึงสถานการณ์และปัญหาของพื้นที่ได้ดีกว่าผู้อื่น ทั้งในด้านการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ที่

ส่งผลให้เกิดความผูกพันต่อพื้นที่ นำไปสู่ความปรารถนาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา และ
แก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

การให้ความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่นผู้เป็นเจ้าของพื้นที่ เพื่อรองรับการขยายตัวของกา
ท่องเที่ยว และเป็นผู้ให้บริการทางการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว การคำนึงถึงขีดความสามารถที่
รองรับได้ของชุมชน ชุมชนต้องมีบทบาทในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของตน ทั้งนี้รวมถึงการได้
รับผลประโยชน์ การกระจายรายได้อย่างยุติธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชนย่อมทำให้ ชุมชนได้
แสดงถึงศักยภาพ และความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของตนเองอันจะนำไป
สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

การพัฒนาประเทศเพื่อผลประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจ กับความสำคัญของการ
พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดการควบคู่กันไป ดังนั้น การ
พัฒนาการท่องเที่ยวจึงอยู่ภายใต้บทบาทของชุมชนท้องถิ่นเป็นสำคัญ เพื่อรองรับกับตลาดการ
ท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยได้ส่งเสริมให้ปี 2541-2542 เป็นปี
แห่งการท่องเที่ยวไทย (Amazing Thailand) จึงทำให้จังหวัดต่างๆ ทั้งที่มีศักยภาพทางการท่อง
เที่ยวสูงไปจนถึงต่ำต้องวางแผนและจัดหากลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนสร้างควม
สนใจและดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยือน

จังหวัดพะเยาเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีศักยภาพทางแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย
ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีชื่อเสียง เช่น กว๊านพะเยา หรือแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒน
ธรรม วิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ แหล่งท่องเที่ยวประเภทหลังนี้กำลังได้รับความ
สนใจอย่างมากในการจัดทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการใน
ท้องถิ่นของตน เป็นจังหวัดหนึ่งซึ่งมีชุมชนที่มีวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ และสามารถส่งเสริมให้เป็น
แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหลายแห่ง กลุ่มชนดังกล่าวมีหลายชุมชนด้วยกันรวมถึงชุมชนไทลื้อ
บ้านหย่วน อำเภอเชียงคำ ซึ่งมีประวัติการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในแผ่นดินไทยมายาวนาน
ชุมชนมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว คือ การแต่งกาย ภาษา ที่อยู่อาศัย อาหารและการ
ประกอบอาชีพ ตลอดจนความเชื่อที่สืบทอดกันมานานก่อให้เกิดประเพณีและพิธีกรรมที่น่าสนใจ
มากมาย แม้ว่ากระแสวัฒนธรรมจากภายนอกจะเข้ามาทดแทนและกระทบวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่
วิถีชีวิตที่เคยสืบทอดปฏิบัติต่อๆ กันมานั้น ยังคงได้รับการสืบสานอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

บ้านหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ประกอบด้วยประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทย
ลื้อ ที่ยังคงดำเนินวิถีชีวิตตามแนววัฒนธรรมชุมชน ยึดมั่นขนบธรรมเนียมที่สืบทอดกันมา การ
ประกอบอาชีพดั้งเดิมยังปรากฏให้เห็น มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น วัดพระธาตุสบแวน

วัดหย่วน วัดแสนเมืองมา ซึ่งมีการนำศิลปะแบบไทลื้อมาผสมผสาน มีศูนย์วัฒนธรรมไทลื้อตั้งอยู่ในวัดหย่วน เป็นสถานที่จัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวไทลื้อ บอกเล่าถึงประวัติความเป็นมา รวมทั้งตำราโบราณที่เขียนด้วยอักษรล้านนา นอกจากนี้ชุมชนไทลื้อยังเป็นแหล่งรวมภูมิปัญญาชาวบ้านที่น่าสนใจ เช่น การรักษาโรคด้วยสมุนไพร การนวดแผนโบราณ เป็นต้น ประชาชนในชุมชนอยู่กันอย่างสงบสุขแบบพื้แบบน่อง และยังเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้กับตัวอำเภอเชียงคำ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงชุมชนได้อย่างสะดวก มีระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานครบครัน มีเรือนไทลื้อที่มีเอกลักษณ์ในรูปแบบทางสถาปัตยกรรมเฉพาะตัว สามารถดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวได้อยู่ไม่น้อย จากสถิตินักท่องเที่ยว พ.ศ. 2545 มีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวในจังหวัดพะเยา รวมทั้งสิ้น 217,151 คน (สำนักงานการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงราย) และคาดว่านักท่องเที่ยวบางส่วนจะต้องเดินทางมาท่องเที่ยวในอำเภอเชียงคำ ซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน และยังเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้กับชุมชนดังกล่าว ดังนั้นชุมชนควรจะมีการเตรียมแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความพร้อม เพื่อรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยว และจะพัฒนาอย่างไรเพื่อนำไปสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนอย่างยั่งยืน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ในด้านความคิดเห็นของประชาชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ศึกษาด้านความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว เพื่อที่จะเป็นแนวทางแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยาต่อไป อันเป็นวัตถุประสงค์อีกข้อหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อได้ทราบถึงแนวคิดและแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
2. เพื่อได้ทราบถึงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
3. ผลของการวิจัยนี้สามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน กลุ่มบุคคล และหน่วยงาน อื่นๆ ได้

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดพื้นที่ศึกษาที่ชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จำนวน 4 หมู่บ้าน ดังนี้ บ้านธาตุดสบแว่น หมู่ที่ 1 บ้านธาตุดสบแว่น หมู่ที่ 2 บ้านหย่วน หมู่ที่ 3 และบ้านม่วง หมู่ที่ 4

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา เนื้อหาที่กำหนดในการวิจัยครอบคลุมประเด็นต่างๆ ดังนี้

- 2.1 ศึกษาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ในประเด็น ดังนี้

- 2.1.1 ความคิดเห็นของประชาชนในชุมชน ในด้านองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว ทางด้านทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่น และสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีให้บริการในพื้นที่ และเส้นทางคมนาคม หรือ ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

- 2.1.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการร่วมวางแผน ร่วมดำเนินกิจกรรม ร่วมลงทุน และร่วมติดตามประเมินผล ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

- 2.2 ศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว โดยครอบคลุมทั้งปัจจัยส่วนบุคคล แบบแผนการเดินทางท่องเที่ยว และองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน

2.3 แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ โดยศึกษาแนวคิดของผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ได้แก่ ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ ผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ถึงแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไทลื้อบ้านหยวน

3. ขอบเขตด้านประชากร แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

3.1 หัวหน้าครัวเรือน หรือผู้แทนหัวหน้าครัวเรือนในชุมชนไทลื้อตำบลหยวน หมู่ 1 หมู่ 2 หมู่ 3 และหมู่ 4 โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 179 หลังคาเรือน

3.2 นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนไทลื้อตำบลหยวน อำเภอเชียงคำ ทั้งในวันธรรมดาและในวันหยุด โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จำนวน 50 คน

3.3 ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ทั้ง 4 หมู่บ้านในชุมชนไทลื้อตำบลหยวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่ของรัฐ และบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ จนเป็นที่ยอมรับนับถือในชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยว และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายในการมองถึงศักยภาพที่แตกต่างกันทางการท่องเที่ยวของชุมชน

นิยามศัพท์

การพัฒนา หมายถึง การจัดเตรียมรูปแบบและแนวทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสม และมีศักยภาพให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนไทลื้อ ตำบลหยวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนไทลื้อบ้านหยวนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวคิดทิศทาง ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินกิจกรรม ร่วมลงทุน และร่วมติดตามประเมินผล ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

ชุมชนไทลื้อ หมายถึง ชาวไทลื้อที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลหยวน หมู่ที่ 1 บ้านธาตุดสบแวน หมู่ที่ 2 บ้านธาตุดสบแวน หมู่ที่ 3 บ้านหยวน และหมู่ที่ 4 บ้านมาง อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ซึ่งชุมชนดังกล่าวมี วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกัน มีความรู้สึกผูกพันกันทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และศาสนาเดียวกัน

องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชน โดยพิจารณาจาก 3 องค์ประกอบ ดังนี้ สภาพปัจจุบันของพื้นที่ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการเข้าถึงชุมชน

สิ่งดึงดูดใจ หมายถึง ปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจและต้องการเดินทางมาท่องเที่ยวชุมชนไทลื้อบ้านหยวน ได้แก่ ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว เช่น วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี เทศกาลต่างๆ ศาสนสถาน การแต่งกาย ภาษา ที่อยู่อาศัย ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ศิลปหัตถกรรม ตลอดจนการต้อนรับอย่างมีมิตรไมตรีของประชาชนเจ้าของพื้นที่

สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง สิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบาย เช่น การสื่อสาร โทรคมนาคม ห้องน้ำ ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ที่พักแรม การให้บริการ ข้อมูลทางการท่องเที่ยว ความปลอดภัยในสถานที่ท่องเที่ยว เป็นต้น

การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง การคมนาคมขนส่ง ถนนหนทาง ตลอดจนปัจจัยอื่นๆ ที่สามารถพานักท่องเที่ยวเดินทางเข้าสู่ชุมชนไทลื้อบ้านหยวน และสามารถเดินทางท่องเที่ยวภายในชุมชนตลอดจนการเดินทางระหว่างชุมชนกับสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจอื่นๆ

ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ หมายถึง ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน

ผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ หมายถึง พระสงฆ์ ครู ชาวบ้านอาวุโสที่เป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชน

เจ้าหน้าที่ของรัฐ หมายถึง เจ้าหน้าที่สำนักงานเทศบาลตำบลเชียงคำ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการในการกำหนดกรอบและประเด็นการศึกษาเรื่อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน
4. แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว
5. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว
6. ทฤษฎีภาวะผู้นำ
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มุ่งให้เกิดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากรต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่พัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism) ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน Environmentally Sustainable Development (Agenda 21) โดยเมื่อ

พิจารณาจากรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีอยู่จะเห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศครอบคลุมในบางส่วนของ การท่องเที่ยวทุกรูปแบบในกลุ่มที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540)

Ralf Buckley (อ้างใน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มีปรัชญาพื้นฐาน หรือเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Ecotourism A Way to Sustainable Development) การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน จะครอบคลุม การจัดการท่องเที่ยวที่กว้างขวาง ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องให้มีการศึกษาและเรียนรู้ หรือมุ่งให้เกิด การอนุรักษ์ เป็นการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่คงรายได้ทางการเงิน และการจ้างงานสูงสุดไว้ รวมทั้งมี การผดุงไว้ซึ่งองค์ประกอบทางสังคม และวัฒนธรรมของประชากรที่เกี่ยวข้อง ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม กับธุรกิจท่องเที่ยว

EliZabeth Boo (1991) นักวิจัยด้านการท่องเที่ยวในลาตินอเมริกา และหมู่เกาะคาริบเบียน ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า หมายถึง "การท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เอื้อ ประโยชน์ต่อการอนุรักษ์อันเนื่องมาจากมีรายได้สำหรับการดูแลพื้นที่ การสร้างงานให้ชุมชนท้องถิ่นและ การสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม"

Hector Ceballos-Lascurain (1998) แห่งสหภาพสากลว่าด้วยการอนุรักษ์ (International Union For the Conservation of Nature and Natural resources หรือ IUCN) เป็นบุคคลแรกที่ได้ ให้ความหมายไว้ว่า "การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดิน ทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชมศึกษาเรียนรู้ และเพลิดเพลินกับทัศนียภาพ พืช พรรณ และสัตว์ป่า รวมทั้งลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติเหล่านั้น"

The Commonwealth Development of Tourism (1995) ประเทศออสเตรเลีย ได้ให้ความ หมายไว้ว่า "การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ครอบคลุมถึงสาระด้านการ ศึกษา การเข้าใจธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและมีการจัดการเพื่อรักษาระบบนิเวศให้ยั่งยืน"

Tim Gardner and Simon Mc Arthur (1994) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง "การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มุ่งสนใจให้โอกาสศึกษาเรียนรู้ ขณะเดียวกันก็เอื้อ ประโยชน์ต่อท้องถิ่นพร้อมรักษาสีงแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจที่ยั่งยืน"

The Ecotourism Society (1991) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ ซึ่งต้องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและต้องคำนึงถึงประชาชนในท้องถิ่นให้มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี

Western (1993) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า "เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติ ซึ่งมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนท้องถิ่นดีขึ้น"

ภราเดช พยัฒวิเชียร (2539) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "การท่องเที่ยวเชิงนิเวศหมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่น มีขอบเขต ซึ่งจำกัดโดยรูปแบบและสถานที่ตลอดจนในเรื่องกลุ่มนักท่องเที่ยว"

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า "เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน"

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง "การท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งทุกประเภท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาและชื่นชมเพลิดเพลินกับสภาพธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม บนพื้นฐานของการให้ความรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่น และสร้างจิตสำนึกให้ทุกฝ่ายร่วมกันรับผิดชอบต่อระบบนิเวศอย่างยั่งยืน"

จากความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศหมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม รวมไปถึงแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่ธรรมชาตินั้นด้วย เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายหรือทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม โดยมีการให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้อง และให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่น และสร้างจิตสำนึกให้ทุกฝ่ายร่วมกันรับผิดชอบต่อระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวบนพื้นฐานการอนุรักษ์ เป็นจุดกำเนิดที่ช่วยส่งเสริมให้ระบบของสิ่งแวดล้อมดีขึ้น เป็นการเปิดโอกาสทางเศรษฐกิจ และความสามารถของการอยู่รอดของชุมชน ซึ่งต้อง

มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า "ระบบนิเวศที่ไม่สมบูรณ์จะไม่สามารถคงอยู่ได้ถ้าปราศจากกำลังความร่วมมือของชุมชน และความเข้มแข็งของเศรษฐกิจของท้องถิ่น"

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2539) กล่าวว่าเป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่อง คือ ความพยายามที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งจะพิจารณาได้จากองค์ประกอบ 4 ประการ

1. ต้องดำเนินการในเรื่องขอบเขตความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการด้านการท่องเที่ยว
2. ต้องตระหนักต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการด้านการท่องเที่ยว
3. ต้องยอมรับให้ประชาชน ทุกส่วนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน
4. ต้องชี้้นำความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่น และชุมชนในชนบทท่องเที่ยวอื่นๆ

ภราเดช พัทฒวิเชียร (2539) ได้กล่าวถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนว่าจำเป็นต้องมีการพิจารณาทั้งในด้านมิติด้านเศรษฐศาสตร์ สังคม และสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปโดยตลอด การพัฒนาที่ยั่งยืนในความหมายทั่วไปนั้นหมายถึง การพัฒนาที่จะใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน โดยไม่กระทบกระเทือนผลประโยชน์ที่มีในอนาคต หรืออีกความหมายหนึ่ง คือ การใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจจากวัฒนธรรม หรือธรรมชาติในระดับที่ให้วัฒนธรรมหรือธรรมชาติยังคงสภาพอยู่ได้อย่างถาวร

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2540) ได้กล่าวถึงการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า เป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism Development Planning) ซึ่งหมายถึง การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคมและสุนทรีย์ภาพ พร้อมกับรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและขบวนการทางระบบนิเวศวิทยาไว้ได้ เป็นการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการท่องเที่ยว และสร้างความพอใจให้แก่ประชาชนเจ้าของท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันก็ปกป้องรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวให้คงอยู่นานที่สุดเท่าที่จะนานได้

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวและพัฒนาสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป โดยใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง เหมาะสม เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมและมีรายได้เข้าสู่ชุมชน แต่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีไว้ได้ มีการศึกษาและวางแผนเพื่อส่งเสริม และสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ส่วนรวมอย่างคุ้มค่า และยาวนานที่สุด ในขณะที่เดียวกันต้องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ หรือเสื่อมสภาพน้อยที่สุด

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

ความหมายของการมีส่วนร่วม

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของ "การมีส่วนร่วมของชุมชน" ไว้แตกต่างกันไป พอสรุปได้ดังนี้

การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน (ปาริชาติ วลัยเสถียร. 2542)

องค์การสหประชาชาติ (UNITED NATION.1975) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ว่า เป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับการกระทำและเกี่ยวข้องกับมวลชนในระดับต่างๆ คือ เป็นการกระทำโดยสมัครใจเกี่ยวกับจุดประสงค์ทางสังคมและการจัดสรรทรัพยากร

ทวิทอง หงษ์วิวัฒน์ (2537) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมว่า เป็นการพัฒนาความสามารถของของประชาชนในชุมชน ในการควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากร รวมถึงปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม ในการมีส่วนร่วมประชาชนได้พัฒนาการรับรู้ และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตน อย่างเป็นตัวของตัวเอง

ซูชาติ ฟวงสมจิตร์ (2540) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในการตัดสินใจในกิจการใดๆ ที่มีผลกระทบต่อตัวประชาชน

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2541) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมคือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ที่มีผลกระทบต่อตนเองหรือชุมชน

พินิจ ลาภชนานันท์ (2539) กล่าวว่า トラบใดที่ประชาชนสามารถพัฒนาชุมชนของตนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ทุกขั้นตอน ก็เท่ากับประชาชนสามารถเข้าไปเปลี่ยนแปลงบทบาทการพัฒนาตนเอง ซึ่งย่อมได้รับผลของการพัฒนาตามที่ตนเองต้องการ

United Nations Research Institute of Social Development (UNRISD,1975) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า "เป็นกระบวนการของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาชนในด้านการตัดสินใจ, การเข้าร่วมในการพัฒนาและการรับเอาผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมนั้นเป็นธรรม" (อ้างใน สมเกียรติ ประเสริฐ, 2542)

John M.Cohen and Norman T.Uphoff (1977) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและยังใช้ควบคู่ไปกับเรื่องการดำเนินงานในด้านผลประโยชน์ และการประเมินผลในกิจกรรมการพัฒนาของประชาชน

Yadav (1980) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การร่วมมือของประชาชนด้วยความตั้งใจ และสมัครใจ โดยไม่ถูกบังคับ

William Ervin (1976) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมว่า เป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง โดยเน้นการมีส่วนร่วม ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความชำนาญของประชาชน แก้ไขปัญหาร่วมกันการใช้วิทยาการที่เหมาะสม ให้การสนับสนุน ติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนั้น Sumayao (อ้างใน นำชัย ทนุผล, 2542) ยังระบุว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนยังนำไปสู่การสร้างอำนาจแก่ประชาชน (empowerment) ในการบริหารจัดการ และควบคุมทรัพยากรท้องถิ่นของชุมชนด้วยตัวของประชาชนท้องถิ่นเอง

โดยสรุปแล้วความหมายของการมีส่วนร่วม คือ กระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหา ไปจนถึงการลงมือปฏิบัติ และการประเมินผล ซึ่งเป็นการพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการ การควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงอยู่ของบุคคลหรือชุมชนนั้นๆ ได้อย่างยั่งยืน

การมีส่วนร่วมของชุมชนทางการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2541) ได้กล่าวถึงแนวความคิดของการมีส่วนร่วมว่า เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก โดยได้รวมถึงการมีส่วนร่วมกับทุกองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวมีเป้าหมายและทิศทางเดียวกัน

สินธุ์ สโรบล (2545) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า การมีสิทธิในการควบคุม ดูแลกระบวนการท่องเที่ยว โดยมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นการสำรวจ วางแผน จัดการ ดำเนินการ ซึ่งนอกจากจะก่อให้เกิดรายได้หรือผลประโยชน์ต่อท้องถิ่นแล้ว ยังชี้ถึงความสำคัญของท้องถิ่นและเป็นกระบวนการเรียนรู้สู่การพัฒนาความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชนอีกด้วย

จำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2544) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการท่องเที่ยวว่า หมายถึง การให้โอกาสชุมชนยอมรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแต่ละประเภท ร่วมดำเนินการ ร่วมวางแผนการจัดการด้วยกัน ร่วมลงทุนเป็นหุ้นส่วนด้วยกัน และได้รับผลประโยชน์ ทั้งรายได้และผลกำไรอย่างเสมอภาคกัน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) กล่าวว่า "การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นการเปิดโอกาสให้แก่สมาชิกของชุมชนท้องถิ่นอย่างเท่าเทียมกัน ในการเข้าร่วมรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามาร่วมในฐานะ เจ้าหน้าที่หรือนักวางแผน มีการเรียนรู้ร่วมกัน และเข้าร่วมประชุมตัดสินใจในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ต้องฝึกฟังความคิดเห็น ปัญหา และความต้องการของชุมชนท้องถิ่นด้วย เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทในการวางแผน กำกับดูแล ควบคุมการท่องเที่ยวให้มากขึ้น อันจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดความรัก ความหวงแหน และสร้างจิตสำนึกในการดูแลปกป้องรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน จึงต้องให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทุกขั้นตอน"

สมชาย สนั่นเมือง (2541) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการท่องเที่ยว หมายถึง การมุ่งไปสู่การร่วมมือในการใช้ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว เพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้มีความสมบูรณ์ ครอบคลุมในทุกระดับ

สร้อยดี อาสาสมัครพิกิจ (2542) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว หมายถึง กระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นๆ ได้ร่วมกันคิดพิจารณาและตัดสินใจในการท่องเที่ยวในด้านที่ตนมีความถนัดและมีศักยภาพเพียงพอ รวมทั้งโอกาสที่จะได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชนในท้องถิ่นนั้น

นำชัย ทนุผล (2542) การมีส่วนร่วมของชุมชนควรเริ่มตั้งแต่การให้ข้อมูลของท้องถิ่น การระบุปัญหาและทางเลือกในการแก้ปัญหา การเตรียมการจัดการ การระดมแรงงาน การควบคุมดูแล การใช้ทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการบริการ และการได้รับประโยชน์จากการบริการ โดยชุมชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และมีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่ไม่เบียดบังทำลายสิ่งแวดล้อมของชุมชน และการมีส่วนร่วมที่ดีควรให้ความสำคัญแก่กลุ่มบุคคลมากกว่าปัจเจกบุคคล

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540) เห็นว่าควรจำแนกขั้นตอนในการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มโครงการ เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดความต้องการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้นๆ

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผน เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน กำหนดทรัพยากรและแหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการ

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยการร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงานหรือโดยการบริหารงานและประสานงาน ตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นต้น

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนในการประเมินว่า โครงการที่ดำเนินการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผลนี้อาจเป็นการประเมินผลย่อย ซึ่งเป็นการประเมินผลก้าวหน้าของโครงการที่กระทำกันเป็นระยะๆ หรือการประเมินผลรวม ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวมยอดของโครงการทั้งหมด

Shadid and Others (1982) ให้ข้อสรุปจากการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในสาขาวิชาต่างๆ ว่าลักษณะของการศึกษาการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่ไม่พิจารณาการมีส่วนร่วมในเชิงทฤษฎี แต่เป็นการศึกษารายละเอียดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมประยุกต์กับบริบทของการมีส่วนร่วมนั้น ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมที่เป็นระบบ ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประการแรกที่จะต้องกระทำคือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงาน โครงการนั้นจะได้มาจากคำถามที่ว่า ใครจะทำประโยชน์แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญ ของผลประโยชน์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้จะรวมทั้งผลประโยชน์ในทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษได้ทั้งต่อบุคคลและสังคม

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น สิ่งสำคัญที่ต้องสังเกตคือ ความเห็น ความชอบ และความคาดหวัง ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมต้องยึดแนวทางปฏิบัติดังนี้

1. ประชาชนเป็นหลักในการแก้ปัญหาของเขาเอง รัฐและองค์กรเป็นตัวกระตุ้นหรือเสริมหรือสนับสนุนเท่านั้น

2. กิจกรรมต้องเริ่มจากพื้นฐานของชุมชน วิธีชีวิตที่ดำรงอยู่ในชุมชน การยึดเยียดกิจกรรมจากภายนอกจะไม่นำไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เป็นการทำลายศักยภาพขาดความมั่นใจในตนเอง

3. การกระจายและสื่อสารข้อมูลข่าวสารเพื่อพัฒนาการรับรู้ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแก้ปัญหา

การดำเนินการดังกล่าวต้องอยู่บนฐานของความเข้าใจอันอุดมสมบูรณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมระบบความคิด ค่านิยมของชุมชน ตลอดจนมาตรฐานพฤติกรรมที่แตกต่างกันระหว่างสังคมชนบทกับสังคมเมือง

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2542) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม 2 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตน และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

2.2 การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก โดยการกระจายอำนาจในการวางแผน จากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เพื่อให้ภูมิภาคมีลักษณะเป็นเอกเทศ ให้มีอำนาจทางการเมือง การบริหาร มีอำนาจต่อการจัดสรรทรัพยากรอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน โดยประชาชนสามารถตรวจสอบได้ กล่าวได้ว่า เป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง

ไพรัช เตชะรินทร์ (2534) กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมว่า เป็นกระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในรูปของบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัคร ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

หรือหลายเรื่องร่วมกันให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และได้เสนอแนวทางการพัฒนาให้เกิดการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดหา สร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไข และลดปัญหาของชุมชนหรือ เพื่อสร้างสิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง และของหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงานโครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

สมชาย สนั่นเมือง (2541) ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการท่องเที่ยว ว่า ชุมชนควรเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมอย่างครบถ้วนในทุกระดับ ได้แก่

1. ระดับนโยบาย จะต้องมีการหาทางให้สมาชิกในชุมชนทุกชุมชน ทุกคน ทุกระดับ รับทราบนโยบายการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
2. ระดับแผน จะต้องหาทางให้ชุมชนเข้าใจแบบแผนการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้ชัดเจนทุกระดับของแผน
3. ระดับปฏิบัติ ให้สมาชิกชุมชนกลุ่มต่างๆ ทุกชุมชนในเขตพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ศึกษา แผนปฏิบัติ แนวทาง และวิธีการปฏิบัติให้เข้าใจ จนสามารถให้ความร่วมมือและปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง มีการแนะนำอย่างใกล้ชิดทุกขั้นตอนของการปฏิบัติ จนกว่าจะมั่นใจได้ว่าสมาชิกชุมชนทุกชุมชน ทุกคน ทุกระดับ ดำเนินการไปถูกต้องทุกทางแล้ว
4. มีการติดตามผล และให้การแนะนำอย่างต่อเนื่อง

พจนานุกรม (2542) ได้กล่าวถึงการจัดการท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถตอบสนองและพัฒนาสู่กระบวนการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนได้ ภายใน มิติต่างๆ ดังนี้

1. มิติด้านสิ่งแวดล้อม กิจกรรมนี้ควรก่อให้เกิดการเรียนรู้และร่วมมือกันในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งจำกัดให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด
2. มิติทางด้านการเมือง กิจกรรมนี้ควรเป็นส่วนหนึ่งของการรณรงค์การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับล่าง โดยการสร้างกระบวนการวางแผน และการตัดสินใจในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน
3. มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม กิจกรรมนี้ควรสร้างสรรค์การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ของกลุ่มคนที่ต่างวัฒนธรรม (เมือง – ชนบท) เพื่อเพิ่มความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งการเท่าทันต่อวัฒนธรรมแบบเมืองที่เติบโตอย่างไร้รากฐาน
4. มิติด้านเศรษฐกิจ กิจกรรมนี้ควรนำไปสู่การกระจายรายได้ และผลกำไรที่เกิดจากการท่องเที่ยวให้เกิดกับชุมชนอย่างแท้จริง ดังนั้นประชาชนในพื้นที่จะเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนา และควบคุมการเติบโตของการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง ภายใต้มิติที่ไม่ขัดแย้งกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

Yadav (1980) ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. การเข้าร่วมในการตัดสินใจตกลงใจ
2. การเข้าร่วมในการดำเนินการของแผนและโครงการพัฒนา
3. การเข้าร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการ และแผนงานของการพัฒนา
4. การเข้าร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การเข้าร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของตนเองด้วยความเต็มใจ ประชาชนในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์และได้รับผลประโยชน์จากการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยตรง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยอำนาจการตัดสินใจทั้งหมดต้องอยู่ที่ประชาชนในชุมชน ตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้เกิดความเข้าใจ อันนำไปสู่ การตัดสินใจ วางแผน การปฏิบัติ การติดตาม และแนะนำการได้รับประโยชน์จากการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวเป็นจุดที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งต้องประกอบด้วยองค์ประกอบหลายๆ อย่าง ผสมผสานกัน

Burkart & Mwdlik (1981) กล่าวโดยสรุปว่า แหล่งท่องเที่ยวต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ (Amenity)

McIntoch & Goalner (1986) ได้ให้ความเห็นตรงกันว่า แหล่งท่องเที่ยวต้องประกอบด้วยทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ปัจจัยพื้นฐาน ระบบการขนส่ง สิ่งอำนวยความสะดวก การต้อนรับอย่างมีมิตรไมตรี และทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

Mill (1990) ได้กล่าวคล้ายกันว่า แหล่งท่องเที่ยวต้องประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน 4 ประการคือ สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก การต้อนรับอย่างมีมิตรไมตรี และทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

Mill & Morrison (1992) กล่าวโดยสรุปว่า แหล่งท่องเที่ยวต้องประกอบด้วยสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ในด้านความสวยงาม ความน่าประทับใจ สิ่งอำนวยความสะดวก (Facilities) ในเรื่องที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก หรือบริการอื่นๆ ปัจจัยพื้นฐาน (Infrastructure) ในเรื่องระบบการสื่อสาร และสาธารณูปโภค การขนส่ง (Transportation) และการต้อนรับอย่างมีมิตรไมตรี (Hospitality)

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) กล่าวโดยสรุปว่า การที่จะให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมทรัพยากรท่องเที่ยวใดๆ ก็ตามย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 3 ประการคือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวจะต้องมีสิ่งดึงดูดใจ เช่น ความสวยงามของธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน สถานที่ทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น
2. ทรัพยากรท่องเที่ยวต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น มีบริการอำนวยความสะดวก น้ำประปา ไฟฟ้า การสื่อสาร การขนส่ง ที่พักแรม อาหาร นำเที่ยว จำหน่ายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น
3. ทรัพยากรท่องเที่ยวต้องมีเส้นทางคมนาคมเข้าถึง เป็นปัจจัยสำคัญของการท่องเที่ยวที่ ต้องมีเส้นทาง หรือโครงข่ายคมนาคมที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว นั้น ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงกันระหว่างแหล่งท่องเที่ยวกับบริเวณใกล้เคียง

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพต้องประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ องค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจ องค์ประกอบด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และองค์ประกอบด้านการคมนาคมขนส่งที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ รวมทั้ง ความมีมิติไรมิติ ของเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ด้วย เพื่อช่วยสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวสามารถ เดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบาย และมีความสุข

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว

โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและสถาบันดำรงราชานุภาพ (2541) กล่าวถึง การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องพิจารณาถึง สาระสำคัญ ดังนี้

1. การจัดการทรัพยากร จำเป็นต้องมีการจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ
2. ความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ โดยคำนึงว่าการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ชนิดหนึ่ง ที่จำเป็นต้องมีความสามารถในการสร้างกำไรเพื่อความอยู่รอดและผลประโยชน์ของชุมชน
3. การตอบสนองความต้องการหรือพันธะทางสังคม หมายถึง การให้ความเคารพต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนต่างๆ รวมถึงลดจนความหลากหลายและมรดกเชิงวัฒนธรรม
4. สุนทรียภาพ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมต่างๆ ไม่ว่าจะสถานที่นั้นจะมีความยิ่งใหญ่เพียงใด หรือมีชื่อเสียงมากน้อยเพียงไร การธำรงรักษาไว้ซึ่งสุนทรียภาพของสถานที่เหล่านั้น คือ ภารกิจสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยว
5. การคำนึงถึงกระบวนการและขอบเขตทางนิเวศวิทยา เพื่อให้การพัฒนาสามารถดำรงสภาพแวดล้อมต่างๆ ทั้งทางกายภาพและชีวภาพที่เปราะบางเอาไว้
6. การรักษาไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพ (Biological Diversity) ของพืชพรรณและสัตว์ต่างๆ เพราะสิ่งเหล่านี้คือ ทรัพยากรที่สำคัญของการท่องเที่ยว
7. การดำรงไว้ซึ่งระบบสนับสนุนชีวิต (Life-supporting Systems) ซึ่งจะช่วยให้มนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหมดในโลกมีชีวิตรอดอยู่ได้

M. AdhiKary (1995) ได้เสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว (7-S Model) เพื่อมาปรับใช้กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ดังนี้

1. ยุทธวิธี (Strategy) หมายถึง กลยุทธ์ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความผสมผสานกลมกลืนกันระหว่าง วัตถุประสงค์ การจัดลำดับความสำคัญ การควบคุม และขอบเขตของกิจกรรมต่างๆ ของ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุดซึ่งประกอบด้วย การวางแผนการดำเนินงานที่สามารถปฏิบัติได้ และต้องเป็นไปตามนโยบายของการท่องเที่ยวของรัฐด้วย

2. โครงสร้าง (Structure) หมายถึง โครงสร้างในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดลำดับชั้นและการแบ่งหน้าที่ให้เหมาะสม เพราะโครงสร้างที่ดีจะเป็นกุญแจที่สำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยว โดยแต่ละหน่วยงานจะทำงานในลักษณะเชื่อมโยงกัน มีเครือข่ายการจัดการที่เหมาะสม เช่น ถ้ามีแนวคิดทางด้านระบบนิเวศ แนวคิดนี้ก็จะสามารถเข้าไปในนโยบายของรัฐ และสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องในทุกระดับทั้งภาครัฐและเอกชน ดังนั้นการมีโครงสร้างที่ดีและมีรูปธรรมก็สามารถทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวประสบผลสำเร็จได้ โดยที่โครงสร้างองค์กรยังขึ้นอยู่กับรูปแบบของ RASI ด้วยซึ่งหมายถึง ความรับผิดชอบ (Responsibility) อำนาจหน้าที่ (Authority) การสนับสนุน (Support) และข่าวสารข้อมูล (Information) เพราะการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็เหมือนกับธุรกิจอื่นๆ ที่จะต้องมีผู้ที่มีอำนาจคอยควบคุมดูแลแบ่งหน้าที่รับผิดชอบไปตามลำดับชั้น มีผู้นำ มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในเรื่องต่างๆ และที่สำคัญ คือ การให้ข่าวสารข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งควรเริ่มตั้งแต่จุดแรกที่นักท่องเที่ยวมาถึง

3. ระบบ (System) หมายถึง ระบบในการจัดการท่องเที่ยวซึ่งมีความหมายที่ครอบคลุมไปถึงระบบการจัดการข้อมูล ระบบการดำเนินงาน การปฏิบัติการ การเงิน การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การตลาดและระบบอื่นๆ ด้วย โดยทุกระบบต้องมีการประสานความร่วมมือกันและมีความสัมพันธ์กันในทุกขั้นตอน

4. บุคลากร (Staff) บุคลากรนับเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการต่างๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะบุคคลที่ทำหน้าที่บริการนักท่องเที่ยวจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยคัดสรรบุคคลที่มีความละเอียดรอบคอบ มีความผูกพันกับงาน มีความรับผิดชอบ ให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจ มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ ทำงานดีประสบผลสำเร็จและสามารถทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจเป็นสำคัญ

5. ความชำนาญ (Skill) การทำงานทุกอย่างต้องอาศัยความชำนาญ งานจึงจะดี และมีประสิทธิภาพ โดยขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 อย่างคือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่องาน ความรู้ในงานเป็นสิ่งจำเป็นอันดับแรกในการที่จะทำให้งานต่างๆ มีประสิทธิภาพ ความรู้ไม่ได้หมายถึงเพียงแต่รู้ว่าจะทำอะไร แต่ต้องรู้ทุกอย่างว่าคืออะไร ที่ไหน อย่างไร และทำไม รวมทั้งเข้าใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ซึ่งความรู้นั้นอาจเป็นความรู้ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งได้มาจาก

ประสบการณ์ในการทำงานก็ได้ ดังนั้นผู้ที่ทำงานด้านการท่องเที่ยวควรจะมีความรู้และทักษะในงานที่เกี่ยวข้องเฉพาะสาขาด้วย

6. รูปแบบ (Style) หมายถึง การรวมกันระหว่าง Staff และ Skill แต่ละคนจะมีรูปแบบในการดำเนินงานที่แตกต่างกัน โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ

6.1 Autocratic หรือ Top Down Style หมายถึง การสั่งจากผู้บังคับบัญชาลงสู่ผู้ใต้บังคับบัญชา รูปแบบนี้ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวไม่พอใจ เพราะไม่ชอบถูกสั่งให้ทำตามแต่มีข้อห้ามมีคฤเทศน์ที่มีส่วนร่วม พุดคุยให้คำแนะนำมากกว่า

6.2 Democratic Style หรือ Bottom – up รูปแบบนี้จะเป็นการร่วมมือกันในการวางแผน การจัดการได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย จึงมักจะประสบผลสำเร็จในการจัดการ

7. การร่วมกัน (Share) หมายถึง การแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็น ความรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวได้ดีที่สุด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์จะทำให้ได้รับความรู้มากมายที่เป็นประโยชน์ เพื่อนำข้อมูลต่างๆ ที่ได้มาวางแผนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

Adriana (อ้างใน เดชา ไต้สูงเนิน, 2543) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป็นเครื่องมือที่มีอำนาจให้มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ได้เป็นอย่างมากถ้าการท่องเที่ยวมีการจัดการ และการบริหารที่ดี ก็จะสามารถใช้พื้นที่ที่เป็นทรัพยากรธรรมชาตินั้นได้โดยไม่ได้ทำให้เสื่อมโทรมลง การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องมีการวางแผนนโยบายที่ชัดเจน และมีความสอดคล้องกับความคิดเห็น และเหตุผลของคนในท้องถิ่น เพื่อจะได้ให้การส่งเสริมในระดับชาติ นโยบายควรจะเจาะลงไปในแต่ละด้าน โดยพิจารณาปัจจัยที่สำคัญพื้นฐานของชุมชนถ้าเป็นไปได้ก็ควรจะทำให้มีการแข่งขันเพื่อเพิ่มจุดเด่นในตลาด การสร้างแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนตลอดไป การตอบสนองนั้นต้องไม่มีการกีดกันในการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ด้วย

กล่าวโดยสรุปการจัดการท่องเที่ยว ก็คือการกระทำอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎีและแนวคิดที่เหมาะสม ต้องคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่างๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทาง มาตรการ และแผนปฏิบัติการที่ดีต้องคำนึงถึงกรอบแนวคิดที่ได้กำหนดไว้ มิฉะนั้นแล้ว การจัดการท่องเที่ยวจะดำเนินไปอย่างไรทิศทางและประสบความล้มเหลว

ป
DB
589
Ph3a
๙๖๔๙๐
๒๕๔๗

4740266

30 ส.ย. 2547

สำนักหอสมุด

ทฤษฎีภาวะผู้นำ

ทฤษฎีผู้นำแบบร่วมสมัย อาจแบ่งได้เป็น การทดแทนภาวะผู้นำ ผู้นำแบบบุญบารมี และผู้นำปฏิรูป

การทดแทนภาวะผู้นำ (Substitutes For Leadership)

Bateman (อ้างในเนตรชนก นันท์, 2544) ได้กล่าวถึงสถานการณ์ที่ลดบทบาทของผู้นำในองค์การลง โดยกล่าวว่า ในบางครั้งผู้นำไม่จำเป็นจะต้องทำหน้าที่ในการนำ หรือไม่สามารถเป็นผู้นำได้เลย อาจเป็นผู้ที่มีอิทธิพลน้อย ไร้ความหมาย หรือไม่จำเป็นสำหรับองค์กรนั้นๆ

Kerr and Jermier (อ้างในเนตรชนก นันท์, 2544) ได้ทำการศึกษาทฤษฎีทดแทนภาวะผู้นำไว้อย่างลึกซึ้ง โดยได้พัฒนารูปแบบของสถานการณ์ที่ลดความสำคัญไว้ในปี ค.ศ. 1978

ทฤษฎีของ Kerr and Jermier ได้แยกแยะความแตกต่างของตัวแปรทางสถานการณ์สองอย่าง คือ การทดแทน (Substitutes) และการทำให้เป็นกลาง หรือหมดความสำคัญ (Neutralizers)

การทดแทน (Substitutes) จะทำให้พฤติกรรมของผู้นำไม่จำเป็น และเกินความต้องการ คือการที่ผู้ใต้บังคับบัญชาเข้าใจ และรู้บทบาทของตัวเองได้เป็นอย่างดี มีแรงจูงใจ และมีความพึงพอใจต่องานที่ตนทำอยู่

การทำให้เป็นกลาง (Neutralizers) จะเป็นภาวะของงานหรือองค์กรที่เป็นอุปสรรคขัดขวางไม่ให้นำทำงานได้ตามที่วางไว้ หรือทำให้ประสิทธิภาพการทำงานของผู้นำไร้ผล เช่น การที่ผู้นำขาดอำนาจหน้าที่ ในการให้รางวัลแก่ผู้ที่ได้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ หรือการที่ผู้ใต้บังคับบัญชาขาดความสนใจต่อสิ่งที่ผู้นำเสนอให้

ผู้นำแบบบุญบารมี

คำว่าบุญบารมี "Charisma" เป็นคำในภาษากรีก มีความหมายว่า ความสามารถ หรือพรสวรรค์ เช่น ความสามารถในการแสดงปาฏิหาริย์ หรือการที่สามารถทำนายอนาคตได้

Max Webber (อ้างในเนตรชนก นันท์, 2544) นักสังคมวิทยา ได้ใช้คำว่าบุญบารมี เพื่ออธิบายรูปแบบของอิทธิพลของผู้นำที่ไม่ได้เกิดมาจาก ประเพณี หรืออำนาจหน้าที่ ที่เป็นทางการ แต่เกิดจากการที่ผู้ตามมีความคิดเห็นที่ว่า ผู้นำนั้นจะมีความสามารถที่เลิศเลอ และผู้นำลักษณะนี้จะเกิด

ขึ้นเมื่อสังคมเกิดวิกฤติการณ์ และจะเข้ามาช่วยแก้ปัญหา โดยอาศัยความเชื่อมั่นของผู้ตามที่มีต่อผู้นำ ในปัจจุบันนักทฤษฎีส่วนใหญ่ มองผู้นำแบบบุญบารมีว่าเป็นผลจากการยอมรับของผู้ตามที่มีต่อผู้นำ คุณลักษณะของผู้นำที่ออกมาในรูปแบบของพฤติกรรม คุณภาพของผู้นำ สถานการณ์และความต้องการของผู้ตาม

Bateman (อ้างในเนตรชนก นันท์, 2544) ได้กล่าวถึงผู้นำแบบบุญบารมีว่า จะต้องมีความโดดเด่น มีความมั่นใจในตัวเองสูง มีความเชื่อมั่นในคุณงามความดี และมีศีลธรรมสูง จะพยายามสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ตาม จะพยายามทำเป้าหมายในทางความคิดให้ประสบความสำเร็จ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อรรรรณ พันธุ์เนตร (2541) ได้ประเมินความต้องการมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวของประชาชน กรณีบ้านหาดไคร้ ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย พบว่า ประชาชนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยว และมีความต้องการให้หมู่บ้านได้รับการพัฒนาในระดับสูง จึงประสงค์ที่ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาหาดจับปลาบึก อย่างไรก็ตามการศึกษาครั้งนี้ปรากฏว่าประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนมีความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคล (ระยะเวลาที่อยู่อาศัย) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (ประโยชน์ที่ได้รับ) และปัจจัยด้านจิตวิทยา (ทัศนคติ) แต่ขึ้นอยู่กับการศึกษา และประชาชนในชุมชนยังต้องการให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคล (ระดับการศึกษาและภูมิฐานะ) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (อาชีพ และรายได้จากแหล่งปลาบึก) แต่ขึ้นอยู่กับภูมิฐานะของประชาชน

รวิรัชชัย รัตนช้อน (2542) ได้ทำการศึกษาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบนที่สูง พบว่า ชุมชนได้ใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อเป็นเครื่องมือในการรักษาระบบนิเวศและรักษาทรัพยากร ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งเพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชนมากกว่าการดำเนินการท่องเที่ยวเพื่อแสวงหารายได้เพียงอย่างเดียว ในชุมชนได้มีการจัดการองค์การโดยใช้ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และความเป็นพี่น้องผสมผสานกับระบบการจัดการธุรกิจที่มีการกำหนด โครงสร้าง หน้าที่ และการแบ่งงานกันทำ ซึ่งก่อให้เกิดความรับผิดชอบ เมื่อมีรายได้จะมีการจัดสรรผลประโยชน์ครอบคลุมทั้งระดับครัวเรือน ระดับกลุ่ม และระดับชุมชนในสัดส่วนที่ยอมรับได้ในทุกกลุ่ม คือ ร้อยละ 80 15 และ 5 ตามลำดับ ส่วนด้านศักยภาพของชุมชนนั้นแสดงออกในหลายด้าน คือ ด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม และบุคลากรของชุมชนที่สามารถจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้

เป็นกิจกรรมทางเลือก สำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจในลักษณะธุรกิจชุมชนพร้อมกับการอนุรักษ์ฟื้นฟู วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในสังคม เพื่อการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษยกับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กับสถาบัน ดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย (2541) ได้วิจัยถึงแนวทางการบริหารและจัดการ ท้องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบของ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และสภาตำบล (สต.) ได้ศึกษา ประเด็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวโดยทั่วไปกับชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การ ศึกษาถึงกรอบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ของ อบต. และ สต. เสนอรูปแบบ ตลอดจน แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวนั้น จะต้องคำนึงถึงขอบเขตอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหาร ส่วนตำบลและสภาตำบลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่รับผิดชอบ ตาม พ.ร.บ. สภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537

ผลการศึกษาพบว่า ทั้ง อบต. และ สต. มีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดในการบริหารจัดการ ด้านการท่องเที่ยวหลายประการ และที่สำคัญได้แก่ข้อจำกัดด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร ด้านการ ประสานงาน ขอบเขตอำนาจหน้าที่ การออกกฎหมายและข้อบังคับ ตลอดจนปัญหาความขัดแย้ง ทั้งภายในและภายนอกองค์กรทั้งสอง

แนวทางการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวในอนาคตนั้นได้เสนอไว้ว่า ควรผนึกการมีส่วนร่วม ของประชาชน โดยอาศัยองค์กรท้องถิ่นเป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนา ทั้งนี้ จะต้องมีกรอบผลสมผสาน เข้าด้วยกันระหว่างพื้นที่กับการปฏิบัติงานของหน่วยงานในระดับต่างๆ รวมทั้งภาคเอกชน โดยภาครัฐ จะต้องกระจายอำนาจและบทบาทการบริหารจัดการให้แก่องค์กรระดับท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมดูแล รักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้นด้วย

งานศึกษาดังกล่าว ได้กำหนดรูปแบบการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ ใน 5 ประเด็น คือ การโฆษณาและประชาสัมพันธ์ การสำรวจและพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว การบริหาร จัดการ การวางแผนปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่อง เที่ยว ไว้รวม 6 รูปแบบ คือ

1. อบต. หรือ สต. ดำเนินการเองทั้งหมด
2. อบต. หรือ สต. ดำเนินการเอง โดยมีที่ปรึกษาจากภายนอก
3. ดำเนินการโดยมีคณะกรรมการร่วมจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
4. ดำเนินการในรูปสหกรณ์
5. ให้องค์กรประชาชนภายในหมู่บ้านดำเนินการเอง
6. จ้างหรือให้สัมปทานกับบริษัทเอกชนจากภายนอก

จากรูปแบบทั้ง 6 ประกอบการศึกษาจากกรณีตัวอย่างทั้ง 9 แห่ง ได้สรุปภาพรวมว่า การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่ความรับผิดชอบของ อบต. หรือ สต. นั้น ควรดำเนินการในรูปแบบที่ 3 โดยคณะกรรมการร่วมจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงจะเหมาะสมที่สุด และรองลงมาคือรูปแบบที่ 2 ซึ่งดำเนินการโดย อบต. หรือ สต. โดยมีที่ปรึกษาจากภายนอกให้คำแนะนำ

พจนา สนวนศรี (2540) งานศึกษาเรื่อง "การจัดการท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน" แห่งโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม ได้อธิบายถึงความยั่งยืนของระบบนิเวศและวัฒนธรรมต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยองค์กรชุมชนไว้อย่างน่าสนใจว่า จุดน่าสนใจของชุมชนที่จะดึงความสนใจให้คนมาเยี่ยมชมเยือนคืออะไร และคนในชุมชนรู้จักสิ่งนั้นหรือยัง หรือทำอะไรบ้างที่จะฟื้นฟูสืบทอดของดีของชุมชนซึ่งเป็นการสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่นตน การหันกลับมาสนใจใคร่รู้ในเรื่องราวความเป็นมาของตน ประวัติศาสตร์ชุมชน ตลอดจนการสืบทอดและรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นจุดสำคัญที่หันกลับมามองตนเองก่อนเปิดตัวสู่ภายนอก หากคนในท้องถิ่นรู้สึกภาคภูมิใจตนเอง มีทรัพยากรที่สามารถสร้างการพึ่งพาตนเองทางการผลิต มีกลุ่มองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง ก็จะเป็นพื้นฐานที่ดีที่ทำให้การพัฒนาเรื่องการท่องเที่ยวสามารถทำได้อย่างยั่งยืนภายใต้ขอบเขตที่ควบคุมได้

สำหรับประเด็นที่เกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมและการมีอำนาจตัดสินใจในเรื่องการจัดการทรัพยากร และการจัดสรรผลประโยชน์ของชุมชนนั้น พจนา สนวนศรี ได้ถอดบทเรียนไว้ว่า

1. การสร้างกระบวนการทำงานที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรม และสามารถกำหนดทิศทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน รวมทั้งการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม และยังเกิดการควบคุมและตรวจสอบกันเองภายในและภายนอกด้วย

2. กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นงานที่มีเรื่องผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง หากระบบการจัดการไม่ดี ขาดความโปร่งใส และขาดความร่วมมือร่วมใจของชุมชน ก็จะเป็นอีกด้านหนึ่งที่จะทำให้ลายตัว

วิไลภรณ์ ชันติสิทธิ์ (2541) ได้ศึกษาเรื่องผลกระทบของเกษตรกรต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นด้วยกับแนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น การจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่ใช้ธรรมชาติเป็นพื้นฐานต้องร่วมกันกับผู้เกี่ยวข้องออกแบบวางแผน จัดขอบเขตพื้นที่การท่องเที่ยวอย่างชัดเจน และวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ควรได้รับการฟื้นฟูและอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่ตลอดไป เกษตรกรต้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เพื่อให้เกิดพลังและจิตสำนึกในการปกป้องฟื้นฟูทรัพยากรทางการท่องเที่ยว เพราะการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีผลทำให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรดีขึ้น ก่อให้เกิดรายได้เสริมนอกเหนือจากอาชีพหลัก

ส่วนในด้านปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือ ขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังอย่างต่อเนื่องของรัฐบาลและผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเกษตรกรเสนอแนะว่าควรมีการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค การคมนาคม การประชาสัมพันธ์ การจัดการผลประโยชน์ของชุมชนและการรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

เดชา ไต้สูงเนิน (2543) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการท่องเที่ยวเกษตร บ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ามีปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการจัดการท่องเที่ยวเกษตร คือ อำนาจหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารงานท่องเที่ยวไม่ชัดเจน เจ้าหน้าที่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการบริหารงานด้านการท่องเที่ยว ขาดงบประมาณ ขาดบุคลากร ขาดการประสานงานและความร่วมมือระหว่างองค์กร และเกิดความขัดแย้งทั้งภายในและภายนอกชุมชน และได้เสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการท่องเที่ยวเกษตรว่า ควรมีการประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนในท้องถิ่นและองค์กรภายนอกอย่างต่อเนื่อง ลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เร่งสร้างความสามัคคีเพื่อเพิ่มการต่อรองทางการตลาดในการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร และให้ประชาชนทั้งในและนอกหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตรให้มากยิ่งขึ้น

สุทิพย์ ออบอุ้น (2541) ได้ศึกษาถึงศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยภายในชุมชน และปัจจัยด้านสถานการณ์แวดล้อม และพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มี

ความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีการบริหารและการมีส่วนร่วมระหว่างเครือข่ายทางการท่องเที่ยวกับชุมชนและรัฐ มีศักยภาพมากกว่ากลุ่มที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ขาดการบริหาร ขาดการวางแผนรองรับการท่องเที่ยวและไม่ได้มีส่วนร่วมระหว่างเครือข่ายทางการท่องเที่ยวทั้งจากชุมชนและรัฐ

มิศรา สามารถ (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยได้เสนอรูปแบบองค์กรที่ควรเข้ามาบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นมี 2 รูปแบบ คือ ให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้บริหารจัดการเอง และให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับผู้แทนกลุ่มเป็นผู้บริหารจัดการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การบริหารจัดการโดยชุมชนท้องถิ่น ดำเนินการในรูปของคณะกรรมการที่มาจากตัวแทนหลายกลุ่ม และมีคณะที่ปรึกษาให้ความช่วยเหลือแนะนำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเชิงวิชาการสาขาต่างๆ เช่น กลุ่มพาหนะนำเที่ยว กลุ่มร้านอาหาร กลุ่มร้านของที่ระลึกหรือผลิตภัณฑ์ของชุมชน กลุ่มเจ้าของที่พักค้างแรม เป็นต้น ซึ่งตัวแทนแต่ละกลุ่มจะช่วยเป็นสื่อกลางระหว่างภาครัฐ คณะกรรมการและสมาชิกในชุมชนได้เป็นอย่างดี เพราะเชื่อว่าน่าจะประสานประโยชน์และความร่วมมือในการบริหารจัดการร่วมกับคณะที่ปรึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การบริหารจัดการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับผู้แทนกลุ่ม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้แก่ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นผู้บริหารจัดการร่วมกับตัวแทนกลุ่มกิจกรรมที่หลากหลายในพื้นที่ และมีคณะที่ปรึกษาร่วมให้คำปรึกษาแนะนำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเชิงวิชาการสาขาต่างๆ เช่นเดียวกับรูปแบบที่หนึ่ง ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นผู้ประสานให้กลุ่มกิจกรรมท่องเที่ยวทุกกลุ่มในพื้นที่มีผู้แทนมาร่วมเป็นคณะกรรมการ เพื่อการประสานประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่นกับคณะที่ปรึกษา

ส่วนแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นนั้น ได้เสนอมาตรการเพื่อให้การบริหารจัดการตามรูปแบบดังกล่าวข้างต้น มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนี้

1. ควรจัดให้มีการประชุมในลักษณะของไตรภาคีหรือพหุภาคี ระหว่างคณะกรรมการ คณะที่ปรึกษา และสมาชิกในชุมชนทุกกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง โดยให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น และร่วมกันตัดสินใจในประเด็นปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกัน

2. ควรกำหนดอำนาจและบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายในคณะกรรมการ และกลุ่มที่เข้าร่วมให้ชัดเจน เพื่อร่วมมือกันปฏิบัติภารกิจของชุมชน และสร้างจิตสำนึกร่วมให้ชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดประโยชน์แก่ชุมชนให้มากที่สุด

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรเป็นแกนหลักในการจัดประชุม และเชิญทุกฝ่ายเข้าร่วมประชุม กำหนดประเด็นการสนทนา ตลอดจนการใช้สถานที่ในการประชุม เพื่อการประสานความร่วมมือของชุมชนได้อย่างจริงจัง

4. ควรกำหนดระเบียบข้อบังคับ ที่ได้รับความเห็นชอบจากภาครัฐระดับพื้นที่ไว้ให้ชัดเจน และเป็นทางการ เพื่อเป็นระเบียบแบบแผนต่อการปฏิบัติที่ทุกฝ่ายยึดถือร่วมกัน เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่ทำกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน

5. ควรมีการระดมทุนเพื่อจัดทำแต่ละกิจกรรมการท่องเที่ยว ในลักษณะของการรวมหุ้นหรือเงินค่าสมาชิก เพื่อเป็นกองทุนในการดำเนินการ โดยกำหนดสัดส่วนในการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม และโปร่งใส เป็นการเสริมสร้างความรู้สึกร่วมกันและตระหนักในการเป็นเจ้าของร่วมกัน ตลอดจนการร่วมรักษาประโยชน์ของชุมชน การระดมทุนนั้นสามารถดำเนินการได้ทั้งภายในชุมชนนั้นเองและภายนอกชุมชนด้วย

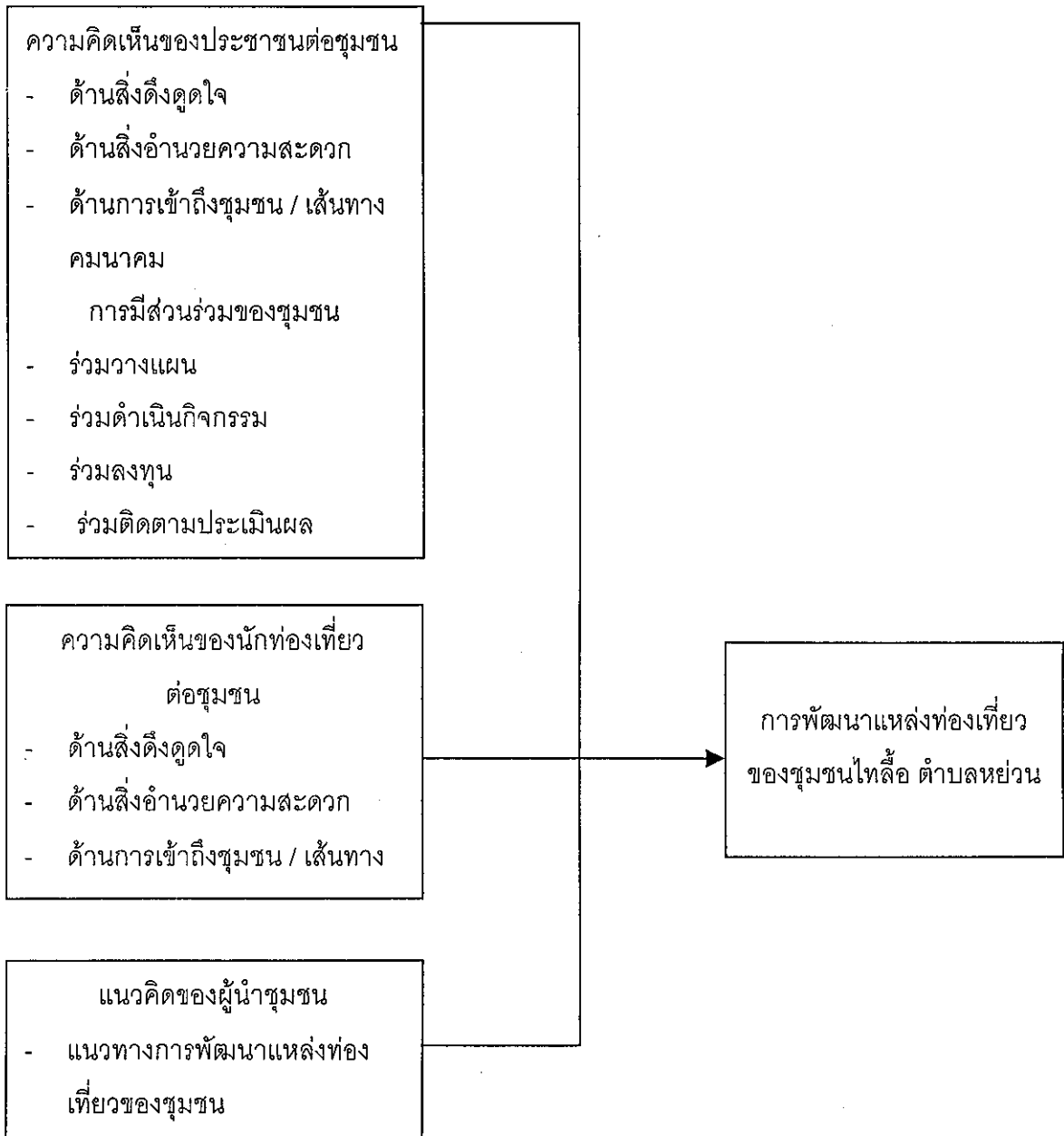
6. ควรกำหนดแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนไว้ให้ชัดเจน เพื่อความเข้าใจตรงกัน

7. ควรให้มีการพัฒนาการเรียนรู้แก่สมาชิกในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ในแหล่งท่องเที่ยวของตนเองในเชิงประวัติศาสตร์ เชิงธรรมชาติ หรือเชิงวัฒนธรรม ฯลฯ เพื่อความเข้าใจอย่างถูกต้องและตรงกันอย่างทั่วถึง

สรุป การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนนั้น สามารถทำให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เป็นการบูรณาการ ระหว่างภาครัฐกับชุมชน และระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์ควบคู่กัน หากชุมชนมีส่วนร่วมและมีอำนาจเพียงพอในการควบคุมการท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดการพัฒนาคน อีกทั้งสามารถจัดสรรผลประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมและเกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การให้ชุมชนมีส่วนร่วม นั้น สิ่งสำคัญที่จำเป็นคือการให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ชุมชน ในการดูแลรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการเพิ่มทักษะในการจัดการ และการประสานงานท้ายที่สุดชุมชนจะสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ มีการรักษาระบบนิเวศที่ยั่งยืน สังคมพัฒนาอย่างเหมาะสม มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยการพัฒนาของชุมชนเอง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลห้วยวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา มีกรอบแนวคิดในการศึกษาภายใต้ความสัมพันธ์ของ ความคิดเห็นของประชาชน ในด้านองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชน ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อชุมชน ในด้านองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว แนวคิดของผู้นำชุมชน เพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ตามกรอบแนวคิดที่แสดงใน แผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยือนชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้เข้าไปศึกษาด้วยตนเอง ทั้งทางด้านชุมชน นักท่องเที่ยว และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลตามประเด็นที่ต้องการและมีความเที่ยงตรงมากที่สุด นอกจากนี้ยังทำให้ทราบถึงเหตุผลหรือความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มตัวอย่างได้อีกด้วย

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ จึงทำให้เกิดเครื่องมือในการวิจัยหลายรูปแบบ ซึ่งทั้งหมดนี้ก็เพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเที่ยงตรงมากที่สุด

การดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทาง ขั้นตอน และวิธีการดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

1. แหล่งข้อมูล
2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลหลัก
3. วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บและรวบรวมข้อมูล
5. การตรวจสอบข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผล

แหล่งข้อมูล

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้แนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเอกสารข้อมูลของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ได้แก่

1.1 ศึกษาข้อมูลเอกสาร ด้านประวัติความเป็นมาของชุมชน พื้นที่แสดงเส้นทางคมนาคม ข้อมูลแสดงที่ตั้งอาณาเขต สภาพภูมิประเทศ แหล่งน้ำ การใช้ที่ดิน เป็นต้น

1.2 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2ค) และข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ทั้งทางด้านจำนวนประชากร จำนวนครัวเรือน ข้อมูลช่วงอายุ อาชีพ พื้นฐานทางเศรษฐกิจ การศึกษา เป็นต้น

โดยแหล่งข้อมูลได้ขอจากหน่วยงานราชการ เช่น พัฒนาการอำเภอเขียงคำ เทศบาลเขียงคำ องค์การบริหารส่วนตำบลหย่วน แล้วนำข้อมูลทุติยภูมินี้มาวิเคราะห์และรวบรวมใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน จากนั้นนำไปตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ

2. ศึกษาจากความคิดเห็นของประชาชนในชุมชน และนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเขียงคำ จังหวัดพะเยา โดยใช้แบบสอบถาม แบบเลือกตอบ (Check List) และแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)

3. ศึกษาจากแนวคิดของผู้นำชุมชน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi – Structure Interview)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งประชากรออกเป็น 3 กลุ่มคือ

1. หัวหน้าครัวเรือนในชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเขียงคำ จังหวัดพะเยา 4 หมู่บ้าน คือ บ้านธาตุสบแวน หมู่ที่ 1 บ้านธาตุสบแวน หมู่ที่ 2 บ้านหย่วน หมู่ที่ 3 และบ้านมาง หมู่ที่ 4 ซึ่งได้หัวหน้าครัวเรือน หรือตัวแทนทั้งสิ้น 179 ครัวเรือน

ซึ่งมีขั้นตอนในการคำนวณหาจำนวนตัวอย่างที่สามารถเป็นตัวแทนประชากรทั้งหมด โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan ซึ่งมีเกณฑ์ในการสุ่มตัวอย่างดังนี้ (อ้างใน บุญชม ศรีสะอาด, 2535)

จำนวนประชากรทั้งหมด	100 – 999	ใช้กลุ่มตัวอย่าง 15 – 30 %
จำนวนประชากรทั้งหมด	1,000 – 9,999	ใช้กลุ่มตัวอย่าง 10 – 15 %
จำนวนประชากรทั้งหมด	10,000 ขึ้นไป	ใช้กลุ่มตัวอย่าง 5 – 10 %

ประชากรทั้ง 4 หมู่บ้าน มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 1,198 ครัวเรือน สามารถใช้กลุ่มตัวอย่าง 15 – 30 % ซึ่งผู้วิจัยใช้ขนาดตัวอย่าง 15 % จะได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 179 คน และได้แบ่งจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้านเท่าๆ กัน ดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนประชากรในแต่ละหมู่บ้าน

ลำดับที่	หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนตัวอย่าง
1	หมู่ที่ 1 บ้านธาตุสบแวน	209	31
2	หมู่ที่ 2 บ้านธาตุสบแวน	156	23
3	หมู่ที่ 3 บ้านหย่วน	301	45
4	หมู่ที่ 4 บ้านมาง	532	80
	รวม	1,198	179

ที่มา : สำนักงานเทศบาลตำบลเชียงคำ 2545

เมื่อคำนวณจำนวนตัวอย่างของแต่ละหมู่บ้านแล้ว จึงสุ่มหัวหน้าครัวเรือนในแต่ละหมู่บ้าน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

2. นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาเที่ยวในชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2546 ทั้งในวันธรรมดาและวันหยุด ประมาณ 300 คน ซึ่งผู้วิจัยจะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จำนวน 50 คน

3. ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ทั้ง 4 หมู่บ้าน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อาวุโส และบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ จนเป็นที่ยอมรับนับถือในชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยว และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายในการมองถึงศักยภาพที่แตกต่างกันทางการท่องเที่ยวของชุมชน รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ประกอบด้วย นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเชียงคำ ประธานองค์การบริหารส่วนตำบลหย่วน เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านการพัฒนาทางการท่องเที่ยวของภาครัฐ การประสานงานในการจัดงานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน การวางแผนเพื่อการพัฒนาในด้านองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

หลังจากได้ทำการศึกษาและสำรวจข้อมูลของชุมชนเบื้องต้นแล้วผู้วิจัยได้เลือกวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพผสมผสานกับการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อมูลและคำตอบที่เป็นจริงครอบคลุมเนื้อหาอย่างสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่ตั้งไว้ เพื่อที่ได้นำมาใช้อย่างผสมผสานและสอดคล้องกัน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลมี 4 ชุด ดังนี้

- ชุดที่ 1 แบบสอบถามสำหรับประชาชนในชุมชน
- ชุดที่ 2 แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว
- ชุดที่ 3 แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน
- ชุดที่ 4 ประเด็นสังเกต

ชุดที่ 1 แบบสอบถามสำหรับประชาชนในชุมชน

แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ภูมิลำเนา เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ลักษณะคำถามเป็นคำถามแบบเลือกตอบ (Check List) จำนวน 7 ข้อ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของของประชาชนในชุมชน ในด้านองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบสอบถาม โดยประยุกต์แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ซึ่งมีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ โดยมีข้อความทั้งสิ้น 27 ข้อ ดังนี้

- 5 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก
- 3 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง
- 2 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย / น่าจะพัฒนาให้ดีขึ้นไปอีก
- 1 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด / ควรปรับปรุง

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว โดยประยุกต์แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ซึ่งมีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ โดยมีข้อคำถามทั้งสิ้น 20 ข้อ ดังนี้

- 5 หมายถึง มีส่วนร่วมมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีส่วนร่วมมาก
- 3 หมายถึง มีส่วนร่วมปานกลาง
- 2 หมายถึง มีส่วนร่วมน้อย
- 1 หมายถึง มีส่วนร่วมน้อยที่สุด / ไม่มีเลย

ชุดที่ 2 แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว

ซึ่งแบบสอบถามทั้งหมดมี 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ภูมิสำเนา ลักษณะคำถามเป็นคำถามแบบเลือกตอบ (Check List) จำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว ในด้านความพร้อมขององค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว ลักษณะคำถามเป็นคำถามแบบเลือกตอบ (Check List) จำนวน 27 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบสอบถาม โดยประยุกต์ใช้แบบมาตราส่วนประเมินค่า ซึ่งมีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ คือ

- 5 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก
- 3 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง / พอใจ
- 2 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย / ควรพัฒนาให้ดีขึ้นไปอีก
- 1 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด / ควรปรับปรุง

ส่วนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ลักษณะคำถามเป็นคำถามแบบปลายเปิด

แบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi – Structure Interview) โดยกำหนดประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลอย่างกว้างๆ แต่สามารถใช้เป็นแนวทางในการพูดคุย เพื่อให้ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) ทันทีเมื่อปรากฏรายละเอียดของข้อมูลที่น่าสนใจ โดยแบบสัมภาษณ์นี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ซึ่งมีแนวประเด็นคำถามดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ

2.1 แนวทางในการพัฒนาสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว

2.2 แนวทางในการพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชน ได้แก่ สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และสาธารณูปโภคระดับสูง

2.3 แนวทางในการพัฒนาด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว/เส้นทางคมนาคม

ประเด็นการสังเกต

การสำรวจพื้นที่ศึกษา (Survey) ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจศึกษาสภาพของชุมชน ดูลักษณะพื้นที่ สภาพแวดล้อมลักษณะทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ชนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต ลักษณะอาชีพ ตลอดจนพิธีกรรมต่างๆ ที่สามารถนำมาเป็นจุดสนใจของการท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อได้

การสังเกต (Observation) ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ควบคู่กันไปเพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ทั้งในด้านวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต การประกอบอาชีพ แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน และอื่นๆ เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งถึงโอกาสในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

การเก็บและรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลเอง ซึ่งมีข้อมูลหลายด้านที่ต้องการทำการเก็บรวบรวมข้อมูลมาประกอบกัน เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นระยะที่เริ่มสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้วิจัยได้มีโอกาสได้ทำความรู้จักและสร้างความคุ้นเคยกับผู้นำในชุมชน พร้อมกันนี้ได้แจ้งวัตถุประสงค์ให้ทราบ การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนนั้นไม่เป็นอุปสรรค เพราะชุมชนท้องถิ่นมีความต้องการพัฒนาหมู่บ้านของตนเองเป็นแหล่งท่องเที่ยวอยู่ก่อนแล้ว หลังจากนั้นผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลเป็นระยะๆ ในระยะแรกนี้ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชน ประวัติการตั้งถิ่นฐาน สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต การประกอบอาชีพต่างๆ โครงสร้างพื้นฐาน เช่น วัด โรงเรียน การคมนาคม การสาธารณสุข เป็นต้น

ระยะที่ 2 เป็นช่วงที่ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากประชากรและกลุ่มตัวอย่างในชุมชน รวม 2 กลุ่ม คือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้ง 4 หมู่บ้าน โดยผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลในช่วงเวลากลางวัน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การใช้แบบสอบถามกับข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างภายในชุมชนที่เป็นหัวหน้าครอบครัว จำนวน 179 คน

ในระยะที่ 2 นี้ นอกจากผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลในชุมชนแล้ว ผู้วิจัยก็ยังได้เก็บข้อมูลด้านนักท่องเที่ยวไปพร้อมกัน การเก็บข้อมูลด้านนักท่องเที่ยวโดยใช้ แบบสอบถาม เพื่อศึกษาข้อมูลส่วนบุคคล แบบแผนการเดินทางท่องเที่ยว ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในด้านความพร้อมขององค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกและเส้นทางคมนาคม/การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อมาประกอบกับแนวคิดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทยลือบ้านหยวน

ระยะที่ 3 เป็นช่วงระยะเวลาที่ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลในประเด็นที่ยังไม่ชัดเจน และตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาในครั้งแรกและครั้งที่สอง โดยเลือกสัมภาษณ์และซักถามผู้รู้ในประเด็นที่ขาดหายไป เพื่อให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

การตรวจสอบข้อมูล

หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละครั้ง ผู้วิจัยได้จับบันทึกและตรวจสอบข้อมูลทุกครั้งอย่างสม่ำเสมอ โดยผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลไปพร้อมๆ กัน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลในระดับชุมชน ได้นำมาตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) การตรวจสอบความถูกต้องโดยการเก็บข้อมูลซ้ำข้อมูลเดิม แต่ทำการเปลี่ยนจุดเก็บข้อมูล หรือเปลี่ยนแหล่งข้อมูล รวมทั้งการถามซ้ำจากการให้ข้อมูลเดิมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ ถูกต้องเพียงตรง

การวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ ประเด็นการสังเกต และการสนทนากลุ่มย่อย ดำเนินการโดยจัดกลุ่มข้อมูลเชิงพรรณนาแล้วสังเคราะห์ภายใต้วัตถุประสงค์การวิจัยแต่ละข้อ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการใช้สถิติ การหาความถี่ ร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากแบบสอบถามที่ใช้เก็บข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่ และนักท่องเที่ยว

เกณฑ์การแปลผล

จากการแบ่งระดับการประเมินค่า 5 ระดับ ในแบบสอบถามที่ใช้เก็บข้อมูลจากประชาชนในชุมชน และนักท่องเที่ยว สามารถนำมาวิเคราะห์ด้วยการกำหนดอันตรภาคชั้น ดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{อันตรภาคชั้น (Class Interval)} &= \frac{\text{พิสัย (Range)}}{\text{จำนวนชั้น}} \\
 &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\
 &= \frac{5 - 1}{5} = 0.80
 \end{aligned}$$

ดังนั้น จึงกำหนดระดับศักยภาพ โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ แต่ละระดับมีค่าคะแนนแตกต่างกัน 0.80 ดังนี้

1.00 – 1.80	หมายความถึง	น้อยที่สุด
1.81 – 2.60	หมายความถึง	น้อย
2.61 – 3.40	หมายความถึง	ปานกลาง
3.41 – 4.20	หมายความถึง	มาก
4.21 – 5.00	หมายความถึง	มากที่สุด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา นี้ มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการคือ ประการที่หนึ่ง เพื่อศึกษาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ประการที่สอง เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และประการสุดท้าย เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เพื่อให้เข้าใจในประเด็นที่ศึกษาอย่างครบถ้วน ผู้ศึกษาจึงแบ่งผลการศึกษาออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. บริบทของชุมชน ซึ่งอธิบายถึง สภาพการณ์ของชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน ในด้านต่างๆ ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของชุมชน ประชากร การประกอบอาชีพ สภาพทางเศรษฐกิจ สังคมของชุมชน และทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ
2. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ดังนี้
 - 2.1 ความคิดเห็นของชุมชนในด้านความเหมาะสมในด้านองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่น และสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีให้บริการในพื้นที่ และเส้นทางคมนาคม หรือ ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว
 - 2.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินกิจกรรม และร่วมติดตามประเมินผล ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน
3. ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในด้านความเหมาะสมขององค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน
4. แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน
 - 4.1 แนวคิดของผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ได้แก่ ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ ผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ถึงแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน

บริบทชุมชน

ชาวไทลื้อมีถิ่นฐานบ้านเมืองเดิมในแคว้นสิบสองปันนา หรือสิบสองพันนา มณฑลยูนนานทางตอนใต้ของประเทศจีน และได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคเหนือของประเทศไทยนานกว่า 200 ปี และตำบลหย่วนเป็นแห่งหนึ่งที่ชาวไทลื้อเข้ามาตั้งรกรากอยู่เป็นจำนวนมาก ประมาณ 4 หมู่บ้าน เชื้อสายบรรพบุรุษของไทลื้อบ้านหย่วน มาจาก เมืองพง เมืองมาง เมืองหย่วน เมืองบาน เมืองแพด และเมืองลำ เพราะสังเกตได้จากการตั้งชื่อหมู่บ้านในตำบล ซึ่งจะตั้งชื่อตามถิ่นฐานเดิมในสิบสองปันนา เช่น บ้านหย่วน บ้านมาง เชียงบาน บ้านแวน เป็นต้น

ไทลื้อยุคแรก อพยพมาประมาณ พ.ศ. 2348 โดยเจ้ากาวิละ แห่งนครเชียงใหม่ ได้ชักชวนและกวาดต้อนผู้คนที่มิชอบธรรมนิยมประเพณีที่คล้ายกับคนไตยวน (คนเมือง) ตามนโยบาย “เก็บผักใส่ด้า เก็บข้าใส่เมือง” มาช่วยกันสร้างบ้านแปงเมือง คนไทลื้อยุคแรกจึงอพยพจาก เมืองยอง มาอยู่ที่ลำพูนและเชียงใหม่

ไทลื้อยุคกลาง ประมาณ พ.ศ. 2399 เจ้าสุริยวงศ์ผริตเดชฯ พระเจ้านครน่าน ดำเนินนโยบายตามเชียงใหม่ คือ “เก็บผักใส่ด้า เก็บข้าใส่เมือง” ได้อพยพกลุ่มไทลื้อจาก เมืองลำ เมืองพง เมืองมาง เมืองหย่วน มาไว้ที่เมืองน่าน เชียงม่วน เทิง และเชียงคำ

ไทลื้อยุคหลัง อพยพมาเอง เมื่อ พ.ศ. 2494 เนื่องจากหนีภัยคอมมิวนิสต์จีน กลุ่มหลังนี้ได้เข้ามาอยู่ในเขตเวียงป่าเป้า เชียงของ และแม่สาย

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา คนไทลื้อได้อพยพจากสิบสองปันนามาสู่ล้านนาไทยโดยตลอด ลักษณะเหมือนน้ำซึมบ่อทราย จนกระทั่งวัฒนธรรมประเพณีได้ผสมผสานกลมกลืนกับคนเมือง (คนล้านนา) จนแยกกันไม่ออก (อุทิศ ปฐมของ, 2541)

จากการสัมภาษณ์ (นายกมล ใจกล้า, 9 มีนาคม 2546) กล่าวว่า ในสมัยตั้งหมู่บ้านใหม่ๆ นั้น มีหมู่บ้านไทลื้อบ้านหย่วน เป็นเพียงหมู่บ้านเดียว และต่อมามีการเพิ่มจำนวนประชากรมากขึ้นจึงได้แยกหมู่บ้านออกจากกัน ตามระเบียบของกรมการปกครอง และเพื่อให้ง่ายต่อการปกครอง อย่างไรก็ตามหมู่บ้านไทลื้อเหล่านี้ก็ยังอยู่ในบริเวณเดียวกัน และในปัจจุบันในเมืองสิบสองปันนา ก็ยังมีหมู่บ้านหย่วนอยู่ที่นั่น เพราะยังมีการติดต่อระหว่างชาวบ้านหย่วนในอำเภอเชียงคำ กับชาวบ้าน หย่วนในเมืองสิบสองปันนา สาเหตุที่ชาวเมืองหย่วนยังคงมีอยู่ที่เมืองสิบสองปันนานั้น อาจารย์กมล ใจกล้า ได้เดินทางไปเยี่ยมถิ่นฐานบรรพบุรุษของตนเอง เมื่อปี พ.ศ. 2532 ได้สอบถามพี่น้องไทลื้อในบ้านหย่วน เมืองสิบสองปันนา ได้เล่าสืบต่อกันมาว่า ในครั้งที่มีทัพเจ้า

เมื่อน่านเข้าไปกวาดต้อนผู้คนในเมืองหย่วนนั้น ยังมีชาวบ้านจำนวน 7 ครอบครัว ได้หลบหนีเข้าไปอยู่ในป่า จนเมื่อทัพเจ้าเมื่อน่านถอยกลับมาแล้วจึงได้ออกจากป่า และตั้งถิ่นฐานอยู่ในบ้านเมืองของตนเอง ใน พ.ศ. 2532 มีประชากร 147 หลังคา มีนายบ้านหรือผู้ใหญ่บ้านชื่อใหม่เงิน ส่วนชาวบ้านหย่วนที่อพยพมาอยู่ในอำเภอเชียงคำปัจจุบันนั้น ได้อพยพมาจากเมือง 2 เมือง คือ เมือง หย่วน และเมืองแมน ในระยะแรกนั้นคงจะแยกออกเป็น 2 กลุ่ม ตามเมืองเดิมของตน แต่ต่อมาได้มีการรวมกันเป็นกลุ่มเดียว และตั้งชื่อว่าหมู่บ้านหย่วน

สภาพทั่วไปของตำบลหย่วน

ลักษณะที่ตั้ง

ตำบลหย่วนตั้งอยู่ในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ภาคเหนือของประเทศไทย

ทิศเหนือ

ติดกับอำเภอเทิง

ทิศตะวันออก

ติดกับตำบลเจดีย์คำ

ทิศตะวันตก

ติดกับตำบลเชียงบาน

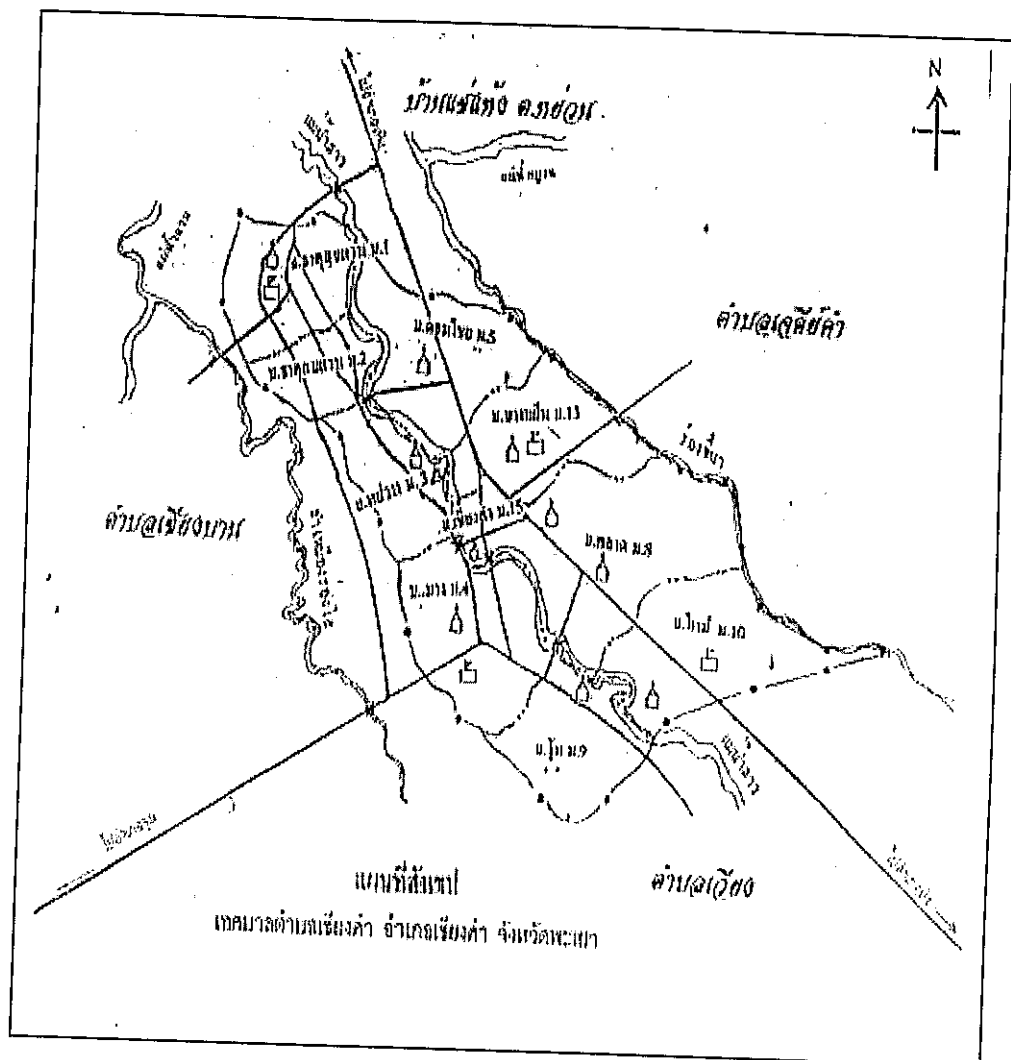
ทิศใต้

ติดกับตำบลเวียง

การปกครอง

ตำบลหย่วน แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 2 เขต คือ เขตการปกครองของเทศบาลตำบลเชียงคำ และเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลหย่วน ปัจจุบันมีจำนวนหมู่บ้านทั้งสิ้น 15 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน
1	บ้านธาตุสบแวน	9	บ้านจุ่น
2	บ้านธาตุสบแวน	10	บ้านใหม่
3	บ้านหย่วน	11	บ้านกอม
4	บ้านมาง	12	บ้านป่าแดด
5	บ้านดอนไชย	13	บ้านบานเย็น
6	บ้านแช่แห้ง	14	บ้านเปือยเปียง
7	บ้านแดนเมือง	15	บ้านเชียงคำ
8	บ้านตลาด		

ภาพที่ 2 แสดงแผนที่ตำบลหวน

ข้อมูลด้านประชากร

กลุ่มชาติพันธุ์ ประชาชนตามหมู่บ้านต่างๆ แต่เดิมนั้นอพยพมาจากจังหวัดน่าน เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2356 หรือ 190 ปีที่ผ่านมา และประชาชนที่อพยพมาจากจังหวัดน่าน ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยลื้อ ซึ่งชาวไทยลื้อส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในตำบลหวนนั้นมีจำนวน 4 หมู่บ้าน คือ บ้านธาตุดสบเวนหมู่ 1 บ้านธาตุดสบเวนหมู่ 2 บ้านหวนหมู่ 3 และบ้านมางหมู่ 4 ประกอบด้วย 1,198 ครัวเรือน และมีประชากร จำนวน 3,246 คน

ตาราง 2 แสดงข้อมูลหมู่บ้านที่อยู่ในตำบลหย่วน

ลำดับ ที่	ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่ / ตำบล	จำนวน ประชากร (คน)
1	บ้านธาตุสบแวน	ม.1 ต.หย่วน อ.เชียงคำ จ.พะเยา	640
2	บ้านธาตุสบแวน	ม.2 ต.หย่วน อ.เชียงคำ จ.พะเยา	446
3	บ้านหย่วน	ม.3 ต.หย่วน อ.เชียงคำ จ.พะเยา	870
4	บ้านมาง	ม.4 ต.หย่วน อ.เชียงคำ จ.พะเยา	1,290
		รวม	3,246

ที่มา : เทศบาลตำบลเชียงคำ ปี 2545

สภาพภูมิอากาศ

สภาพดินฟ้าอากาศโดยทั่วไปของตำบลหย่วน จะมี 3 ฤดู คือ

ฤดูร้อน ตั้งแต่เดือนมีนาคม – เดือนมิถุนายน อุณหภูมิโดยเฉลี่ยประมาณ 38 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝน 484.2 มิลลิเมตร

ฤดูฝน โดยจะมีฝนตกตั้งแต่เดือนกรกฎาคมไปจนถึงเดือนตุลาคม ปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ยประมาณ 938.36 มิลลิเมตร ต่อปี อุณหภูมิโดยเฉลี่ยประมาณ 30 องศาเซลเซียส

ฤดูหนาว ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน – เดือนกุมภาพันธ์ อุณหภูมิโดยเฉลี่ยประมาณ 18 องศาเซลเซียส

การคมนาคม

ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ ห่างจากตัวอำเภอเมืองพะเยาเป็นระยะทาง 76 กิโลเมตร มีเส้นทางคมนาคมขนส่ง ดังนี้

ทางหลวงหมายเลข 1021 ตัดผ่านหมู่ที่ 1,2,3,6,7

ทางหลวงหมายเลข 1148 ตัดผ่านหมู่ที่ 5,8,10,11

ทางหลวงหมายเลข 1020 ตัดผ่าน หมู่ที่ 13

ถนนสายเชียงคำ – พะเยา เริ่มต้นจากสามแยกบ้านมาง หมู่ที่ 4 ไปสิ้นสุดที่หน้าโรงพยาบาลเชียงคำ บ้านมาง หมู่ 4

แหล่งน้ำ

พื้นที่ของตำบลหย่วนเป็นที่ราบลุ่ม มีลำน้ำที่ไหลผ่านในตำบล 2 ลำน้ำ คือ

1. ลำน้ำลาว ต้นน้ำลาวอยู่ที่บ้านคะแนง (ห้วยน้ำลาว รวมกับห้วยคะแนง) ซึ่งเป็นที่สูง ไหลผ่านซอกเขาแคบๆ เริ่มกว้างและไหลแรงขึ้นเมื่อถึงบ้านน้ำมิน บ้านผาลาด สภาพลาดชันของ ลำน้ำลดน้อยลง เมื่อเข้าเขตบ้านทุ่งเย็น ตำบลแม่ลาว บ้านฝายกวาง ตำบลฝายกวาง สภาพพื้นที่บ้านดอนแก้ว บ้านดอนไชย ตำบลเวียง เป็นที่ราบกว้าง จึงรองรับน้ำได้มาก และเสี่ยงต่อการ ถูกน้ำท่วม เมื่อเข้าเขตตำบลหย่วน ลำน้ำจะกว้างมากขึ้น
2. ลำน้ำหย่วน ไหลจากภูเขาด้านตะวันออก ของอำเภอเชียงคำ คือเทือกเขาแดนลาว ไหลลงสู่ที่ราบ บริเวณบ้านสบตา ผ่านบ้านทุ่งหนอง ตำบลเจดีย์คำ เข้าสู่ท้องที่เจดีย์คำ ผ่าน บ้านวังเค็ม บ้านดอนไชย บ้านแซ่แห้ง ตำบลหย่วน ลงสู่แม่น้ำลาวที่บ้านดอนตัน ตำบลสบง กิ่งอำเภอภูซาง

การจัดการขนส่งมวลชน

การจัดการขนส่งในตำบลหย่วนมีจุดรวมของรถยนต์โดยสาร หรือสถานีขนส่งอยู่ 2 แห่ง ดังนี้

1. ท่ารถเล็ก ตั้งอยู่ที่บ้านเชียงคำ หมู่ 15 ตำบลหย่วน เป็นท่ารถโดยสารประจำทางที่ใช้ในการสัญจรไปมาระหว่างตำบล หมู่บ้าน ในพื้นที่อำเภอเชียงคำ และกิ่งอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา
2. จุดจอดรถยนต์โดยสารประจำทางของตำบลหย่วน ตั้งอยู่ที่บ้านนาง หมู่ที่ 4 เป็นจุดจอดรถยนต์โดยสารที่ใช้ในการสัญจรไปมาระหว่างอำเภอ และจังหวัดในพื้นที่พะเยา และจังหวัดในพื้นที่ใกล้เคียง เช่น จังหวัดเชียงราย และจังหวัดน่าน เป็นต้น

ระบบสาธารณูปโภค

การประปา ในเขตเทศบาลตำบลมีการประปาของการประปาส่วนภูมิภาคที่รับผิดชอบ ในการให้บริการน้ำประปากับประชาชนในเขตเทศบาล และตามหมู่บ้านบางหมู่บ้านก็มีระบบ ประปาหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน

ไฟฟ้า ในตำบลหย่วนมีไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคใช้ทุกครัวเรือน และมีไฟฟ้า สาธารณะ ที่ใช้ในการส่องสว่างให้กับถนนและซอย ทุกซอยในเขตเทศบาลตำบลเชียงคำ

การสื่อสาร

- มีโทรศัพท์ส่วนบุคคลใช้ในอาคารบ้านเรือนเกือบทุกหลังคาเรือน และใช้ตามสถานะของตนเองและครอบครัว
- มีโทรศัพท์สาธารณะให้บริการตามจุดต่างๆ ของหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน
- มีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขอำเภอเชียงคำ
- มีหอกระจายข่าวเพื่อใช้ในการสื่อสารภายในหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน
- มีการสื่อสารที่เป็นข่าวสารบันเทิงโดยทั่วไป สามารถรับได้จากสถานีวิทยุและสถานีโทรทัศน์ได้
- หน่วยงานที่มีวิทยุสื่อสารในพื้นที่ ประกอบด้วย ที่ว่าการอำเภอเชียงคำ สภ.อ. เชียงคำ โรงเรียนในสังกัดของกรมสามัญศึกษา โรงเรียนในสังกัดของสำนักงานประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานศึกษาธิการอำเภอเชียงคำ เป็นต้น

การประกอบอาชีพ

แต่เดิมประชาชนส่วนใหญ่ในบ้านหย่วนเป็นชาวไทลื้อ ซึ่งเป็นสังคมที่มีการผลิตเพื่อการยังชีพเป็นส่วนใหญ่ แต่ในปัจจุบันวิถีการดำรงชีวิตได้เปลี่ยนแปลงไป อาจเกิดจากปัจจัยภายนอกต่างๆ ทำให้การผลิตแบบยังชีพต้องเปลี่ยนมาเป็นอาชีพที่หลากหลาย ซึ่งสามารถจำแนกได้ ดังนี้ อาชีพทำการเกษตร อาชีพหัตถกรรม อาชีพค้าขาย อาชีพรับจ้าง และอาชีพรับราชการ

อาชีพเกษตรกรรม

โดยทั่วไปชาวไทลื้อบ้านหย่วน ทำมาหากินคล้ายๆ กับคนเมือง คือมีอาชีพทำนาเป็นหลักเพื่อการบริโภคในครัวเรือน และเก็บข้าวไว้ส่วนหนึ่งเพื่อเป็นพันธุ์ในปีต่อไป ที่เหลือจึงจะนำไปขาย หรือแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งของบริโภคและอุปโภคต่างๆ ชาวไทลื้อที่ตำบลหย่วนนี้ ทำนาดำ และทำทั้งการปลูกข้าวปีในนาลุ่ม และข้าวเบาในนาดอน การปลูกข้าวปีนั้นจะใช้ระยะเวลามากกว่าการปลูกข้าวเบา ดังนั้นหนึ่งที่นาดอนสามารถปลูกพืชผลได้ 3 ครั้ง คือ ครั้งแรกทำนาข้าวเบา ครั้งที่สองและสามปลูกผัก เช่น ผักเขียวปลี 2 เดือน และกะหล่ำปลี 3 เดือน เป็นต้น ขณะที่การปลูกข้าวปีนั้นสามารถปลูกผักได้ครั้งเดียว พันธุ์ข้าวส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ที่ให้ผลผลิตเร็ว ทานต่อโรค และให้ผลผลิตมาก ในสมัยก่อนการทำนาทำไร่ของชาวไทลื้อ จะมุ่งให้เป็นพื้นที่ทำกิน ดังนั้นในนาข้าวจะต้องมีพืชอย่างอื่นปะปนอยู่รอบๆ เช่น พริก ถั่วฝักยาว บวบ แตง นั่นหมายถึง ถ้าไปสวนหรือไปนาแล้วต้องได้พืชผักกลับมาประกอบอาหารที่บ้านได้ นอกจากนี้ยังหาอาหารได้จากการเก็บของป่าและล่าสัตว์ ถ้าได้ของป่ามากก็จะนำมาแบ่งขายหรือแลกเปลี่ยนกับสิ่งของอย่างอื่น

การเอาแรง หรือการลงแขก เป็นวิธีการช่วยเหลือกันในการทำงาน ชาวไทลื้อจะมีการเอาแรงกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำงาน โดยไม่มีค่าจ้างค่าแรง ส่วนมากจะมีการเอาแรงกันในช่วงฤดูทำนา หรือในช่วงการเก็บเกี่ยว

แต่ในปัจจุบัน ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลง ทุกคนต้องทำงานแข่งกับเวลา การปลูกพืชเชิงเดี่ยวเริ่มเข้ามาแทนที่วิถีชีวิตการทำนาแบบดั้งเดิม ลิ่นจี่ นับเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญอีกชนิดหนึ่งของชาวไทลื้อบ้านหยวนซึ่งนิยมกันมาก ชาวไทลื้อบางส่วนนิยมค้าขาย จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จากการทำเกษตรกรรมไปสู่อาชีพค้าขาย และนิยมมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีอาชีพเสริมโดยเฉพาะผู้หญิงมักนิยมทอผ้า จะพบว่าบ้านไทลื้อแต่ละหลังคาจะมีกี่กระตุก ซึ่งเป็นอุปกรณ์สำหรับทอผ้าเกือบทุกหลังคาเรือน หลังจากเสร็จการทำนาทำไร่ พอว่างจากงานผู้หญิงไทลื้อก็จะทอผ้า และบางคนประกอบเป็นอาชีพหลัก นอกจากนั้นยังมีการรวมกลุ่มกัน เป็นกลุ่มสตรีทอผ้าไทลื้อ เพื่อสร้างระบบตลาดในชุมชน สามารถรวบรวมผ้าที่ทอได้ แล้วนำไปจำหน่ายยังตลาดผ้าต่างๆ ในรูปแบบกองทุน ก่อให้เกิดรายได้ขึ้นในชุมชนเป็นอันมาก

อาชีพทอผ้า

การทอผ้าลายไทลื้อนับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวไทลื้อบ้านหยวน และเป็นแหล่งรายได้ ส่วนใหญ่ของชาวไทลื้อ โดยผู้หญิงไทลื้อส่วนใหญ่จะทอผ้าใช้เอง แล้วยังทำเป็นอาชีพเสริม หรือบางรายยึดถือเป็นอาชีพหลัก โดยมีลวดลายไทลื้อเป็นเอกลักษณ์ที่สวยงาม ผ้าที่มีชื่อเสียงคือผ้าซิ่นลายลื้อ หรือลายน้ำไหล แต่ผ้าซิ่นที่ชาวไทลื้อบ้านหยวนชอบทอใส่กันมาแต่เดิม คือซิ่นปล้อง และซิ่นม่าน ที่มีลายเป็นรูปลายขวาง แต่จะต่างกันตรงที่ซิ่นลายลื้อลวดลายจะสลับกันระหว่างลายมุก ซึ่งทอด้วยการเก็บลาย และลายก่าน หรือลายมัดหมี่ สำหรับซิ่นม่านนั้น จะใช้ผ้าพื้นสีม่วงหรือสีเขียว ซึ่งไม่มีลวดลาย หรือที่เรียกว่า แอว หรือเอว สลับระหว่างลายมุกกับลายก่าน การทอผ้าเพื่อให้สวยงามขึ้นจะต้องต่อเชิงด้วยตีนจก ซึ่งนิยมจกกันด้วยดินเงินสลับกับดินทอง อันเป็นเอกลักษณ์ของผ้าซิ่นตีนจก แต่ในอดีตสมัยที่ยังไม่มีเส้นด้ายสำเร็จรูป และใยสังเคราะห์ ชาวไทลื้อจะปลูกฝ้ายน้อย (ฝ้ายพันธุ์พื้นบ้าน) และนำมาปั่นเป็นด้ายไว้สำหรับการทอผ้า ผู้หญิงไทลื้อบ้านหยวนสมัยก่อนจะต้องทอผ้าเป็น ก่อนแต่งงานจะต้องทอผ้าเพื่อทำเป็นที่นอน ปลอกหมอน มุ้ง ผ้าห่ม และผ้าปูที่นอน นอกจากนั้นยังมีการทอตุ่ง (ธง) ถวายเป็นพุทธบูชา หรือทอผ้าหลบ (ผ้าปูที่นอนขนาดเล็ก) นิยมที่จะสอดใส่ลวดลาย โดยการเก็บมุกด้วยลวดลายต่างๆ สีที่ใช้ในการย้อมด้าย ได้แก่ สีดำ สีแดง และสีขาว ปัจจุบันการทอผ้ายังคงเป็นที่นิยมของสตรีชาวไทลื้อ แต่ในกลุ่มเด็กวัยรุ่นและคนรุ่นใหม่จะไม่ค่อยให้ความสนใจ มักจะให้ความสนใจกับเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายที่มีขายตามท้องตลาด ตามแฟชั่นทั่วไป

อาชีพค้าขาย

การค้าขายในชุมชนบ้านหย่วนส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นร้านขายของชำ เพื่อสำหรับบริการคนในชุมชน ประเภทสินค้าก็จะมีทุกอย่างคละกันไป ร้านขายอาหาร ขายผักและผลไม้ในตลาด ชาวไทลื้อจะชอบปลูกพืชผักสวนครัวไว้ทานเองในครอบครัว และผลผลิตที่เหลือจากการเก็บไว้ทานแล้วก็จะเอามาขายในตลาด ซึ่งเป็นรายได้อีกทางหนึ่ง

อาชีพรับจ้าง

อาชีพรับจ้างนี้เป็นการรับจ้างทั่วไปทั้งภายในและภายนอกชุมชน เช่น การรับจ้างในงานก่อสร้างต่างๆ รับจ้างทำไร่ ทำสวน และรับจ้างทั่วไป

อาชีพรับราชการ

ตำบลหย่วนเป็นสถานที่ตั้งของหน่วยงานราชการและสถานบริการสาธารณะ จึงมีผู้ที่มีอาชีพรับราชการอยู่ประมาณ 594 คน

การศึกษา

การศึกษาภายในชุมชนส่วนใหญ่พบว่า เด็กและในกลุ่มวัยทำงานได้รับการศึกษาในระบบของรัฐ ยกเว้นในกลุ่มผู้อาวุโส โดยมีโรงเรียนที่อยู่ภายในชุมชน ดังนี้ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านธาตุ โรงเรียนอนุบาลเชียงคำ โรงเรียนบ้านหย่วน โรงเรียนอนุบาลคุณากรวิทยา โรงเรียนสาริตวิทยา และโรงเรียนเชียงคำวิทยาคม

ศาสนา

ชุมชนไทลื้อบ้านหย่วนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ วัดในชุมชนมีจำนวน 3 วัด คือ วัดพระธาตุสบแวน วัดหย่วน วัดแสนเมืองมา ชาวไทลื้อมีความเชื่อในกฎแห่งกรรม โดยมีได้ละเว้นการปฏิบัติทางศาสนา เมื่อมีประเพณีเกี่ยวกับพุทธศาสนาก็มีการเข้าร่วมในกิจกรรม ทุกเข้ามีการทำบุญตักบาตร เข้าวัดฟังธรรม แต่ก็ยังคงความเชื่อพิธีกรรม ประเพณีของชาวไทลื้อที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะผีเรือนหรือผีบรรพบุรุษ

ลักษณะทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต

การแต่งกาย

การแต่งกายส่วนใหญ่ในปัจจุบันจะแต่งกายตามสมัยนิยม แต่ในช่วงเทศกาลและงานประเพณีต่างๆ จะแต่งกายชุดไทลื้อ

การแต่งกายของผู้ชายไทลื้อ แต่เดิมผู้ชายไทลื้อจะสวมผ้าพื้นเมืองที่ตัดเย็บด้วยมือ กางเกงขาก๊วย แต่เป้าลึกมากกว่า มี 3 ตะเข็บ จึงเรียกว่า เตว 3 ดูก (ตะเข็บกางเกง) และไม่ นิยมใส่เสื้อจะพบเห็นรอยสักตามร่างกายทั่วไป ตามหน้าอก กลางหลัง ซ้อมมือ แขนและขา เพื่อ แสดงถึง ความกล้าหาญและมีคาถาอาคม ต่อมามีการสวมเสื้อคล้ายเสื้อมือห้อมแขนยาวถึงข้อ มือ มีขอบรอบคอคล้ายเสื้อคอตั้ง และใช้เชือกผูกหรือกระดุมเชือกนิยมย้อมด้วยห้อม (สีคราม) ทั้งเสื้อและกางเกง เมื่อไปวัดจะพาดผ้าเช็ดไว้ที่ป่าด้วย จะใช้ผ้าโพกบนศีรษะขณะออกนอกบ้าน และถือย่ามสีแดง ปัจจุบันนิยมสวมกางเกงตัดสำเร็จรูป ในชีวิตประจำวัน เสื้อที่นิยมสวมใส่ เป็น สีล้วนต่างๆ มากมาย หากไปประกอบอาชีพทำนาทำไร่ มีการสวมกางเกงขาก๊วยใส่เสื้อมือห้อม ไม่ค่อยใส่เสื้อมือห้อมไปงานมงคล และไม่มีการใช้ผ้าเช็ดพาดอีกต่อไป รวมทั้งทรงผมตัดเป็นทรง ปกติ และไม่ต้องโพกหัว การใช้ย่ามสีแดงมีน้อย และการสักตามตัวก็มีน้อยมากด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 3 การแต่งกายของผู้ชายไทลื้อ

การแต่งกายของผู้หญิงไทลื้อ จะสวมใส่เสื้อปักหรือรูปผ้าอก มีฉาบหน้าเฉียงมาผูกติด กับด้าย หรือใช้กระดุมเม็ดขนาดใหญ่ผูกติดไว้ ตัวเสื้อจะสั้นและมีแขนยาวทรงกระบอก เสื้อปัก นิยมใช้สีดำหรือสีคราม ตรงขลิบเสื้อจะขลิบด้วยลวดลายต่างๆ และนุ่งผ้าขึ้นลายขวาง ทำด้วย ฝ้าย แต่เดิมหญิงชาวไทลื้อนิยมทอผ้าขึ้นปล้อง หรือขึ้นมานใส่กันมาก ถ้าในหมู่คนเผ่าคนแก่จะ

ใช้สีดำเป็นพื้น ส่วนในคนรุ่นสาวจะใช้สีสดตัดกันและมีลวดลายแบบต่างๆ โปกหัวด้วยผ้าสีชมพู สีขาว เข็มขัดทำด้วยเงิน รวมทั้งกำไล และปิ่นปักผม ในปัจจุบันการแต่งกายของหญิงชาวไทยลื้อ ยังคงใส่เสื้อปัก ขึ้นลื้อ เฉพาะหญิงสูงอายุ ทั้งขณะอยู่บ้านและไปงานพิธีต่างๆ หญิงวัยกลางคน จะมีขึ้นลื้ออยู่ด้วย แต่อาจจะใส่เฉพาะขึ้นเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังแต่งกายตามสมัยนิยม ที่มีชายอยู่ตามท้องตลาด คือขึ้นโล่ง และเลือรูปแบบลวดลายต่างๆ มากมาย สำหรับวัยรุ่นหรือเยาวชนจะแต่งกายตามสมัยนิยมทั้งอยู่บ้านหรือไปพิธีต่างๆ การแต่งกายของชาวไทยลื้อเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ยกเว้นกลุ่มสตรีสูงอายุที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์การแต่งกายไว้ได้มากที่สุด

ภาพที่ 4 การแต่งกายของผู้หญิงไทยลื้อ

ภาษา

ภาษาไทยลื้อนับเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอีกประการหนึ่ง จากการศึกษาเอกสาร และได้พบปะพูดคุยกับชาวบ้าน กล่าวว่า ทั้งในอดีตและปัจจุบันภาษาไทยลื้อมีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ด้านการใช้ภาษาของชาวไทยลื้อในตำบลหย่วน ส่วนใหญ่นิยมพูดภาษาลื้อในชีวิตประจำวัน และติดต่อสื่อสารกันในชุมชน นอกจากนี้ยังใช้คำเมืองในการติดต่อสื่อสารกันบ้าง โดยทั่วไปจะพบว่าชาวไทยลื้อบ้านหย่วนมีการใช้ภาษาพูดอยู่ 4 ลักษณะด้วยกัน คือ

1. พุดภาษาลื้อซึ่งจะพบมากที่สุดในหมู่บ้าน ใช้สื่อสารกันทั้งอยู่ในบ้านและออกนอกบ้าน สันทนากับคนที่พบปะที่เป็นคนไทลื้อด้วยกัน ไม่ว่าจะพบปะกันที่ใด เช่น โรงเรียน วัด หรือนอกเขตหมู่บ้านของตนเองก็ตาม ซึ่งกลุ่มคนที่พูดภาษาไทลื้อไม่เปลี่ยนแปลงเลย คือ กลุ่มคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน โดยเฉพาะคนแก่ผู้หญิงจะพูดคำเมืองไม่ค่อยได้

2. พุดภาษาไทยกลาง จะพบได้ในกรณีที่คู่สนทนาเป็นคนต่างชาติพันธุ์กัน ระหว่างคนไทลื้อพูดกับคนเมือง

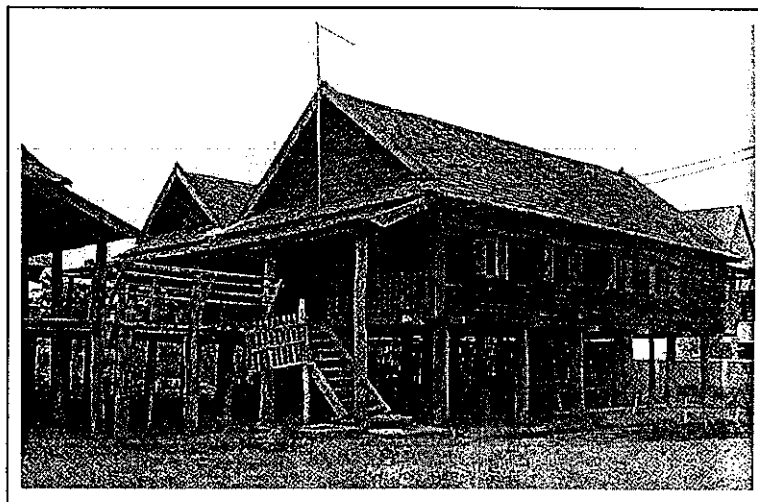
3. พุดภาษาคำเมือง จะพบได้ในกรณีที่คู่สนทนานั้นเป็นคนเมืองกับคนลื้อ และอยู่ในชุมชนเดียวกัน หรือคนเมืองที่สามารถฟังภาษาไทลื้อเข้าใจ ก็สามารถที่จะสื่อสารกันรู้เรื่อง

4. การพูดทั้งสองภาษา จะพบได้เมื่อคู่สนทนานั้นเป็นคนเมืองกับคนลื้อ และอยู่ในชุมชนเดียวกัน หรือคนเมืองที่สามารถฟังภาษาไทลื้อเข้าใจ ก็สามารถที่จะสื่อสารกันรู้เรื่อง

ภาษาเขียน ของไทลื้อนั้นได้รูปแบบมาจากอักษรล้านนา ซึ่งรับในสมัยพระเจ้าติโลกราช มีรูปแบบการเขียนเหมือนกับภาษาล้านนา คือ เขียนสระ และตัวสะกดไว้ข้างบรรทัด จัดเป็นอักษรไทลื้อแบบดั้งเดิม ส่วนอักษรไทลื้อที่ใช้ในสิบสองปันนาได้มีการดัดแปลงใหม่คือ ให้เขียนบรรทัดเดียวกันทั้งตัวพยัญชนะ สระ และตัวสะกด ส่วนไทลื้อบ้านหยวนนั้นได้รับอักษรไทลื้อแบบดั้งเดิมมาใช้ แต่ปัจจุบันก็มีผู้เขียนได้ไม่มาก เนื่องจากมีการเอาภาษาไทยมาใช้ในการเขียนหรือติดต่อสื่อสารกันเป็นส่วนใหญ่

ที่อยู่อาศัย

ครอบครัวไทลื้อเป็นครอบครัวใหญ่ บ้านจึงต้องสร้างเป็นบ้านหลังใหญ่ เอนหรือบ้านที่สร้างตามสถาปัตยกรรมไทลื้อแบบดั้งเดิมนั้นมีหลังคาสูงมุงด้วยหญ้าคา หรือไม้แป้นเกล็ด ใต้ถุนสูงเพื่อใช้ประโยชน์หลายอย่าง เช่น แขนงแปลเด็ก ตั้งที่ทอผ้า เก็บฟืน หรือมีแคร่สำหรับพักผ่อนหรือทำกิจกรรมภายในครัวเรือนอื่นๆ ภายในบ้านมีการแบ่งสัดส่วนการใช้อย่างชัดเจน คือ ส่วนห้องนอน และยุ้งฉาง ซึ่งกั้นด้วยชาน (เต็น) ลักษณะการก่อสร้างบ้านเรือนโดยการเข้าไม้ด้วยวิธีเจาะรูแล้วใช้ลิ่มประกอบเป็นโครงสร้าง เสาก็ต้องเจาะรูใส่แวง (คาน) แต่เอนหรือเรือนไทลื้อในบ้านหยวนปัจจุบันมีให้เห็นแค่เพียงหลังเดียว (ภาพที่ 5)

ภาพที่ 5 เรือนไทลื้อ

ประเพณี

ประเพณีปีใหม่

ประเพณีปีใหม่ของไทยลื้อคือสงกรานต์ของไทย มีการประกอบพิธีทั้งหมดรวม 6 วัน ตั้งแต่วันที่ 13 - 18 เมษายน ของทุกปี วันแรกคือวันที่ 13 เมษายน เรียกกันว่า "จั้งขารล่อง" หรือ "สังขารล่อง" ในตอนเช้าตรู่ชาวบ้านจะยิงปืน จุดพลุ ประทัด เสียงดังสนั่นไปทั้งหมู่บ้านเพื่อขับไล่ตัวจั้งขารซึ่งเป็นตัวอัปมงคลจากการบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่า ก่อนวันจั้งขารล่อง 1 วัน ผู้ใหญ่จะชวนเด็กๆ ลูกหลานทำความสะอาดบ้าน และกวาดขยะมูลฝอยในบริเวณบ้านกองไว้โดยหลอกเด็กว่า ในตอนเช้าตรู่ของวันรุ่งขึ้นจะมีปู่สังขารนำแข่งขนาดใหญ่มาชนไปทิ้ง พอเช้าวันที่ 13 เมษายน ผู้ใหญ่จะตื่นแต่เช้าแล้วเผาขยะทิ้ง โดยเชื่อกันว่า เป็นการเผาขับไล่อัปมงคลต่างๆ ด้วยเมื่อเด็กๆ ตื่นมาก็เชื่อว่าปู่สังขารขนขยะไปทิ้งจริงๆ

วันที่ 14 เมษายน เรียกกันว่า วันเนา (วันเนา) เป็นวันสุกดิบ ชาวบ้านถือว่าเป็นวันอัปมงคล ผู้ใหญ่จะวางตัวสงบเสงี่ยมไม่ด่าหรือเขียนตีลูกหลานและห้ามลูกหลานไม่ให้ด่าหรือทะเลาะเบาะแว้งกัน โดยลอกว่าจะทำให้ปากเนา ในวันนี้ชาวบ้านจะเตรียมทำขนม และอาหารไว้ทำบุญในวันรุ่งขึ้น เช่น แกงฮังเล แกงอ่อม ต้มจืดวุ้นเส้น ห่อหมก ขนมเทียน ข้าวต้มมัด ในขณะที่เดียวกันจะเตรียมสิ่งของ เช่น เสื้อผ้า น้ำอบ น้ำหอม น้ำมันลัมปอยไว้สำหรับดำหัวพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ และบุคคลที่เคารพนับถือกันในวันรุ่งขึ้น ส่วนในตอนเย็นของวันที่ 14 เมษายน จะพาลูกหลานไปชน

ทรายเข้าวัด ก่อเจดีย์ทราย เชื่อกันว่าในรอบปีผ่านมาศาสนิกชนทำบุญที่วัดได้เหยียบย่ำเอาดินจากวัดที่ติดออกไปด้วย ถือว่าเป็นบาปกรรม ดังนั้นจึงขนทรายเข้าวัดเป็นการทดแทน

วันที่ 15 เมษายน เรียกกันว่า "พญาวัน" (วันเถลิงศก) ตอนเช้าผู้ใหญ่ก็จะพาลูกหลานไปทำบุญ "दानขันข้าว" กันที่วัด เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว ตอนสายเริ่มพิธีดำหัว เริ่มจากผู้อาวุโสสูงสุดในครอบครัวก่อน ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย และพ่อแม่ จากนั้นก็จะไปดำญาติผู้ใหญ่และบุคคลที่เคารพนับถือในละแวกใกล้เคียง ส่วนบุคคลที่อยู่ห่างไกลอาจเดินทางไปในวันอื่น หลังจากวันพญาวันไปแล้ว ส่วนตอนบ่ายผู้เฒ่าผู้แก่จะไปฟังเทศน์อานิสงฆ์ปีใหม่ที่วัด สำหรับหนุ่มสาวก็จะนัดกันไปยังจุดนัดพบที่บริเวณกลางหมู่บ้าน เพื่อแข่งขันกีฬาพื้นเมือง เช่น เล่นหมากบ๋า (ตะบ๋า) และก็จะเล่นน้ำสงกรานต์กันอย่างสนุกสนาน

วันที่ 16 เมษายน เรียกกันว่า "วันปากปี" (วันปากปี) เป็นวันเริ่มต้นปีใหม่ของไทย ตอนเช้าชาวบ้านจะนำสะดวกพร้อมทั้งเครื่องบูชาพระรัตนตรัย และเสื้อผ้าของสมาชิกในครอบครัวไปประกอบพิธีบูชาข้าวหลักเคราะห์กัน เพื่อให้เป็นสิริมงคลปราศจากเคราะห์ภัยทั้งปี ตอนสายก็จะเตรียมน้ำขมิ้นส้มป่อยไปตองน้ำพระร่วมกัน เรียกว่า ลงอุโบสถ

วันที่ 17 เมษายน เรียกว่า "วันปากเดือน" ตอนสายชาวบ้านพร้อมในกันไปตองน้ำพระพุทธรูปในวิหารตองน้ำเจ้าอาวาสที่วัดของตน จากนั้นก็จะช่วยกันล้างกุฏิ วิหาร ศาลาการเปรียญ และทำความสะอาดวัด เรียกว่า "วันล้างวัด"

วันที่ 18 เมษายน เรียกว่า "วันปากวัน" เป็นวันสุดท้ายของเทศกาลปีใหม่ลื้อ ชาวบ้านบางส่วนยังสนุกสนานแต่ส่วนใหญ่จะเตรียมตัวสำหรับการประกอบอาชีพตามปกติ

สังเกตได้ว่าในช่วงเทศกาลปีใหม่ของชาวไทลื้อ ตั้งแต่วันที่ 13-18 เมษายน ชาวบ้านจะหยุดประกอบภารกิจหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพตามปกติ เพื่อทำบุญ ดำหัว และสนุกสนานกับญาติมิตรเพื่อนฝูง โดยที่ในยามปกติชาวบ้านในไทลื้อจะมีรัยส์ต์ แต่ในเทศกาลสำคัญเช่นนี้ จะใช้จ่ายจำนวนมาก เพราะถือว่าปีหนึ่งมีเพียงครั้งเดียว

ประเพณีเข้าพรรษา

ประเพณีเข้าพรรษาเป็นวันที่พระสงฆ์ตั้งจิตอธิษฐานว่า จะอยู่ประจำในอาวาสตลอด 3 เดือน ในช่วงฤดูฝน โดยไม่ไปพักแรมคืนในที่อื่น พิธีนี้จะจัดทำตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ของทุกๆ ปี โดยชาวบ้านทุกคนเข้าร่วมพิธีที่วัดก่อนจะถึงวันเข้าพรรษา 1 วัน จะเป็นวันอาสาฬหบูชา (ชาวบ้านเรียกว่าวันห่อ) ซึ่งตรงกับวันเพ็ญเดือนแปดของทุกๆ ปี ถ้าปีไหนมีเดือนแปดสองหนก็จะเลื่อนไปเป็นเดือนแปดหลัง โดยในวันนี้ทุกครอบครัวในหมู่บ้าน จะห่อขนม เช่น ขนมเทียน ข้าวต้มกล้วย ข้าวต้มมัด เพื่อนำไปร่วมในพิธีวันเข้าพรรษา และในบ่ายวันอาสาฬหบูชา ก็จะมีการแห่เทียนเข้าพรรษาที่ ทางโรงเรียนเป็นจุดเริ่มต้นขบวนแห่เทียนร่วมกับ

ชาวบ้าน นำไปถวายวัด ในขบวนแห่นั้นจะมีทั้งจตุปัจจัยต่างๆ เช่น ข้าวของ เครื่องใช้ สมุด ดินสอ หรือธนบัตรมีไม้ตีบแล้วปักที่ต้นคา ข้างล่างต้นคา 3 ขา ก็เป็นขนมที่แต่ละบ้านหอนำมารวมกันเป็นของถวายทาน รวมทั้งรูปเทียนดอกไม้ นำไปถวายวัด พอไปถึงวัดก็มีเจ้าอาวาสวัดรออยู่เพื่อรับของถวาย อาราธนาพระศรีรัตนตรัย ขอศีล ฟังพระธรรมเทศนา 1 ผูก รับประทานประพรมน้ำมนต์ก็เป็นการเสร็จพิธีของการแห่เทียนเข้าพรรษา

ในวันรุ่งขึ้นก็จะเป็นวันเข้าพรรษา ทุกครอบครัวก็ต้องตื่นแต่เช้ามีด จัดการนั่งข้าวเหนียว ทำกับข้าวหลังจากถวายข้าวเจ้าที่เทวดาบ้านเรียบร้อยแล้วก็จะจัดสำหรับ มีอาหาร หวานคาว ข้าว ผลไม้ ตามแต่ละบ้านจะหาได้ ละขนมที่บ้านนั้นๆ ห่อเมื่อวานอาจจะจัดหลายๆ สำหรับเพื่อเอาไปทำบุญที่วัด และทำบุญอุทิศส่วนกุศลผลบุญให้กับญาติที่ตายไปแล้วให้มารับเอาของกินของใช้ โดยในสวนนี้จะนำไปถวายพระเป็นการส่วนตัว ให้พระสวดมนต์คาถา และให้เจ้าของสำหรับกรวดน้ำเพื่ออุทิศของกินของใช้ พร้อมทั้งกุศลผลบุญให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว เรียกว่า การदानขันข้าว จะทำก็สำหรับก็ต้องแล้วแต่ว่ามีญาติที่ล่วงลับไปมากหรือน้อย เมื่อเสร็จภาระกิจในการदानขันข้าวแล้วก็นำของที่เตรียมไว้อีกส่วนหนึ่งไปทำบุญร่วมกันในวิหารวัด ซึ่งจะมีชาวบ้านมาร่วมกันทำบุญทุกครอบครัว รวมกันถวายจตุปัจจัย หรืออาจบริจาคผ้าอาบน้ำฝน ขอศีล ฟังเทศน์ รับประทาน หยาदन้า ลาพระก็ถือว่าเสร็จพิธีการทางสงฆ์ในวันเข้าพรรษา ทุกๆ วันพระในช่วงเข้าพรรษาก็จะมีพ่อชาว แม่ชาวมานอนวัด ถือศีลกินเจ เพราะชาวไทลื้อในหมู่บ้านนี้มีความเชื่อในเรื่องบาปบุญอยู่มากจึงได้ถือน้ำศีล กินเจ นอนวัดในวันพระช่วงเข้าพรรษาก็จะมีพ่อชาว แม่ชาวมานอนวัด ถือน้ำศีล กินเจ เพราะชาวไทลื้อในหมู่บ้านนี้มีความเชื่อในเรื่องบาปบุญอยู่มากจึงได้ถือน้ำศีลกินเจ นอนวัดในวันพระ ช่วงเข้าพรรษารวมทั้งหมด 12 คีล รวมทั้งศีลวันออกพรรษาด้วย ถือน้ำเป็นการทำจิตใจให้สงบในช่วงชีวิตนั้นกลายเป็นการทำบุญให้กับตัวเอง

ประเพณีออกพรรษา

ประเพณีออกพรรษาเป็นวันที่สิ้นสุดระยะเวลาจำพรรษา ซึ่งกินเวลาในช่วงฤดูฝน 3 เดือน ก่อนวันออกพรรษา 1 วัน ก็จะมีการห่อขนมต่างๆ เพื่อนำมาร่วมทำบุญในวันออกพรรษา กิจกรรมและขั้นตอนต่างๆ จะเหมือนกับในวันเข้าพรรษาทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นการจัดเตรียมครัวตาน การदानขันข้าว ขอศีล รับประทาน ในช่วงเข้าพรรษาจนถึงวันออกพรรษามีทั้งหมด 12 คีล ในตำบล หย่วน แต่ละหมู่บ้านก็จะแบ่งเขตรับผิดชอบที่ชาวบ้านเรียกว่าหัวศีล โดยจัดแบ่งเขตรับผิดชอบ 1 เขต ต่อ 1 หัวศีล หมุนเวียนไปจนครบ 12 คีล โดยรับผิดชอบอาหารการกินของพระสงฆ์รวมทั้งฆราวาส เงินทุนก็มาจากแต่ละครอบครัวบริจาคตามฐานะก่อนวันเข้าพรรษา โดยหัวหน้าเขตและผู้ใหญ่บ้านเป็นฝ่ายจัดการเกี่ยวกับกองทุนหัวศีล หลังจากวันออกพรรษาก็จะเป็นวันตักบาตรเทโว หรือ "เทโวโลหะนะ" คือ ตักบาตรในวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากเทวโลก โดยได้

ถือเป็นเรื่องสืบต่อกันมา ของใส่บาตรก็จะเป็นอาหารแห้งต่างๆ ที่ชาวบ้านหามาได้ โดยจะไป ตักบาตรรวมกันที่วัดพระธาตุสบแวนโดยที่พระสงฆ์จากวัดหลายๆ วัด มารวมกันเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ทำบุญตักบาตร รักษาศีล พังกรรมโดยพร้อมเพรียงกัน นับว่าเป็นการตักบาตรพิเศษ ก่อนวันตักบาตร 1 วัน ก็จะมีการกระจายข่าวจากเสียงตามสายหรือหอกระจายข่าวว่าจะมีพระสงฆ์มาร่วมบิณฑบาตรจำนวนกี่รูป เพื่อให้ชาวบ้านได้จัดเตรียมอาหารแห้งไปร่วมทำบุญ ทุกคนจะแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าที่สวยงาม ประดับเครื่องแต่งกายตามฐานะแต่ละครอบครัว ถือเป็นการทำบุญที่ยิ่งใหญ่ในรอบปีอีกวันหนึ่งในหมู่บ้าน จะงดการออกไปทำงานนอกบ้าน ไม่เข้าป่าหาไม้ ไม่จำเป็นจะไม่ฆ่าสัตว์ ไม่เผาผี ในภาพรวมคือ ไม่ปฏิบัติภารกิจอะไรทั้งนั้นในวันนี้ จะทำบุญตักบาตรเพียงอย่างเดียว

ในภาพรวมความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ชาวบ้านยึดเอาความสุขเป็นหลักโดยเน้นหนักไปทางจิตใจ เมื่อได้ประพฤติปฏิบัติแล้ว ทำให้เกิดความสบายใจ ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าเวลาที่มียุติกรรมในแต่ละหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับศาสนาจะได้รับความร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมมือกัน ในการจัดเตรียมอย่างจริงจังจากทุกคน รวมไปถึงเด็กๆ ที่ต้องช่วยกันในการจัดตกแต่งเตรียมงาน เพื่อประกอบพิธีแม่แต่วันพระ ซึ่งไม่แปลกเลยถ้าจะเห็นเด็กๆ ตามพ่อแม่ไปทำบุญที่วัด เนื่องจากการปลูกฝังให้เด็กๆ ศรัทธาในศาสนามาตั้งแต่เยาว์วัย ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนจึงผูกพันอยู่กับศาสนา เป็นตัวครอบคลุมคนในสังคมให้กระทำแต่ความดี

การदानข้าวใหม่และกินข้าวใหม่

दानข้าวใหม่และกินข้าวใหม่ เป็นประเพณีที่ชาวไทลื้อปฏิบัติต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน คือ เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวมาไว้ในยุ้งฉางแล้ว ก่อนจะนำข้าวไปดำหรือนำไปสีต้องหาฤกษ์ยาม วันดีโดยดูจากตำราซึ่งจารึกลงบนแผ่นไม้ขนาดกว้างราว 4 นิ้ว ยาวราว 1 ศอก ซึ่งจะมีอยู่ประจำที่ยุ้งข้าว

การदानข้าวใหม่ จะเริ่มในตอนเช้า โดยนึ่งข้าวใหม่พร้อมทั้งทำอาหารไปทำบุญที่วัดเพื่ออุทิศส่วนกุศลของการกินข้าวใหม่ไปยังบุพการีผู้ล่วงลับไปแล้ว และเป็นการนำข้าวใหม่ไปถวายพระด้วย ภายหลังจากการทำบุญที่วัด ก็จะนำข้าวใหม่และอาหารไปให้บุพการีที่ยังมีชีวิตอยู่รับประทานก่อน ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย และพ่อ แม่ เมื่อรับประทานเสร็จแล้วก็จะให้พรแก่ลูกหลาน เช่น กล่าวว่ “กินอ่อมไปหื้อตก จักอ่อมไปหื้อลง หื้อกินมันกินยีน กินยาว” หมายถึง อย่านำให้กินเปลืองให้กินไปได้นาน ๆ

จะเห็นได้ว่าประเพณีदानข้าวใหม่และกินข้าวใหม่ เป็นการแสดงกตัญญูทศเวที่ ตอบแทนแก่ผู้มีพระคุณ ได้แก่ บุพการี ทั้งผู้ที่ได้ล่วงลับไปแล้ว และผู้ที่มีชีวิตอยู่ เพราะท่านเหล่านี้ได้บุกเบิกสร้างไร่ไว้ให้ลูกหลานทำมาหากิน ดังนั้นเมื่อได้ผลผลิตจึงตอบแทนบุญคุณด้วยการदानข้าวใหม่และกินข้าวใหม่

ประเพณีการแต่งงาน

ประเพณีการแต่งงานของชาวไทลื้อ มีความแตกต่างไปจากประเพณีการแต่งงานของชาวไทย ภาคเหนือ เป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาเป็นเวลานาน ซึ่งในปัจจุบันก็ยังคงมีพฤติกรรมการอยู่บ้านกล่าวคือภายหลังจากการอยู่ช่วงบั้นปลายแล้วหนุ่มสาวคู่ใดที่ความชอบพอกันจนเกิดเป็นความรัก ก็จะมีฐานะเป็นคู่รักกัน เรียกว่า "ตัวป้อตัวแม่" (ตัวพ่อตัวแม่) จากนั้นฝ่ายหนุ่มก็จะเป็นแขกประจำที่จะแ่วบนบ้าน แต่จะไม่ไปทุกวันเพราะถือว่าเป็นการเสียมารยาท อาจเว้น 2-3 วัน ไปครั้งหนึ่งส่วนฝ่ายหญิงจะบั้นปลายคอยเมื่อถึงวันนัดหมาย เมื่อทั้งคู่ตกลงที่จะใช้ชีวิตร่วมกันฉันสามีภรรยา ฝ่ายชายก็จะดับตะเกียง เป็นสัญญาณว่าได้ถูกว่าได้ถูกเนื้อต้องตัวแล้ว และลงจากบ้านไป แต่ปัจจุบันใช้วิธีปิดไฟฟ้าแทนเป็นการผิดผีซึ่งฝ่ายชายจะต้องได้เสียผี

พอถึงตอนเย็นของวันรุ่งขึ้น ฝ่ายหญิงสาวจะส่งตัวแทนไปบอกผีที่บ้านฝ่ายชายเรียกว่า "ใจกำ" โดยตัวแทนจะกล่าวกับพ่อแม่และญาติของฝ่ายชายว่า "เออจ้วควายสู้อ้ายฮั่วไปเข้าสวนเปิ่น ฮื้อไปแบ่งฮั่วเหี้ย" (จ้ว ควายของท่านพังรั้วบ้านของเขา ขอให้ไปทำรั้วให้เรียบร้อยด้วย) ถ้าฝ่ายชายเต็มใจจะส่งรูป 12 คู่ ไปไหว้ผี ถ้าไม่ตกลงก็จะส่งผู้แทนไปเจรจา เพื่อขอเงินใช้ค่าทำขวัญ ซึ่งอาจมีการพุดจากระทบกระทั่งกันอย่างรุนแรงถึงกับตัดญาติขาดมิตรแต่ถ้าฝ่ายชายไปไหว้ผีแสดงว่ามีความพอใจก็จะขอให้ฝ่ายหญิงมาขอให้ไปอยู่บ้านต่อไป

นับตั้งแต่มีการถูกเนื้อต้องตัวหญิง โดยการดับไฟเป็นสัญญาณแล้ว ตามจารีต ประเพณีของสังคมไทลื้อทั้งคู่เป็นสามีภรรยากันโดยชอบ แต่จะยังไม่ไปอยู่กินด้วยกันฉันสามีภรรยา แยกกันอยู่ตามปกติจนกว่าฝ่ายหญิงจะมาอยู่ ในระหว่างนั้นฝ่ายชายจะต้องทำงานหนักเพื่อเก็บออมเงินทองและทรัพย์สินไว้ ส่วนหญิงก็เตรียมตัวเป็นแม่บ้าน เทศกาลสงกรานต์ ในวันพญาวัน (วันเถลิงศก) หญิงก็จะดำหัวพ่อแม่ฝ่ายชายพร้อมกับส่งของเรียกว่า "ส่งคร้ว" ซึ่งมีอาหารประเภทอาหารแห้ง เช่น ปลาเกลือขนาดใหญ่ วุ้นเส้น ขนม หมาก เมี่ยง บุหรี่พื้นเมือง นำบรรจุในย่ามขนาดใหญ่ ซึ่งทอไว้ใช้เอง ไทลื้อเรียกว่า ถุงป้อ ไปส่งบ้านพ่อแม่ฝ่ายชาย พร้อมกับมีเพื่อสาวไปส่งอีกหนึ่งคน เมื่อนำไปมองให้แล้วก็ตักน้ำปัดกวาดดูบ้านให้ด้วย ส่วนทางพ่อแม่ฝ่ายชายก็จัดเตรียมสิ่งของไว้ให้ เช่น ผ้าห่ม ผ้าปูที่นอน ปลอกหมอน พร้อมกับให้เงินเป็นขวัญถุงอีกจำนวนหนึ่ง จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับฐานะพ่อแม่ของฝ่ายชาย

การเลือกคู่นิยมปฏิบัติกันในเดือนสี่ เดือนหก หรือเดือนแปด เมื่อถึงเดือนแปดราวเดือนพฤษภาคมซึ่งเป็นระยะเริ่มของฤดูกาลทำไร่ นา ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงก็จะไปขอฝ่ายชายให้มาอยู่บ้านเพื่อมาอยู่กินฉันสามีภรรยาอย่างสมบูรณ์ โดยเป็นที่น่าสังเกตว่าธรรมเนียมของไทลื้อถือว่าสามคืนแรกที่ไปอยู่นั้นห้ามแตะตัวภรรยา และพอถึงเช้าตรู่ สามีจะต้องรีบกลับไปอยู่บ้านของตน ปฏิบัติเช่นนี้เป็นเวลาสามวัน เพราะว่าทั้งคู่ยังไม่คุ้นเคยกับการใกล้ชิดกันแบบสามีภรรยามาก่อน จึงต้อง

อาศัยการปรับตัวอีกกระยะหนึ่ง หลังจากนั้นจะอยู่กับสามีภรรยาตลอดไป ส่วนภรรยาก็จะหาเสื้อผ้าใหม่มาให้สวมใส่แทนชุดเดิม มีธรรมเนียมอีกอย่างในสังคมไทลื้อคือ ก่อนที่เขยใหม่จะมาอยู่บ้านทางพ่อแม่ฝ่ายหญิงจะหาไม้ทำพินมาเตรียมไว้ ดังนั้นทุกเช้าเขยใหม่จะต้องตื่นแต่เช้าเพื่อผ่าพินเก็บไว้ใช้ตลอดปี หลังจากนั้นจะช่วยพ่อแม่ภรรยาทำงานทุกอย่างไปจนครบ 3 ปี และจากนั้น 3 ปี ก็จะไปอาศัยอยู่กับแม่สามี 3 ปี ในระหว่างนั้นจะหาไม้เก็บรวบรวมไว้ปลูกบ้าน เมื่อครบ 6 ปี จึงสามารถแยกครอบครัวไปสร้างบ้านของตนเองอยู่ในบริเวณบ้านของพ่อแม่ ส่วนจะเป็นฝ่ายสามีหรือภรรยาก็แล้วแต่ตกลงกัน สำหรับลูกสาวคนเล็กจะอยู่ร่วมกับพ่อแม่เป็นผู้สืบมรดกต่อไป

การแต่งงานของไทลื้อแต่เดิมเป็นสิ่งที่เรียบง่าย เครื่องครัดในจารีตประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมานานแล้ว แต่ในปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป จึงมีการผสมผสานกันระหว่างจารีตประเพณีดั้งเดิม กับประเพณีภาคเหนือ และประเพณีไทย

ประเพณีการเกิด

ประเพณีการเกิดดั้งเดิมของชาวไทลื้อนั้น เมื่อเด็กคลอดออกมา เมื่อตัดสายสะดืออาบน้ำให้เด็กแล้ว หมอตำแยผู้ทำคลอดจะส่งให้ "แม่ฮับ" หรือแม่รับ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นยายของเด็กหรือผู้ทำคลอด เอาผ้าขาวพันรอบตัวแล้วนำใส่กระดังไปวางไว้ที่หัวบันได กระที่บบเท้าแล้วพูดว่า "ผีปอบเกิดแม่กำย กันว่าเป็นลูกสุกก็มาเอาไปเห วันนี้นักนเปนลูกกุนกำบฮื้อเอาไป" (ถ้าเป็นลูกผีให้เอาไปเสียวันนี้ ถ้าเป็นลูกคนก็อย่าได้เอาไป) ทำเช่นนี้ 3 ครั้ง แล้วจึงนำเด็กมานอนไว้ข้างแม่

เมื่อคลอดลูกแล้วชาวไทลื้อสมัยก่อนจะต้อง "อยู่เดิน" คือ อยู่ไฟจนครบเดือน ในระหว่างที่อยู่ไฟมีข้อห้ามหลายอย่าง คือ 7 วันแรกหลังคลอดจะกินได้แต่ ข้าวจี หรือ "ข้าวแองไฟ" เป็นข้าวเหนียวหนึ่งปั้งจนเกรียมรับประทานกับเกลือคั่ว และน้ำพริกดำ ส่วนน้ำดื่ม น้ำต้มใส่หัวไหลที่เรียกว่า "ปุเลย" นิยมให้ดื่มน้ำมากๆ เพราะเชื่อว่าจะทำให้มีน้ำนมให้ลูกมาก เมื่อครบ 7 วัน ก็เริ่มรับประทานผักต้มจิ้มน้ำพริกดำ หมูปั้ง ปลาช่อน และปลาประเภทปลาตุก ส่วนผักเป็นประเภทผักที่มีสีเขียวเท่านั้น

ภายหลังการคลอดจะต้อง "อยู่เดิน" หรืออยู่ไฟ ฟืนที่ใช้นำมาอยู่ไฟจะใช้แต่ ไม้แงะ (ไม้เต็ง) เท่านั้น เพราะเผาไฟแล้วไม่มีกลิ่นและควันมาก ซึ่งสามีจะต้องเตรียมหาไว้ตั้งแต่ภรรยาท้องใกล้คลอด ในขณะที่อยู่ไฟจะใส่เสื้อผ้าหนาๆ มีผ้ารัดเอว และผูกผมเพื่อให้เหงื่อออก หญิงอยู่ไฟจะต้อง "เข้าพินกรรม" คือ คีบถ่านไฟใส่ "เบ็อง" ซึ่งเป็นอ่างดินเผาใช้แก้อีห่วยหรือไม้ไผ่สานเป็นทรงกลมมีช่องตรงกลางเพื่อให้หญิงอยู่ไฟนั่งครอบ เป็นการนั่งย่างไฟ เชื่อว่าจะทำให้มดลูกเข้าคู่วิ่งขึ้นในขณะที่อยู่ไฟ ห้ามอาบน้ำจนกว่าจะครบ 15 วัน ใช้น้ำส้ม ใบเปกล้า และใบหนาด หลังจากนั้นจะอาบน้ำทุกเจ็ดวันจนครบเดือน ระยะเวลาของการอยู่ไฟขึ้นอยู่กับลูกที่เกิดใหม่ ถ้าเป็นลูกสาวจะอยู่เกินเดือนไป 1 วัน คือ 31 วัน เพราะเชื่อว่าเป็นการเผือก เผือกดำย เด็กโตขึ้นจะได้

เป็นคนขยันขันแข็ง รักรงานบ้านงานเรือน แต่ถ้าเป็นลูกชายจะหยุด 1 วัน คือ อยู่ 29 วัน เพื่อหยุด คมhook คมดาบ เมื่อโตขึ้นต้องออกสู้รบ อันตรายจากศาสตราวุธต่างๆ จะได้ไม่มาแผ้วพาน

เมื่อครบกำหนดออกเดือน จะมีพิธีออกเดือน โดยให้อาจารย์ผู้ประกอบพิธีมาทำพิธี "ส่งผีที่ฮ้ายตายอยาก" โดยนำข้าวเหนียวไปจิ้มอาหารต่างๆ ใส่ในเบือแล้วนำไปวางที่นอกบ้านแล้วพูดว่า "เฮ้าผีฮ้ายตายอยากเอาไปกินเห กำนี้ไปนั่งถ้ากิน นอนถ้ากิน" (ให้ผีร้ายเอาไปกินเสียให้หนึ่งกินนอนกิน) การทำพิธีนี้เชื่อว่าจะทำให้หญิงแม่ลูกอ่อนไม่มีนิสัย "ซี้กะ" (ตะกละ) สำหรับเด็กแรกเกิดในสมัยก่อนนิยมใช้ผิวไม้ไผ่ตัดสายสะดือ เมื่อรกออกพอกของเด็กจะนำไปฝังไว้กลางทุ่งนา หรือน้ำในใต้ไค การหิวรอกไปฝังเชื่อว่า ถ้าหิวด้วยมือข้างไหนเด็กก็จะถนัดข้างนั้น

ในประเพณีการเกิดของชาวไทลื้อสมัยก่อน ผู้เป็นแม่จะต้องปฏิบัติตามจารีตอย่างเคร่งครัดเชื่อกันว่าถ้าไม่ปฏิบัติตามจะทำให้เจ็บป่วยไม่สบาย เรียกว่า "ผิดเดือน" ซึ่งอาจทำให้ถึงตายได้ แต่ในปัจจุบันส่วนใหญ่ไปคลอดที่โรงพยาบาล การปฏิบัติจึงไม่ยุ่งยากเหมือนแต่ก่อน ทำให้ประเพณีการเกิดดั้งเดิมเสื่อมความนิยมลงไป

ประเพณีการตาย

ประเพณีการตายของชาวไทลื้อในสมัยก่อน จะมีลักษณะแตกต่างไปจากประเพณีไทยโดยทั่วไป ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับการทำศพเดือนสิบสองปีนนา กล่าวคือ เมื่อมีคนตายจะนำศพห่อด้วยไม้ไผ่แล้วใช้ผ้าขาวปิดทับข้างนอก ด้านบนสานไม้ไผ่ปิดทับ เรียกว่า "หล่อง" โดยทั่วไปจะเก็บศพไว้เพียงคืนเดียวแล้วรีบนำไปฝัง ขณะที่นำศพไปยังป่าช้า เขย (สัปเหร่อ) จะใช้ไม้ไผ่ยาวประมาณ 3 เมตร 2 ลำผูกติดกับหล่องทั้งสองข้าง แล้วใช้เขยจำนวน 4 คน หามไปฝังยังเสร็จแล้วใช้แผ่นไม้ปิดทับและตัดหนามไม้ไผ่มาคลุมอีกทีหนึ่งเพื่อป้องกันสัตว์มาคุ้ยเขี่ย

ส่วนคนตายห้องกลมเป็นสิ่งที่น่ากลัวมากสำหรับชาวบ้าน ถ้าหากมีคนตายห้องกลมจะรีบนำไปฝังทันที โดยไม่ให้ข้ามวันข้ามคืน ถ้าตายตรงไหนจะเจาะพื้นบ้านเป็นช่องตรงนั้น เพื่อนำศพออกจากบ้านโดยไม่ให้ศพผ่านประตูห้อง หรือบันไดบ้าน การทำศพต้องดำเนินการอย่างรีบเร่งจะห่อด้วยเสื่อเพียงอย่างเดียว แล้วรีบนำไปฝังให้เร็วที่สุด บริเวณที่ฝังต้องแยกออกไปต่างหาก จากชาวบ้านเรียกว่าป่าช้าผีดิบ ส่วนสามีของผู้ตายต้องรีบเข้าวัดแล้วบวชสามวัน หรือเจ็ดวันเป็นอย่างน้อย ทั้งนี้เชื่อว่าจะป้องกันการติดตามรังควาน

ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน

ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน นั้น สามารถแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และทรัพยากรการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ ศาสนสถานต่างๆ ดังนี้

วัดพระธาตุสบแวน ตั้งอยู่ ณ บ้านธาตุสบแวนหมู่ที่ 1 เป็นวัดโบราณเก่าแก่วัดหนึ่งของชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน มีองค์พระธาตุเจดีย์ที่มีอายุเก่าแก่มาก อายุราว 800 ปี ภายในบรรจุเส้นพระเกศา และกระดูกส่วนคางของพระพุทธเจ้า องค์พระธาตุได้รับการบูรณะมาแล้วหลายครั้ง แต่ยังคงรักษาสภาพศิลปะแบบล้านนาไทยไว้ได้

วัดหย่วน ตั้งอยู่ ณ บ้านหย่วนหมู่ที่ 3 อำเภอเชียงคำ มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ค่อนข้างจะคลุมเครือ แต่ตามเอกสารของวัดบันทึกไว้ว่า สร้างประมาณ พ.ศ. 2330 เหตุที่เรียกว่าวัดหย่วนนั้นแต่เดิม ชาวไทลื้อ จากเมืองหย่วนในสิบสองปันนา ได้อพยพลงมาตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ฝั่งแม่น้ำลาว เรียกหมู่บ้านของตนว่า บ้านหย่วน ตามชื่อบ้านเมืองเดิม เมื่อได้สร้างวัดขึ้นมาที่ตั้งชื่อว่า วัดหย่วน วัดนี้มีวิหารโบราณศิลปะไทลื้อ ศูนย์วัฒนธรรมไทลื้อ และโรงเรียนปริยัติธรรมสายสามัญ ซึ่งกรมการศาสนาได้ประกาศเป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง ประจำปี 2534

วัดแสนเมืองมา วัดแสนเมืองมา หรือวัดมาง ตั้งอยู่บ้านมางหมู่ที่ 4 อำเภอเชียงคำ เป็นสถาปัตยกรรมไทลื้อดั้งเดิม มีองค์ประกอบตามหลักความเชื่อของไทลื้อ และลวดลายบนหน้าบันที่งดงาม ได้รับการบูรณะจากกรมศิลปากร และขึ้นทะเบียนพระอุโบสถไตลื้อ ในปี พ.ศ. 2533 และได้ทำการก่อสร้างหอพิพิธภัณฑสถานขึ้น เพื่อเป็นที่รวบรวมโบราณวัตถุของล้านนา เพื่อเป็นที่อนุรักษ์ศิลปะของชาวไทลื้อไม่ให้สูญหายไป

2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่

ต้นจามจรีที่สวยงามที่สุด เป็นต้นจามจรีที่มีรูปทรงกิ่งก้านสาขา แผ่ขยายเป็นวงโค้งอย่างสวยงาม อยู่บ้านธาตุสบแวนหมู่ 1

3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ได้แก่

ศูนย์วัฒนธรรมไทลื้อ ตั้งอยู่ในบริเวณวัดหย่วน เป็นสถานที่จัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวไทลื้อ สามารถบอกเล่าถึงประวัติความเป็นมา รวมทั้งตำราโบราณที่เขียนด้วยอักษรล้านนา และยังเป็นศูนย์ฝึกอาชีพศิลปหัตถกรรมของชาวไทลื้อ

ศูนย์ทอผ้าไทลื้อ ตั้งอยู่บริเวณบ้านธาตุดสบแวนหมู่ 1 เป็นศูนย์รวมการทอผ้าแบบดั้งเดิม กลุ่มแม่บ้านจะมารวมกันทอผ้าที่ศูนย์นี้ทุกวัน มีห้องแสดงผ้าลวดลายแบบไทลื้อให้เลือกชม เลือกซื้อหลากหลายชนิดเพื่อเป็นของฝากหรือเป็นที่ระลึก นอกจากนี้ศูนย์ทอผ้าบ้านธาตุดสบแวนแล้วยังมี ศูนย์ทอผ้าไทลื้อบ้านหย่วน หมู่ 3 และศูนย์ทอผ้าไทลื้อบ้านมาง หมู่ 4 อีกด้วย

เฮิน (เรือน) ไทลื้อ ครอบครัวยุคไทลื้อเป็นครอบครัวใหญ่ การสร้างบ้านจึงต้องสร้างหลังใหญ่ เป็นบ้านไม้ทั้งหลัง การเข้าไม้ใช้วิธีเจาะรูแล้วใช้ลิ้มไม้ ยกใต้ถุนสูง หลังคาสูง มุงด้วยหญ้าคาหรือเป็นเกล็ดตามแต่ฐานะ ปัจจุบันเฮินลื้อตามสถาปัตยกรรมดั้งเดิมมีอยู่น้อยมาก แต่ยังมีเฮินลื้อหลังสุดท้ายที่ยังคงรักษาสภาพเดิม หรือมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก คือที่บ้าน ยายแสงดา สมฤทธิ์ อยู่ที่บ้านธาตุดสบแวนหมู่ 2

งานสืบสานตำนานไทลื้อ เป็นงานประจำปีของอำเภอเชียงคำ จะจัดขึ้นประมาณวัน ศุกร์- เสาร์- อาทิตย์ แรกของเดือนมีนาคมของแต่ละปี จัด ณ วัดพระธาตุดสบแวน หมู่ที่ 1-2 บ้านธาตุดสบแวน มีขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2537 โดยจะมีชาวไทลื้อตามจังหวัดต่างๆ มาร่วมงานที่อำเภอเชียงคำเพราะเชียงคำเป็นอำเภอที่มีชุมชนไทลื้อหนาแน่นมากที่สุด จึงกลายเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมไทลื้อที่ใหญ่ที่สุด ประกอบด้วยกิจกรรมการแสดงหลายประเภทที่สะท้อนถึงวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวไทลื้อ นับแต่ความเชื่อ การละเล่นพื้นบ้าน อาหารไทลื้อ นันทนาการ จำหน่ายผ้าทอไทลื้อ และขบวนแห่ของชาวไทลื้อ

วิถีชีวิตชาวไทลื้อ ไทลื้อบ้านหย่วนตั้งบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ทำให้การเดินทางท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านสามารถทำได้สะดวก ประกอบกับลักษณะทางวัฒนธรรมของชุมชนที่ยังคงดำรงอยู่ และสามารถพบเห็นได้ในวิถีชีวิตประจำวันของชาวไทลื้อ เช่น วิถีชีวิตที่สอดคล้องกับความเชื่อ พิธีกรรมที่มีการยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด มีสภาพแวดล้อมของบ้านเรือนสะอาดร่มรื่น มีสวนครัวปลูกผักไว้กินเอง มีแปลงดอกไม้ มีอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทลื้อ มีความรักสามัคคีระหว่างหมู่บ้าน มีความเอื้ออาทรระหว่างกัน บ้านใดมีงานเพื่อนบ้านก็จะมาช่วยงานโดยไม่ต้องบอกกล่าว

ครอบครัวยุคไทลื้ออยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่มีปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ ลูก ป้า น้าอา ลูกหลาน อยู่ด้วยกันอย่างอบอุ่น เคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสกว่า โดยเฉพาะผู้หญิงจะเคารพยกย่องผู้ชายมากเป็นพิเศษ ด้วยความเชื่อว่าคุณชายเป็นเทพพระ ศรัทธาคาถาอาคมซึ่งถือเป็นของสูงจะเห็นได้

จากเวลาไปทำบุญที่วัดผู้ชายกับผู้หญิงจะนั่งแยกกัน โดยผู้ชายจะได้นั่งบริเวณด้านหน้า ส่วนผู้หญิงนั่งถัดมาด้านหลัง เมื่อถึงเวลาลุกขึ้นมาตักบาตร ผู้ชายก็จะได้รับสิทธิพิเศษก่อนผู้หญิงเช่นกัน ทุกคนจะรู้ว่าผู้ชายจะต้องลุกไปก่อน และจะต้องเรียงตามลำดับอาวุโส โดยผู้อาวุโสกว่าจะได้อยู่หัวแถวได้ลุกขึ้นไปตักบาตรก่อน จนผู้ชายตักบาตรครบจึงจะมาเริ่มที่ผู้หญิง ซึ่งต้องเรียงตามลำดับอาวุโสเช่นกัน ถ้าเป็นผู้หญิงที่ปฏิบัติธรรม นุ่งขาวห่มขาว จะได้นั่งแถวหน้าสุดและได้ลุกไปตักบาตรก่อนผู้ชาย

ภาพที่สะท้อนออกมาอาจตีความได้ว่า ชาวไทลื้อให้ความสำคัญของผู้ชายและยึดถือระบบเคารพผู้อาวุโส แต่ก็ให้ความสำคัญกับผู้ที่ประพฤติปฏิบัติอยู่ในศีลธรรมมากกว่า และสิ่งหนึ่งที่คงอยู่ในวิถีไทลื้อสืบมา ก็คือความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพร้อมของชุมชนในด้านองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนบ้านหย่วน ในการศึกษาครั้งนี้สามารถอธิบายได้ตามรายละเอียดที่พบคือ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นชาย คิดเป็นร้อยละ 66.50 มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 28.50 รองลงมาคือ อายุระหว่าง 31 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.70 อายุระหว่าง 51 – 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.90 มากกว่า 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 10.10 อายุระหว่าง 21 – 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 7.80 และน้อยที่สุดคือ ต่ำกว่า 21 ปี คิดเป็นร้อยละ 5.00 จากข้อมูลนี้อธิบายได้ว่า หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่เป็นชาย เนื่องจากว่า ผู้ชายเป็นเพศที่แข็งแรง สามารถประกอบอาชีพได้หลากหลายกว่า และวัฒนธรรมของคนไทยที่ผู้ชายมักจะได้รับยกย่องให้เป็นผู้นำทางสังคม และอยู่ในช่วงของวัยแรงงาน

ระดับการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 30.20 รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 29.10 ระดับปริญญาตรี

คิดเป็นร้อยละ 28.50 ระดับอนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 10.10 ไม่ได้เรียน คิดเป็นร้อยละ 1.7 และอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 0.60 สาเหตุที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา อาจเป็นเพราะ การศึกษาภาคบังคับในช่วงที่กลุ่มตัวอย่างศึกษาอยู่มีเพียงระดับประถมศึกษา ประกอบกับแต่เดิมการคมนาคมขนส่งยังไม่ดีพอ การเดินทางไปเรียนในระดับมัธยมศึกษา ในตัวเมืองจึงเป็นไปได้ด้วยความลำบาก และในอดีตโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษายังไม่มี

ตาราง 3 จำนวนและร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	119	66.5
หญิง	60	33.5
รวม	179	100
อายุ		
ต่ำกว่า 21 ปี	9	5.00
21 – 30 ปี	14	7.80
31 – 40 ปี	46	25.70
41 – 50 ปี	51	28.50
51 – 60 ปี	41	22.90
มากกว่า 60 ปี	18	10.10
รวม	179	100
การศึกษา		
ไม่ได้เรียน	3	1.7
ประถมศึกษา	54	30.2
มัธยมศึกษา	52	29.10
อนุปริญญา	18	10.1
ปริญญาตรี	51	28.3
อื่นๆ	1	.6
รวม	179	100

ตาราง 3 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
เกษตรกร	22	12.30
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ/ลูกจ้างรัฐบาล	40	22.30
ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย/อาชีพอิสระ	55	30.70
พนักงาน/ลูกจ้าง/บริษัทเอกชน	11	6.10
รับจ้างทั่วไป/ลูกจ้างรายวัน	31	17.30
อื่นๆ	20	11.20
รวม	179	100
รายได้ต่อเดือนของครอบครัว		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	32	17.90
5,001 – 10,000 บาท	79	44.10
10,001 – 15,000 บาท	26	14.50
15,001 – 20,000 บาท	26	14.50
20,001 – 25,000 บาท	11	6.1
มากกว่า 25,000	5	2.8
รวม	179	100

อาชีพ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพ ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย/อาชีพอิสระ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 30.70 รองลงมาคือ รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ/ลูกจ้างรัฐบาล คิดเป็นร้อยละ 22.30 อาชีพรับจ้างทั่วไป/ลูกจ้างรายวัน คิดเป็นร้อยละ 17.30 อาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 12.30 อาชีพอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 11.20 และอาชีพพนักงาน/ลูกจ้างบริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 6.10 สาเหตุที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพ ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย/อาชีพอิสระ อาจเป็นเพราะว่าชาวบ้านในชุมชนบ้านหยวนส่วนใหญ่ มีอาชีพด้านงานหัตถกรรม และค้าขาย

รายได้ต่อเดือนของครอบครัว กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 44.10 รองลงมาคือ มีรายได้ระหว่าง 10,001 – 15,000 บาท และ 15,001 – 20,000 บาท เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 14.50 มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 17.90 มีรายได้ระหว่าง 20,001 – 25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 6.10 และมีรายได้มากกว่า 25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 2.80

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพร้อมของชุมชนในด้านองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ในด้านความพร้อมของชุมชนในด้านองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว ได้แก่ ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) และด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ดังนี้

ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว

ตาราง 4 แสดงความคิดเห็นด้านสิ่งดึงดูดใจของประชาชนที่มีต่อชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน

สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวของชุมชน	Mean	S.D.	เทียบเกณฑ์
1. ชุมชนของท่านมีสภาพแวดล้อมสวยงาม และสะอาด สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้	4.00	.96	มาก
2. คนในชุมชนของท่านส่วนใหญ่ยังคงแต่งกายชุดไทลื้อ	2.27	.67	ปานกลาง
3. คนในชุมชนของท่านส่วนใหญ่ยังคงพูดภาษาไทยลื้อ	3.20	1.06	ปานกลาง
4. ชุมชนของท่านมีโบราณสถานเก่าแก่ทรงคุณค่ามีเอกลักษณ์ และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้	3.56	1.01	มาก
5. ชุมชนของท่านยังคงอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในการสร้างบ้านทรงไทลื้อ	2.71	1.23	ปานกลาง
6. ชุมชนของท่านมีการจัดการแสดงต่างๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม	3.54	1.05	มาก
7. ชุมชนของท่านมีการประกอบอาชีพทอผ้า	3.63	1.03	มาก

ตาราง 4 (ต่อ)

สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวของชุมชน	Mean	S.D.	เทียบเกณฑ์
8. ชุมชนของท่านมีสินค้าที่ระลึกจากงานหัตถกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนจำหน่าย และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ เช่น ผ้าทอไทลื้อ กระดาษสา	3.61	1.00	มาก
9. ชุมชนของท่านมีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาปรับใช้ และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ เช่น การรักษาโรคด้วยสมุนไพร การนวดแผนโบราณ	3.62	.99	มาก
10. คนในชุมชนของท่านมีความเป็นมิตรไมตรี และให้การต้อนรับต่อผู้มาเยือนในชุมชน	3.92	1.04	มาก
รวม	3.40	1.00	ปานกลาง

จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความพร้อมหรือความเหมาะสมด้านสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวว่า มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.40) โดยมีความคิดเห็นว่าจุดเด่นของชุมชนที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวในระดับสูง คือ ภายในชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่สวยงาม และสะอาด ผู้คนในชุมชนมีความเป็นมิตรไมตรีให้การต้อนรับต่อผู้มาเยือน มีการประกอบอาชีพหัตถกรรมทอผ้า มีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ให้เข้ากับสังคมปัจจุบัน มีสินค้าที่ระลึกจากงานหัตถกรรมจำหน่าย มีโบราณสถานเก่าแก่ทรงคุณค่า และมีศิลปะการแสดงต่างๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน (ค่าเฉลี่ย = 4.00, 3.92, 3.63, 3.62, 3.61, 3.56, 3.54, ตามลำดับ) รองลงมาคือ การอนุรักษ์ภาษาพูด การอนุรักษ์การสร้างบ้าน และการแต่งกายของชาวไทลื้อ (ค่าเฉลี่ย = 3.20, 2.71, 2.27 ตามลำดับ)

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว

ตาราง 5 แสดงความคิดเห็นด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของประชาชนต่อชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน

สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว	Mean	S.D.	เทียบเกณฑ์
1. ชุมชนของท่านมีโทรศัพท์สาธารณะบริการตามจุดต่างๆ ภายในชุมชน	3.46	1.08	มาก
2. ชุมชนของท่านมีสุขาสาธารณะ (ห้องน้ำ) ไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว	3.10	1.18	ปานกลาง
3. ชุมชนของท่านมีบริการน้ำดื่ม / น้ำใช้ ไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว	3.32	1.13	ปานกลาง
4. ชุมชนของท่านมีร้านอาหาร / เครื่องดื่ม ไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว	3.43	.99	มาก
5. ชุมชนของท่านมีร้านจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก	3.18	1.04	ปานกลาง
6. ชุมชนของท่านมีบริการที่พักให้กับนักท่องเที่ยว	3.07	1.06	ปานกลาง
7. ชุมชนของท่านมีบริการรถรับส่ง / จักรยานให้เช่า แก่นักท่องเที่ยว	2.78	1.12	ปานกลาง
8. ชุมชนของท่านมีบริการสถานที่จอดรถ	3.18	1.07	ปานกลาง
9. ชุมชนของท่านมีศูนย์บริการข้อมูลทางการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยว (หน่วยประชาสัมพันธ์/ฝ่ายต้อนรับ)	3.15	1.05	ปานกลาง
10. ชุมชนของท่านมีบริการแผนที่และข้อมูลแสดงรายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน	3.20	.99	ปานกลาง
11. ชุมชนของท่านมีบริการผู้นำเที่ยวท้องถิ่น	3.04	1.11	ปานกลาง
12. ชุมชนของท่านมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยตามจุดต่างๆ ของสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน	2.59	1.05	น้อย
รวม	3.12	1.07	ปานกลาง

โดยส่วนใหญ่สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ภายในชุมชนจะมีความพร้อม หรือมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยรวม = 3.12) จากความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนพบว่าสิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชนที่จัดอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมากคือ การบริการโทรศัพท์สาธารณะ และร้านอาหาร/เครื่องดื่มที่มีไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย = 3.46, 3.43 ตามลำดับ) รองลงมาคือ การบริการน้ำดื่ม / น้ำใช้ แผนที่และข้อมูลแสดงรายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน สถานที่จอดรถ ร้านจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก ศูนย์บริการข้อมูลทางการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว สุขาสารณะ ที่พักค้างคืน ผู้นำเที่ยวท้องถิ่น และบริการรถรับส่ง / จักรยานให้เช่า แก่นักท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย = 3.32, 3.20, 3.18, 3.18, 3.15, 3.10, 3.07, 3.04, 2.78 ตามลำดับ) ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชนที่จัดอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมน้อย หรือมีความพร้อมน้อย คือ เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยตามจุดต่างๆ ของสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน (ค่าเฉลี่ย = 2.59)

ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

ตาราง 6 แสดงความคิดเห็นด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของประชาชนต่อชุมชนไทรล้อมบ้านหยวน

การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	Mean	S.D.	เทียบเกณฑ์
1. สภาพของถนนที่เข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยว	3.65	1.02	มาก
2. ที่ตั้งใกล้ถนนสายหลักและสายรอง	3.53	1.00	มาก
3. ความสะดวกต่อการใช้ยานพาหนะ	3.47	1.08	มาก
4. เส้นทางเดินเท้าในชุมชน	3.17	1.09	ปานกลาง
5. ป้ายชี้บอกเส้นทางหรือสถานที่ต่างๆ อย่างชัดเจนเข้าใจง่าย	3.38	1.07	มาก
รวม	3.44	1.05	มาก

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเส้นทางคมนาคม หรือการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนนั้นมีระดับความพร้อมและเหมาะสมมาก (ค่าเฉลี่ยรวม = 3.44) . ในด้านของสภาพของถนนที่เข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยว ที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวใกล้ถนนสายหลักและสายรอง และป้ายชี้บอกเส้นทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย = 3.65, 3.53, 3.47, 3.38 ตามลำดับ) รองลงมา คือ เส้นทางเดินเท้าในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.17)

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ในด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนการ ร่วมดำเนินกิจกรรม ร่วมลงทุน และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

ตาราง 7 แสดงระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการวางแผนจัดการท่องเที่ยว

การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน	Mean	S.D.	เทียบเกณฑ์
การร่วมวางแผน			
1. การวางแผนเพื่อดำเนินงานที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชน	3.79	1.04	มาก
2. การวางแผนจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน	3.40	.86	ปานกลาง
3. ร่วมพิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวในชุมชน	3.35	1.08	ปานกลาง
4. ดำเนินการจัดทำรายละเอียดของแผนปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว	3.27	1.06	ปานกลาง
รวม	3.45	1.01	มาก

จากตาราง 7 การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นบ้านหยวนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการวางแผนอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.45) ระดับของการมีส่วนร่วมมากในประเด็นของการวางแผนเพื่อการดำเนินงาน (ค่าเฉลี่ย = 3.79) รองลงมาในประเด็นของการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรม การพิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการวางแผน และดำเนินการจัดทำรายละเอียดของแผนปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.40, 3.35, 3.27 ตามลำดับ)

ตาราง 8 แสดงระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการร่วมดำเนินกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยว

การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน	Mean	S.D.	เทียบ เกณฑ์
การร่วมดำเนินกิจกรรม			
1. ร่วมส่งเสริมการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชน	3.51	.91	มาก
2. ร่วมพัฒนาหมู่บ้านให้น่าอยู่ และสะอาด	3.56	1.13	มาก
3. ร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต และอาชีพดั้งเดิมของชุมชน	4.12	.87	มาก
4. ร่วมพิจารณากฎ / ระเบียบ / ข้อบังคับ ของหมู่บ้านเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การสอดส่องดูแลผู้ที่ทำลายสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรม	3.54	.85	มาก
รวม	3.68	.94	มาก

ในด้านของการร่วมดำเนินกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.68)

ตาราง 9 แสดงระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการร่วมลงทุนในการจัดการท่องเที่ยว

การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน	Mean	S.D.	เทียบ เกณฑ์
การร่วมลงทุน			
1. ร่วมลงทุนร้านอาหาร / เครื่องดื่มแก่นักท่องเที่ยว	3.29	1.10	ปานกลาง
2. ร่วมให้บริการที่พักตามบ้านแก่นักท่องเที่ยว	3.15	1.20	ปานกลาง
3. ร่วมให้บริการเช่ารถจักรยานแก่นักท่องเที่ยว เพื่อชมหมู่บ้าน	3.07	1.17	ปานกลาง
4. ร่วมสาธิตการประกอบอาชีพพื้นบ้าน เช่น การทอผ้า การทำอาหารพื้นบ้าน	3.05	1.18	ปานกลาง

ตาราง 9 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน	Mean	S.D.	เทียบ เกณฑ์
6. ร่วมจำหน่ายสินค้าที่ระลึกจากงานหัตถกรรม เช่น ผ้าทอของ ไทลื้อ ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากกระดาษสา และการแปรรูปผล ผลิตทางการเกษตร	3.48	1.00	มาก
7. ร่วมการให้บริการเข้าเยี่ยมชม / สาธิตการทำพืชไร่ พืชสวน แปลงผัก ฟาร์มด้านการเกษตร	3.33	1.04	ปานกลาง
รวม	3.25	.16	ปานกลาง

จากตาราง 9 การร่วมลงทุนในการจัดการท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่จะมี
ส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.25) กลุ่มที่มีส่วนร่วมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย =
3.48) ในประเด็นของการร่วมจำหน่ายสินค้าที่ระลึกจากงานหัตถกรรม รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่าง
ที่มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.40, 3.33, 3.29, 3.15, 3.07, 3.05 ตามลำดับ) ใน
ประเด็นของการร่วมสาธิตการประกอบอาชีพที่บ้าน การให้บริการเข้าเยี่ยมชม / สาธิตการทำพืช
ไร่ พืชสวน แปลงผัก ฟาร์มด้านการเกษตร การร่วมลงทุนร้านอาหาร / เครื่องดื่มแก่นักท่องเที่ยว
การให้บริการที่พักตามบ้านแก่นักท่องเที่ยว การให้บริการเช่ารถจักรยานแก่นักท่องเที่ยว เพื่อชม
หมู่บ้าน

ตาราง 10 แสดงระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการร่วมติดตามประเมินผลในการจัดการ
ท่องเที่ยว

การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน	Mean	S.D.	เทียบ เกณฑ์
การร่วมติดตามประเมินผล			
1. ร่วมในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้	3.32	.94	ปานกลาง
2. ร่วมจัดระเบียบชุมชน เพื่อผลตอบแทนที่เป็นธรรมภายในหมู่บ้าน	3.42	1.02	มาก
3. ร่วมพิจารณาถึงผลประโยชน์ หรือผลกระทบที่ได้รับจากการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน	3.45	1.01	มาก
4. ร่วมในการพิจารณาค่าตอบแทนจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว	3.23	1.07	ปานกลาง
5. ร่วมในการพิจารณาถึงปัญหาและอุปสรรคในกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน	3.36	1.07	ปานกลาง
รวม	3.35	1.02	ปานกลาง

การร่วมติดตามประเมินผลกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.35) ในส่วนที่มีส่วนร่วมระดับมาก จะอยู่ในประเด็นของ ร่วมพิจารณาถึงผลประโยชน์หรือผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยว และร่วมจัดระเบียบชุมชนเพื่อผลตอบแทน (ค่าเฉลี่ย = 3.45, 3.42) รองลงมามีส่วนร่วมในระดับปานกลาง คือ การร่วมพิจารณาถึงปัญหาและอุปสรรคในกิจกรรมการท่องเที่ยว การร่วมปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ และร่วมในการพิจารณาค่าตอบแทนจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย = 3.36, 3.32, 3.23)

เมื่อพิจารณาภาพรวมของการมีส่วนร่วมของชุมชนแล้ว พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.43) ซึ่งจะพออธิบายได้ว่า ถ้าหากมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนไทลื้อบ้านหยวน กลุ่มตัวอย่างก็พร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อชุมชนไทลื้อบ้านหย่วนใน ด้านองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย ที่มาท่องเที่ยวชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 11 ข้อมูลส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	22	44
หญิง	28	56
รวม	50	100

ผลจากการศึกษาข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นหญิง มีจำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 56 และเป็นชาย 22 คน คิดเป็นร้อยละ 44

ตาราง 12 แสดงการจำแนกข้อมูลตามอายุ และการศึกษาของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทาง
มาท่องเที่ยวชุมชนไถลื้อบ้านหย่วน

อายุ	การศึกษา					รวม
	ไม่ได้ศึกษา	ประถม ศึกษา	มัธยม ศึกษา	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญา ตรี	
ต่ำกว่า 21 ปี	-	5 (10.0)	3 (6.0)	-	-	8 (16.0)
21 – 30 ปี	1 (2.0)	-	-	5 (10.0)	3 (6.0)	9 (18.0)
31 – 40 ปี	-	-	-	9 (18.0)	8 (16.0)	17 (34.0)
41 – 50 ปี	-	-	1 (2.0)	4 (8.0)	4 (8.0)	9 (18.0)
51 – 60 ปี	-	-	3 (6.0)	3 (6.0)	1 (2.0)	7 (14.0)
มากกว่า 60 ปี	-	-	-	-	-	-
รวม	1 (2.0)	5 (10.0)	7 (14.0)	21 (42.0)	16 (32.0)	50 (100)

จากตาราง 12 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 21 – 60 ปี การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 42 รองลงมาคือระดับสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 32 ระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 14 ประถมศึกษา ร้อยละ 10 และต่ำสุดคือผู้ที่ไม่ได้ศึกษา มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 2 จะเห็นได้ว่าช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง 21- 60 ปี ซึ่งเป็นช่วงอายุของผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน จึงสามารถที่จะเดินทางท่องเที่ยวได้มากกว่าผู้ที่อยู่ในวัยเรียน

ตาราง 13 แสดงการจำแนกข้อมูลตามอาชีพ และรายได้ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมา
ท่องเที่ยวชุมชนไทยลือบ้านหยวน

อาชีพ	รายได้							รวม
	ไม่มี รายได้	ต่ำกว่า 5,000	5,001 - 10,000	10,001- 15,000	15,001- 20,000	20,001- 25,000	มาก กว่า 25000	
นักเรียน/นัก ศึกษา	8 (16.0)	3 (6.0)	2 (4.0)	1	-	-	-	14 (28.0)
รับราชการ	-	-	-	3 (6.0)	8 (16.0)	4 (8.0)	6 (12.0)	21 (42.0)
ธุรกิจส่วนตัว	-	-	-	1 (2.0)	2 (4.0)		1 (2.0)	4 (8.0)
พนักงาน/ ลูกจ้าง	-	-	1 (2.0)	-	1 (2.0)	1 (2.0)	4 (8.0)	7 (14.0)
เกษตรกร	-	1 (2.0)						1 (2.0)
ข้าราชการ บำนาญ		1 (2.0)			1 (2.0)			2 (4.0)
ค้าขาย/ อาชีพอิสระ						1 (2.0)		1 (2.0)
รวม	8 (16.0)	5 (10.0)	3 (6.0)	5 (10.0)	12 (24.0)	6 (12.0)	11 (22.0)	50 (100)

จากตาราง 13 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ / ลูกจ้าง
รัฐบาล มีรายได้ตั้งแต่ 10,001 ขึ้นไปจนถึง รายได้มากกว่า 25,000 คิดเป็นร้อยละ 42 รองลง
มาเป็นพนักงาน/ลูกจ้างบริษัทเอกชน มีรายได้ตั้งแต่ 5,001 - มากกว่า 25,000 คิดเป็นร้อยละ
14 อาชีพธุรกิจส่วนตัว มีรายได้ตั้งแต่ 10,001 – มากกว่า 25,000 คิดเป็นร้อยละ 8 นักเรียน /

นักศึกษาที่ไม่มีรายได้ คิดเป็นร้อยละ 16 และที่มีรายได้ตั้งแต่ 5,000 – 15,000 คิดเป็นร้อยละ 12 อาชีพข้าราชการบำนาญ มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 มีจำนวน 1 ราย และมีรายได้ 15,001 – 20,000 มีจำนวน 1 ราย รวมเป็น 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 4 กลุ่มตัวอย่างที่น้อยที่สุด คือ อาชีพเกษตรกร มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 และอาชีพค้าขาย มีรายได้ 20,001 – 25,000 คิดเป็นร้อยละ 2 เท่ากัน

ตาราง 14 แสดงการจำแนกข้อมูลตามภูมิลำเนาของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวชุมชนไทยลื้อบ้านหยวน

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ภูมิลำเนา		
ในจังหวัดพะเยา	14	28
จังหวัดอื่น	36	72
รวม	50	100

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดอื่น คิดเป็นร้อยละ 72 และภูมิลำเนาในจังหวัดพะเยา คิดเป็นร้อยละ 28

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อชุมชนไทยลื้อบ้านหยวน ในด้านองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อชุมชนไทยลื้อบ้านหยวน ในด้านองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว ได้แก่ ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) และด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)

ตาราง 15 แสดงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว ในด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวของชุมชน
ไถลื้อบ้านหย่วน

สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวของชุมชน	Mean	S.D.	เทียบเกณฑ์
1. ความสวยงาม และสภาพแวดล้อมภายในชุมชน	3.96	.81	มาก
2. การอนุรักษ์การแต่งกายแบบไถลื้อ	1.76	.56	น้อยที่สุด
3. การอนุรักษ์ภาษาไถลื้อ	2.52	.50	น้อย
4. มีโบราณสถานเก่าแก่ทรงคุณค่ามีเอกลักษณ์	4.62	.49	มากที่สุด
5. อนุรักษ์สถาปัตยกรรมในการสร้างบ้านทรงไถลื้อ	1.64	.56	น้อยที่สุด
6. การอนุรักษ์การแสดงศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน	4.06	.59	มาก
7. การส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรม ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เช่น การทอผ้าไถลื้อ	4.50	.61	มากที่สุด
8. ชุมชนมีสินค้าที่ระลึกจากงานหัตถกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน จำหน่าย และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ เช่น ผ้าทอไถลื้อ กระดาษสา	4.46	.61	มากที่สุด
9. ชุมชนมีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ เช่น การรักษาโรค ด้วยสมุนไพร การนวดแผนโบราณ	3.60	.73	มาก
10. คนในชุมชนมีความเป็นมิตรไมตรี และให้การต้อนรับผู้มาเยือน	4.60	.49	มากที่สุด
รวม	3.57	.59	มาก

จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจหรือความ
เหมาะสมในด้านสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวว่า มีความเหมาะสมมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.57) โดยมี
ความคิดเห็นว่าจุดเด่นของชุมชนที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวมากที่สุด คือ ภายในชุมชนมี
โบราณสถานเก่าแก่ทรงคุณค่าและมีเอกลักษณ์ คนในชุมชนมีความเป็นมิตรไมตรีต่อผู้มาเยือน ชุม
ชนมีการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรม และมีสินค้าที่ระลึกจากงานหัตถกรรมจำหน่าย (ค่าเฉลี่ย
= 4.62, 4.60, 4.50, 4.46 ตามลำดับ) รองลงมาคือ มีการแสดงศิลปวัฒนธรรม ความสวยงามและ
สภาพแวดล้อมในชุมชน มีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ได้อย่างเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย = 4.06, 3.96,

3.60 ตามลำดับ) การอนุรักษ์ภาษาพูดไทลื้อ (ค่าเฉลี่ย = 1.76) และที่น้อยที่สุด คือ การอนุรักษ์ การแต่งกายแบบไทลื้อ และการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในการสร้างบ้านทรงไทลื้อ (ค่าเฉลี่ย = 1.76, 1.64)

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการให้ชุมชนมีการ พัฒนาหรือปรับปรุงในด้าน การอนุรักษ์ภาษาพูด การแต่งกาย และการปลูกสร้างบ้านแบบไทลื้อ เพื่อไม่ให้วัฒนธรรมเหล่านี้สูญหายไปจากชุมชน ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ ต้องการสัมผัสกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชนได้

ตาราง 16 แสดงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ของชุมชนไทลื้อบ้านหยวน

สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวของชุมชน	Mean	S.D.	เทียบเกณฑ์
1. มีโทรศัพท์สาธารณะบริการตามจุดต่างๆ ภายในชุมชน	3.34	1.08	ปานกลาง
2. มีสุขาสาธารณะ (ห้องน้ำ) ไว้บริการ	3.32	1.04	ปานกลาง
3. มีบริการน้ำดื่ม / น้ำใช้	3.32	.96	ปานกลาง
4. มีร้านอาหาร / เครื่องดื่ม ไว้บริการ	3.42	1.01	มาก
5. มีร้านจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก	3.10	1.04	ปานกลาง
6. มีบริการที่พักให้กับนักท่องเที่ยว	3.28	1.03	ปานกลาง
7. มีบริการรถรับส่ง / จักรยานให้เช่า แก่นักท่องเที่ยว	2.70	.81	ปานกลาง
8. มีบริการสถานที่จอดรถ	3.62	1.01	มาก
9. มีศูนย์บริการข้อมูลทางการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยว (หน่วย ประชาสัมพันธ์/ฝ่ายต้อนรับ)	3.20	1.14	ปานกลาง
10. มีบริการแผนที่และข้อมูลแสดงรายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน	3.04	1.26	ปานกลาง
11. มีบริการผู้นำเที่ยวท้องถิ่น	3.24	1.19	ปานกลาง
12. มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยตามจุดต่างๆ ของสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน	2.66	1.44	ปานกลาง
รวม	3.18	1.08	ปานกลาง

จากตาราง 16 โดยส่วนใหญ่สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ภายในชุมชนจะมีความพร้อมหรือมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยรวม = 3.18) จากความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าสิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชน ที่จัดอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมากคือ สถานที่จอดรถ และร้านอาหาร/เครื่องดื่ม (ค่าเฉลี่ย = 3.62, 3.42 ตามลำดับ) รองลงมาคือ การบริการโทรศัพท์สาธารณะ การบริการน้ำดื่ม / น้ำใช้ สุขาสาธารณะ ที่พักค้างคืน ผู้นำเที่ยวท้องถิ่น ศูนย์บริการข้อมูลทางการท่องเที่ยว ร้านจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก แผนที่และข้อมูลแสดงรายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน บริการรถรับส่ง / จักรยานให้เช่า แกนนำท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยตามจุดต่างๆ ของสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน (ค่าเฉลี่ย = 3.34, 3.32, 3.32, 3.28, 3.24, 3.20, 3.10, 3.04, 2.70, 2.66 ตามลำดับ)

ตาราง 17 แสดงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทรล้อมบ้านหย่วน

ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน	Mean	S.D.	เทียบเกณฑ์
1. สภาพของถนนที่เข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยว	3.68	.77	มาก
2. ที่ตั้งใกล้ถนนสายหลักและสายรอง	3.90	.74	มาก
3. ความสะดวกต่อการใช้ยานพาหนะ	3.66	.82	มาก
4. เส้นทางเดินเท้าในชุมชน	3.36	.92	ปานกลาง
5. ป้ายชี้บอกเส้นทางหรือสถานที่ต่างๆ อย่างชัดเจนเข้าใจง่าย	2.32	.68	ปานกลาง
รวม	3.58	.78	มาก

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเส้นทางคมนาคม หรือการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนนั้นมีระดับความพร้อมและเหมาะสมมาก (ค่าเฉลี่ยรวม = 3.58) ในด้านของที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวใกล้ถนนสายหลักและสายรอง สภาพของถนนที่เข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยว และความสะดวกต่อการใช้ยานพาหนะ (ค่าเฉลี่ย = 3.90, 3.68, 3.66 ตามลำดับ) ในระดับปานกลาง คือ เส้นทางเดินเท้าในชุมชน และป้ายชี้บอกเส้นทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย = 3.36, 2.32 ตามลำดับ) จากการวิเคราะห์ข้อมูลสังเกตได้ว่า ในด้านของเส้นทางเดินเท้าในชุมชน และป้ายชี้บอกเส้นทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยว น่าจะมีการปรับปรุงให้ดีขึ้นเพื่อความสะดวกในการเดินทางของนักท่องเที่ยว

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ

ในส่วนของข้อเสนอแนะในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน พบว่ากลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะในหลายประเด็น ซึ่งผู้ศึกษาพอจะสรุปได้ ดังนี้

ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว

1. ควรจัดแต่งภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวให้สวยงาม สะอาด กลมกลืนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. ควรจัดกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมประเพณีให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม
3. ควรมีการประชาสัมพันธ์รายละเอียดของกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนตามสื่อต่างๆ ให้มากขึ้น
4. ควรพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้ได้มาตรฐาน เพื่อจำหน่ายเป็นของที่ระลึก

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

1. ควรจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้เพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยว เช่น โทรศัพท์ ร้านจำหน่ายอาหาร น้ำดื่ม/น้ำใช้ ห้องสุขา ที่พักรถจักรยาน รถรับส่ง/จักรยานให้เช่า เป็นต้น
2. ศูนย์บริการข้อมูลทางการท่องเที่ยวของชุมชน ควรจะมีเอกสาร หรือแผ่นพับ แนะนำสถานที่ท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยว และข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน แจกให้กับนักท่องเที่ยว
3. ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยตามจุดต่างๆ ของสถานที่ท่องเที่ยว

ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

1. ควรจัดทำป้ายบอกเส้นทาง และระยะทางที่จะไปถึงแหล่งท่องเที่ยวให้ชัดเจน ตามจุดต่างๆ โดยเฉพาะจุดที่มีการจราจรหนาแน่น และจุดที่เป็นทางแยก
2. ควรเพิ่มเส้นทางสำหรับขี่จักรยานชมสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน
3. ควรจัดเส้นทางท่องเที่ยวให้เป็นวงรอบ โดยพยายามไม่ให้นักท่องเที่ยวกลับเส้นทางเดิม

แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

จากผลการศึกษาด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง และจากการสนทนากลุ่ม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด มีความเห็นตรงกันว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนนั้นควรเป็นแบบชุมชนเป็นฐาน มีองค์การของภาครัฐเป็นผู้ให้คำปรึกษาประสานงาน และมีการเสนอแนวทางการพัฒนาด้านองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ แนวทางการพัฒนาด้านสิ่งดึงดูดใจหรือทรัพยากรทางการท่องเที่ยว แนวทางการพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และ แนวทางการพัฒนาด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

แนวทางการพัฒนาด้านสิ่งดึงดูดใจ

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ได้มีการเสนอแนวทางการพัฒนา ดังนี้

1. ปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ภายในชุมชน โดยการพัฒนาพื้นที่ในชุมชนให้ดูสวยงามและร่มรื่นด้วยต้นไม้ บริเวณทางเข้าสู่ชุมชนจะสร้างซุ้มประตูไทลื้อ เพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่าได้เข้ามาถึงชุมชนไทลื้อแล้ว นอกจากนี้ตามความเห็นของผู้ศึกษาควรที่จะจัดสร้างศาลาพักผ่อนให้แก่นักท่องเที่ยวด้วย เนื่องจากปัจจุบันยังไม่มีสถานที่สำหรับกรนั่งพักผ่อน
 2. ควรมีการควบคุมการก่อสร้างอาคารที่พัก โรงแรม หรือการควบคุมอาคารให้ก่อสร้างอย่างถูกต้องเหมาะสมทั้งทางด้านกายภาพ และการรักษาสภาพแวดล้อม เช่น การอนุญาตการก่อสร้างโรงแรม หรือร้านค้าในพื้นที่เหมาะสม ไม่ทำลายทัศนียภาพที่สำคัญของชุมชน ควบคุมให้มีระบบกำจัดขยะ และของเสีย เป็นต้น
 3. การสืบสานวัฒนธรรมของชาวไทลื้อ เนื่องจากกระแสการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมได้เข้ามาสู่ชุมชน ทำให้กลุ่มผู้นำชุมชนเกรงว่าวัฒนธรรมดั้งเดิมจะเลือนหายไป โดยเฉพาะวัฒนธรรมด้านภาษา การแต่งกาย การปลูกสร้างบ้านเรือนทรงไทลื้อ ดังนั้น จึงมีแนวคิดว่าจะมีการรณรงค์การอนุรักษ์วัฒนธรรมดังกล่าวไว้ โดยจัดให้มีการเรียนการสอนภาษาไทลื้อขึ้นภายในโรงเรียน และในวันศุกร์ให้แต่งกายชุดไทลื้อ หรือในวันเทศกาลงานประเพณีของชุมชน
- การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว ควรมีการวางแผนกำหนดเขตการใช้สอยพื้นที่ให้มีกิจกรรมที่เหมาะสม มีความน่าสนใจและเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ควรจัดกิจกรรมการแสดงเป็นรอบๆ ในวันหยุด

แนวทางการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม

1. ควรมีการเพิ่มสิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยวระดับสูงให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ได้แก่ โทรศัพท์สาธารณะ ห้องสุขา ร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ร้านจำหน่ายของที่ระลึก
2. การยกระดับมาตรฐานการบริการ เช่น การกำหนดมาตรฐานสุขอนามัยของร้านอาหาร และควบคุมราคาสินค้า
3. การจัดระเบียบร้านค้า โดยให้มีมาตรการในการควบคุมร้านค้า ทั้งเรื่องสิ่งปลูกสร้างที่ทางร้านค้าจัดทำขึ้น โดยเฉพาะในส่วนของสิ่งปลูกสร้างที่บดบังทัศนียภาพทางการท่องเที่ยว ความสะอาดของสถานที่ประกอบการ ความสะอาดของอุปกรณ์เครื่องใช้
4. การจัดตั้งศูนย์บริการทางการท่องเที่ยว เนื่องจากปัจจุบันยังไม่มีศูนย์บริการทางการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบายในการรับข้อมูลต่างๆ ของชุมชน เช่น ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ข้อมูลในด้านประวัติความเป็นมาของชุมชน แผนที่แสดงเส้นทางท่องเที่ยวภายในชุมชน และปฏิทินด้านการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เป็นต้น
5. เพิ่มการโฆษณาและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนให้มากยิ่งขึ้น
6. ควบคุมความปลอดภัยและคุ้มครองนักท่องเที่ยวทั้งด้านความปลอดภัยจากอาชญากรรม โรคภัยไข้เจ็บ เช่น คุ้มครองจากการหลอกลวงเอาเปรียบนักท่องเที่ยว ความปลอดภัยจากโรคติดต่อร้ายแรง เป็นต้น

แนวทางการพัฒนาด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์ และจากการสังเกต พบว่า แนวทางในการพัฒนาด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนควรจะเป็นดังนี้

1. ควรทำการปรับปรุงป้ายชี้ทาง ป้ายสื่อความหมายต่างๆ ให้มีความชัดเจน เนื่องจากในปัจจุบันป้ายชี้ทาง และป้ายสื่อความหมายต่างๆ ยังไม่มีความชัดเจน
2. ควรมีการกำหนดในเรื่องระบบการจราจรภายในชุมชนให้ชัดเจน ซึ่งควรกำหนดว่าให้เส้นทางใดเป็นทางเข้า – ออก เส้นทางใดห้ามนำรถเข้าไป นอกจากนี้ควรกำหนดด้วยว่า จะให้พื้นที่ใดเป็นจุดจอดรถ ทั้งนี้เพื่อความสะดวกและเป็นระเบียบในการจราจรภายในชุมชน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ คือ ประการแรก เพื่อศึกษาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ประการที่สอง เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และประการสุดท้าย เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ประชากรที่ใช้ในการศึกษาได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือประชากรภายในชุมชนและภายนอกชุมชน

1. ประชากรภายในชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1 หัวหน้าครัวเรือนจำนวน 179 คน โดยสุ่มจากประชากรทั้งหมด 1,198 ครัวเรือน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม โดยใช้คำถามแบบเลือกตอบในส่วนของข้อมูลส่วนบุคคล และในด้านความคิดเห็นใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า ซึ่งมีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ ข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.2 กลุ่มผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ ผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ถึงแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ ประเด็นการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างประกอบการสังเกต

2. ประชากรภายนอกชุมชน ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จำนวน 50 คน โดยสุ่มมาจากประชากรทั้งหมด 300 คน ประเมินการจาก นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวชุมชนไทลื้อบ้านหย่วนในเดือน พฤษภาคม 2546 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม โดยใช้คำถามแบบเลือกตอบในส่วนของข้อมูลส่วนบุคคล และในด้านความคิดเห็นใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า ซึ่งมีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการศึกษา

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคล

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นชาย ร้อยละ 66.50 มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี ร้อยละ 28.50 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 30.20 ประกอบอาชีพ ค้าขายหรือ ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 30.70 มีรายได้ต่อเดือนของครอบครัว ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท

2. ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนในด้านองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

ในด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวของชุมชน จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่ชุมชนมีความพร้อมด้านทรัพยากรทางการท่องเที่ยว เฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับปานกลาง และในส่วนที่ยังคงต้องพัฒนาให้ดีขึ้นไปอีก คือ ด้านการแต่งกายไทลื้อ การพูดภาษาไทลื้อ และการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในการสร้างบ้านทรงไทลื้อ

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวของชุมชน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่ชุมชนมีความพร้อมเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับปานกลาง และในส่วนของปรับปรุง คือ ในด้านการรักษาความปลอดภัย ซึ่งควรจะมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำอยู่ตามจุดต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยว

ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่ชุมชนมีความพร้อมเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับมาก และในส่วนของปรับปรุง คือ เส้นทางเดินเท้าภายในชุมชน

3. ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยว

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย = 3.45

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย = 3.68

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมลงทุน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย = 3.25

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมติดตามประเมินผล กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย = 3.35

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงาน มีงานทำและมีรายได้ในระดับปานกลาง มีความคิดเห็นว่าชุมชนมีความพร้อมอยู่ในระดับมากในด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว และในด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ส่วนประเด็นด้านสิ่งอำนวยความสะดวก กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาประเด็นด้านสิ่งดึงดูดใจออกเป็นรายย่อย ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่ามีความพร้อมน้อยและต้องการให้มีการพัฒนาหรือปรับปรุง คือ การอนุรักษ์ภาษาพูดแบบไทลื้อ การแต่งกายแบบไทลื้อ และการปลูกสร้างบ้านแบบไทลื้อ เพื่อไม่ให้วัฒนธรรมเหล่านี้สูญหายไปจากชุมชน ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนได้

แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

แนวทางในการพัฒนาผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้ ประเด็นในด้านองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวได้เสนอให้ทำการพัฒนาในด้านของภูมิทัศน์ภายในชุมชนให้มีความสวยงามและร่มรื่น การควบคุมการก่อสร้างอาคาร โดยให้ก่อสร้างอย่างถูกต้องเหมาะสมทั้งทางด้านกายภาพ และการรักษาสภาพแวดล้อม การรณรงค์ให้อนุรักษ์วัฒนธรรมโดยการถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลัง และกิจกรรมการท่องเที่ยวมีการจัดวางผังกำหนดเขตการจัดกิจกรรมให้เหมาะสม ในส่วนของสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวได้เสนอให้มีการเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวระดับสูงให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว การกำหนดมาตรฐานสุขอนามัยของร้านอาหาร และควบคุมราคาสินค้า การจัดระเบียบร้านค้า โดยให้มีมาตรการในการควบคุมในเรื่องสิ่งปลูกสร้างที่ทางร้านค้าจัดทำขึ้น การจัดตั้งศูนย์บริการทางการท่องเที่ยวนักท่องเที่ยว เพิ่มการโฆษณาและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชนให้มากยิ่งขึ้น และมีการควบคุมในด้านความปลอดภัยและคุ้มครองแก่นักท่องเที่ยวด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ได้เสนอให้ปรับปรุงป้ายชี้ทาง ป้ายสื่อความหมายต่างๆ ให้มีความชัดเจน และมีการกำหนดในเรื่องของระบบการจราจรภายในชุมชน ว่าจะให้เส้นทางใดเป็นทางเข้า-ออก เส้นทางใดห้ามนำรถเข้าไป และควรกำหนดจุดสำหรับจอดรถเพื่อความสะดวก และเป็นระเบียบในการจราจรภายในชุมชน

อภิปรายผล

การอภิปรายผลครั้งนี้ผู้ศึกษาได้อภิปรายผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยใช้แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้รวบรวมมาแล้วในข้างต้นมาประกอบการ อภิปราย

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โดยผู้ศึกษาได้พิจารณาจากองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว คือ สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ซึ่งสอดคล้อง กับแนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542; Burkart and Medlik, 1981) ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า ชุมชนมีองค์ประกอบครบทั้ง 3 ด้าน แต่ยังคงมีการพัฒนาชุมชนต่อไป ให้ดีขึ้นในทุกๆ ด้าน เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวแล้วได้รับ ความประทับใจกลับไป

ด้านสิ่งดึงดูดใจของชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน คือ โบราณสถานที่มีอายุราว 700 - 800 ปี วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในชุมชน ศิลปหัตถกรรม เช่น การสร้างบ้านเรือน วัฒนธรรม การแต่งกาย อาหารพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน ประเพณี ความเชื่อ การประกอบอาชีพ ตลอดจน ภาษาถิ่น โดยกิจกรรมเหล่านี้ถือได้ว่าการสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นพ่อแม่ ไปรุ่นลูก รุ่นหลาน สืบเนื่องกันมาอย่างยาวนาน ซึ่งการสืบทอดวัฒนธรรมต่างๆ เหล่านี้ ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอีก ทางเลือกหนึ่ง ที่นอกจากผู้เดินทางท่องเที่ยวจะได้รับความเพลิดเพลินจากการเดินทางแล้ว ยังได้ รับความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้วัฒนธรรมของผู้คนในท้องถิ่นแล้ว ยังเป็นการช่วยรักษาและสืบทอด วัฒนธรรมของชุมชนไว้ไม่ให้สูญหายทางหนึ่งด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (บุญเลิศ จิตตั้ง วัฒนา, 2542)

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ชุมชนยังต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงในทุกๆ ด้านให้เพียงพอ เพื่อที่จะสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ เนื่องจากสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยว จะเป็นปัจจัยลำดับต้นๆ ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจมาเที่ยว และในด้านการพัฒนาชุมชนนั้นควรจะต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชนให้มากที่สุด

ด้านการเข้าถึงทางกายภาพนั้น สภาพถนนจากตัวจังหวัดพะเยาถึงอำเภอเชียงคำเป็น ถนนลาดยางมะตอยตลอดเส้นทาง สำหรับถนนภายในหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีต 2 ช่องทางเดิน รถ ระยะทางจากตัวจังหวัดพะเยาถึงชุมชนไถลื้อบ้านหย่วน ประมาณ 74 กิโลเมตร และสามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆได้ ได้แก่ ภูชี้ฟ้า เชียงแสน สามเหลี่ยมทองคำ แม่สาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Mill (1990), McIntosh and Goeldner (1986) และ Burkart and Medlik (1981) อย่างไรก็ตาม ชุมชนควรพัฒนาหรือปรับปรุง การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และด้านข้อมูลข่าวสาร

การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน พบว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ ร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน ทั้งในด้าน การวางแผน การดำเนินงาน การลงทุน การติดตามประเมินผล ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้กับประชาชนในชุมชนได้ร่วมกันพิจารณาและตัดสินใจในการท่องเที่ยวของชุมชน และเป็นการพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนเองในการจัดการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (John M. Cohen and Norman T. Uphoff, 1977 ; สวัสดิ์ อาสาธรพกิจ, 2542 ; สิริรุ้ สโรบล, 2545 ; ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2540)

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไถลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อชุมชนไถลื้อบ้านหย่วน ในด้านองค์ ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว ทั้ง 3 ด้าน พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าชุมชนมีความพร้อมอยู่ในระดับมาก แต่ในส่วนของสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวของชุมชน ยังคงต้องมีการพัฒนาให้ดีขึ้นและเพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยอย่างหนึ่ง ที่ทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจมาเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542)

แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไถลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ได้เสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน โดยผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดได้เสนอความคิดเห็น พอจะสรุปได้ว่า ชุมชนไถลื้อบ้านหย่วนสามารถพัฒนาศักยภาพสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นชุมชนที่มีความพร้อมทั้งทรัพยากรทางท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องรูปแบบทางสถาปัตยกรรม เช่น การสร้างบ้านเรือน

วัดวาอาราม การประกอบอาชีพ วัฒนธรรม ประเพณี ศิลปหัตถกรรม และวิถีการดำเนินชีวิต มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถให้บริการนักท่องเที่ยวได้ในระดับหนึ่ง แต่ก็มีการวางแผนทางพัฒนาในอนาคต เช่น การจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวของชุมชน การสร้างห้องสุขา สำหรับนักท่องเที่ยว จัดระเบียบร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม และร้านจำหน่ายของที่ระลึก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2539) และบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2540)

จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า ชาวบ้านในชุมชนไทลื้อส่วนใหญ่ จะให้ความเชื่อถือ เชื่อฟัง และไว้วางใจผู้นำชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชน มีส่วนซึ่งนำความต้องการของประชาชนในชุมชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จากการศึกษายังพบอีกว่า ผู้นำในชุมชนมีแนวคิดในการพัฒนาชุมชนของตนเองในทุกๆ ด้าน เช่น ในด้านการส่งเสริมอนุรักษ์ วัฒนธรรม ประเพณี การพัฒนาอาชีพของชุมชน ฯ รวมทั้งการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bateman (อ้างในเนตรชนก นันท์, 2544) โดยเฉพาะแนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งผู้นำชุมชนมีความต้องการพัฒนา ในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชน สินค้าที่ระลึก การโฆษณาประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว และเป็นการสร้างรายได้ให้กับประชาชนในชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากการศึกษาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน พบว่าชุมชนได้นำมาซึ่งข้อสรุปหลายประการ และสะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นจริงทางการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในบ้านหย่วน อันเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความล่าช้าในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน จากการศึกษาพบว่าชุมชนไทลื้อบ้านหย่วนมีปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดที่เป็นสาเหตุ ทำให้การบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ยังไม่สามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ คือ

ขอบเขตอำนาจหน้าที่รับผิดชอบไม่ชัดเจน เนื่องจากชุมชนไทลื้อบ้านหย่วนมีขอบเขตการปกครองของหน่วยงานที่รับผิดชอบหลายหน่วยงาน จึงก่อให้เกิดการแบ่งแยกในการให้ความสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณและอุปกรณ์ รวมทั้งเกิดการเกี่ยง และเป็นการทำงานกันทำงาน มีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันในวิธีการบริหารจัดการทางการท่องเที่ยว จึงทำให้ไม่สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อบ้านหย่วนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ให้มีการจัดตั้งและเลือกตั้งคณะกรรมการ ดำเนินงานทางการท่องเที่ยว เพื่อให้ชาวบ้านได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตามแนวทางการพัฒนาที่ได้วางไว้ ได้แก่ การเริ่มจากการทำแผนงาน ตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบ ประสานงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สรรหางบประมาณเพื่อดำเนินงาน และการทำงานของคณะกรรมการชุดดังกล่าวนี้ต้องให้ชาวบ้านสามารถตรวจสอบได้

2. ให้มีการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ในเรื่องการท่องเที่ยว ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อชุมชน ประวัติความเป็นมาของชุมชนกับชาวบ้านและเยาวชนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเข้าใจ ความภาคภูมิใจ และข้อควรปฏิบัติในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี ซึ่งหากชาวบ้านยังขาดสิ่งเหล่านี้ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อบ้านหยวน ก็จะไม่ประสบความสำเร็จ

3. ควรมีการประชาสัมพันธ์รายละเอียดของกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชุมชนตามสื่อต่างๆ ให้มากขึ้น

4. ควรจัดทำป้ายบอกเส้นทางไปสู่สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ภายในชุมชน ให้เพียงพอและมีความชัดเจน

5. ควรจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้เพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยว เช่น ห้องสุขา ร้านอาหาร โทรศัพท์ ที่พัก เป็นต้น

6. ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยตามจุดต่างๆ ภายในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อสร้างความปลอดภัยและความมั่นใจต่อนักท่องเที่ยว

7. ควรกำหนดจุดสำหรับจอดรถ เพื่อความสะดวกและเป็นระเบียบในการจราจรภายในชุมชน

8. ควรมีการกำหนดในเรื่องของระบบการจราจรภายในชุมชน ว่าจะให้เส้นทางใดเป็นทางเข้า-ออก และเส้นทางใดห้ามนำรถเข้าไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งต่อไป

1. ศึกษาความเป็นไปได้ในการนำแนวทางการพัฒนาของชุมชนไทลื้อบ้านหยวนมาสู่ขั้นตอนการปฏิบัติ

2. ควรทำการศึกษาในด้านการส่งเสริมการตลาดเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อบ้านหยวน

3. ควรทำการศึกษาเรื่องความสามารถในการรองรับของชุมชนไทลื้อบ้านหยวน

4. ควรทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม โดยให้สถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่น
องค์กรจังหวัด อำเภอ และชุมชน ร่วมกันหาความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวของ
ชุมชนต่อไป
5. ควรศึกษาวัฒนธรรมของชุมชนไทลื้อเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2543). Mission Statement ของ ททท. กรุงเทพฯ:
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2542). กองสถิติและวิจัย. รายงานสถิติประจำปี 2541.
กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2541). นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ:
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2540). โครงการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษา
ระบบนิเวศ. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมกับมูลนิธิพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว. (2539)
เอกสารสรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ Ecotourism' 96. กรุงเทพฯ:
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549). กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและสถาบันดำรงราชานุภาพ. (2541).
โครงการศึกษาแนวทางการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบของ
องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และสภาตำบล (สต.). กรุงเทพฯ: สถาบันดำรงราชานุ
ภาพสำนักงานกระทรวงมหาดไทย.
- ชูชาติ พวงสมจิตร์. (2540). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม
ของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์
ค.ด. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และสถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย. (2541). โครงการศึกษา
แนวทางการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วน
ตำบล (อบต.) และสภาตำบล (สต.). ม.ป.ท.
- เดชา ใต้สูงเนิน. (2543). การบริหารจัดการท่องเที่ยวเกษตร กรณีศึกษาน้ำมวงคำ ตำบลโป่ง
แยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าอิสระ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. (2537). การมีส่วนร่วมของชุมชน นโยบายและกลวิธี. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภา.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภา.

- ธวัชชัย รัตนช้อน. (2542). การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เนตรชนก นันท์. (2544). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษา ชุมชน วัดพระบาทห้วยต้ม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน. การค้นคว้าอิสระ ศศ.ม., มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.
- นำชัย ทนุผล. (2542). แนวคิดและวิธีการ การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว คณะธุรกิจการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- นำชัย ทนุผล. (2540). "การท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ" เอกสารประกอบการบรรยายในการฝึกอบรมหลักสูตรการท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศ ระหว่างวันที่ 28 พฤศจิกายน 2540. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542ก). การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542ข). มารู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกันเถิด. จุลสารการท่องเที่ยว. 18 (1), 10 – 17.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2542). เอกสารประกอบการศึกษาวิชา สศ.651 : ทฤษฎีและหลักการ พัฒนาชุมชนสาขาพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประเวศ วะสี. (2544). การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. จุลสารการท่องเที่ยว. 20 (3), 7.
- พจนา สนวนศรี. (2542). การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนโดยชุมชน. เอกสารประกอบการบรรยายหลักสูตรปริญญาโทสาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.
- พจนา สนวนศรี. (2541). การจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน. จุลสารการท่องเที่ยว. 17 (2).
- พินิจ ลาภชนานันท์. (2539). บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพรัช เตชะรินทร์. (2534). ชนบทไทย : กับการผันแปรในอนาคตภายหลังการพัฒนา. กรุงเทพฯ: พี เอ ลีฟวิง จำกัด.

- ภราเดช พัทม์วิเชียร. (2539). พัฒนาการท่องเที่ยวไทยในทิศทางที่ยั่งยืน. จุลสารการท่องเที่ยว. 15 (2).
- มธุรส ปราบไฟรี. (2544). โสมสเด็จกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. จุลสารการท่องเที่ยว. 20 (4), 62.
- มิตรรา สามารถ. (2543). รายงานผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.
- เมตต์ เมตต์การรุณจิต. (2541). การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม., มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา.
- จำไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2544). การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นหน้าที่ของชุมชน. อนุสาร อ.ส.ท. 42 (5), 113.
- วิไลภรณ์ ชันดีสิทธิ์. (2541). ทรรศนะของเกษตรกรต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตบ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าอิสระ วท.ม., เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2540). โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ. ม.ป.ท.
- สมชาย สนั่นเมือง. (2541). ชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว. จุลสารการท่องเที่ยว. 17 (2).
- สมเกียรติ ประเสริฐ. (2542). บทบาทขององค์กรท้องถิ่นในการจัดทรัพยากรท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สร้อยดี อาสาสรรพกิจ. (2542). การศึกษาเพื่อหาปัจจัยในการกำหนดความพร้อมของผู้ประกอบการจูงน้ำเที่ยวเชิงนิเวศ ในภาคเหนือตอนบน. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สินธุ์ สโรบล. (2545). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับการจัดการทรัพยากรเพื่อเศรษฐกิจของชุมชน (1). จดหมายข่าวสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). 3 (1).
- สุพิศย์ อบอุ่น,พระ. (2541). การศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ศึกษาเฉพาะกรณี : เส้นทางสายลำน้ำกก. วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (ม.ป.ป.) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. กรุงเทพมหานคร: กองการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- อรรวรรณ พันธุ์เนตร. (2541). การประเมินความต้องการมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวของประชาชน : กรณีบ้านหาดไคร้ ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าอิสระ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุทิศ ปฐมของ (บรรณาธิการ). (2541). เอกสารแนะนำอำเภอเชียงคำ. ม.ป.ท.
- AdhiKary, M. (1995) Management of Ecotourism. Bangkok : Srinakarinwirot University.
- Boo, Elizabeth. (1991) Making Ecotourism Sustainable : Recommendations for Planning, Development, and Management" in Nature Tourism Managing for the Environment. Washington, D.C: Island Press.
- Burkart, A.J. and S.Medrik. (1981). Tourism: Past, Present and Future. (2nd ed.) Oxford: Butterworth Hienemann Ltd. n.p.
- Cohen,J.M. and Norman. T.Uphoff. (1977) Rural Development Participation : Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation. New York : The Rural Developmentation Committee Center for International Studies, Cornell University.
- Commonwealth Department of Tourism,Australia. (1995) Best Practice Ecotourism A Guide to Energy and Waste Minimisation.
- Ervin,William. (1976). Participation Management : Concept Theory and Implementation. Atlanta Ga : Georgia State University.
- Gardner, T. and Mc Arthur S. (1994). Guided Nature Based Tourism in Tasmania's Forests : Trends constrains and implications. Tsamania : Forestry Tasmania.
- Hector Ceballos-Lascurain. (1998). Tourism,ecotourism and Protected areas. Parks. 2 (3), p. 31 – 35.
- Mill, Robert Christies. (1990). Tourism The International Business. New Jersey: Prentice Hall.
- Mill, Robert and Morrison, Alastair M. (1992). The Tourism System: An Introductory Text. 2 nd ed. New Jersey: Prince- Hall International.

Shadid, W. and Others. (1982). Access and Participation : A Theoretical Approach.

Participation of the poor in development. Leiden: University of Leiden.

The Ecotourism Society. (1991). The Ecotourism Society's definition The Ecotourism Society Newsletter. (spring), p.1.

United Nation. (1975). Popular in Decision Making For Development. New York : United Nations Publication.

Western, D. (1993). Ecotourism : A Gide for Planners & Managers. North Bennington: Vermont.

Yadav. (1980). Local Level Planning and Rural Development Alternatives Strategy. New Delhi : Concept Publishing Company.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถาม

สำหรับประชาชนในชุมชน

เรื่อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ
จังหวัดพะเยา

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อตำบลหย่วน
อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ผู้วิจัย ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดกรุณาตอบแบบสอบถาม เพื่อใช้ข้อมูลให้เป็น
ประโยชน์ในการเสนอแนะหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน
ต่อไป

แบบสอบถามฉบับนี้มี 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพร้อมของชุมชนในด้านองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ลงใน หรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่เว้นไว้ให้ตรงตาม
ความเป็นจริงของท่าน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1. ที่อยู่

บ้านเลขที่.....หมู่บ้าน / ชุมชน.....
หมู่ที่.....ตำบล.....หย่วน.....อำเภอ.....เชียงคำ.....
จังหวัด.....พะเยา.....

2. เพศ

1. ชาย 2. หญิง

3. อายุ

1. ต่ำกว่า 21 ปี 2. 21 - 30 ปี
 3. 31 - 40 ปี 4. 41 - 50 ปี
 5. 51 - 60 ปี 6. มากกว่า 60 ปี

4. การศึกษา

1. ไม่ได้เรียน 2. ประถมศึกษา
 3. มัธยมศึกษา 4. อนุปริญญา
 5.ปริญญาตรี 6. อื่นๆ (โปรดระบุ)

5. อาชีพ

1. เกษตรกร 2. รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ/ลูกจ้างรัฐบาล
 3. ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย/อาชีพอิสระ 4. พนักงาน/ลูกจ้างบริษัทเอกชน
 5. รับจ้างทั่วไป/ลูกจ้างรายวัน 6. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

6. รายได้ต่อเดือนของครอบครัว

☐ 1. ต่ำกว่า 5,000 บาท	☐ 2. 5,001 – 10,000 บาท
☐ 3. 10,001 – 15,000 บาท	☐ 4. 15,001 – 20,000 บาท
☐ 5. 20,001 – 25,000 บาท	☐ 6. มากกว่า 25,000 บาท

7. ท่านเป็นสมาชิกของกลุ่ม / องค์กรใดบ้างหรือไม่ ถ้าเป็นๆ อะไร

☐ 1. ไม่เป็น	
☐ 2. เป็น	☐ 2.1 กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน
☐ 2.2 คณะกรรมการหมู่บ้าน
☐ 2.3 อื่นๆ (ระบุ).....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพร้อมของชุมชนในด้านองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

ท่านคิดว่าชุมชนของท่านมีความพร้อม หรือมีความเหมาะสมในด้านองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับใด

- 5 หมายถึง ระดับของความเหมาะสมมากที่สุด
- 4 หมายถึง ระดับของความเหมาะสมมาก
- 3 หมายถึง ระดับของความเหมาะสมปานกลาง
- 2 หมายถึง ระดับของความเหมาะสมน้อย / น่าจะพัฒนาให้ดีขึ้นไปอีก
- 1 หมายถึง ระดับของความเหมาะสมน้อยที่สุด / ควรปรับปรุง

ข้อที่	รายการ	ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
	ด้านสิ่งดึงดูดใจ					
1	ชุมชนของท่านมีสภาพแวดล้อมสวยงาม และสะอาด สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้					
2	คนในชุมชนของท่านส่วนใหญ่ยังคงแต่งกายชุดไทยลือ					
3	คนในชุมชนของท่านส่วนใหญ่ยังคงพูดภาษาไทยลือ					
4	ชุมชนของท่านมีโบราณสถานเก่าแก่ทรงคุณค่ามีเอกลักษณ์ และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้					
5	ชุมชนของท่านยังคงอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในการสร้างบ้านทรงไทยลือ					
6	ชุมชนของท่านมีการจัดการแสดงต่างๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนให้แก่นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม					
7	ชุมชนของท่านมีการประกอบอาชีพทอผ้า ซึ่งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้					
8	ชุมชนของท่านมีสินค้าที่ระลึกจากงานหัตถกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนจำหน่าย และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ เช่น ผ้าทอไทยลือ กระดาษสา					
9	ชุมชนของท่านมีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาปรับใช้ และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ เช่น การรักษาโรคด้วยสมุนไพร การวางแผนโบราณ					
10	คนในชุมชนของท่านมีความเป็นมิตรไมตรี และให้การต้อนรับผู้มาเยือนในชุมชน					

ข้อที่	รายการ	ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
	ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก					
11	ชุมชนของท่านมีโทรศัพท์สาธารณะบริการตามจุดต่างๆ ภายในชุมชน					
12	ชุมชนของท่านมีสุขาสาธารณะ (ห้องน้ำ) ไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว					
13	ชุมชนของท่านมีบริการน้ำดื่ม / น้ำใช้ ไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว					
14	ชุมชนของท่านมีร้านอาหาร / เครื่องดื่ม ไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว					
15	ชุมชนของท่านมีร้านจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก					
16	ชุมชนของท่านมีบริการที่พักให้กับนักท่องเที่ยว					
17	ชุมชนของท่านมีบริการรถรับส่ง / จักรยานให้เช่า แก่นักท่องเที่ยว					
18	ชุมชนของท่านมีบริการสถานที่จอดรถ					
19	ชุมชนของท่านมีศูนย์บริการข้อมูลทางการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยว (หน่วยประชาสัมพันธ์/ฝ่ายต้อนรับ)					
20	ชุมชนของท่านมีบริการแผนที่และข้อมูลแสดงรายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน					
21	ชุมชนของท่านมีบริการผู้นำเที่ยวท้องถิ่น					
22	ชุมชนของท่านมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยตามจุดต่างๆ ของสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน					

ข้อที่	รายการ	ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
	ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว					
23	สภาพของถนนที่เข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยว					
24	ที่ตั้งใกล้ถนนสายหลักและสายรอง					
25	ความสะดวกต่อการใช้ยานพาหนะ					
26	เส้นทางการเดินเท้าในชุมชน					
27	ป้ายชี้บอกเส้นทางหรือสถานที่ต่างๆ อย่างชัดเจนเข้าใจง่าย					

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

ท่านเคยมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในระดับใด

- 5 หมายถึง มีส่วนร่วมมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีส่วนร่วมมาก
- 3 หมายถึง มีส่วนร่วมปานกลาง
- 2 หมายถึง มีส่วนร่วมน้อย
- 1 หมายถึง มีส่วนร่วมน้อยที่สุด / ไม่มีเลย

ข้อที่	การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม				
		5	4	3	2	1
	การร่วมวางแผน					
1	ท่านเคยร่วมวางแผนเพื่อดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชน					
2	ท่านเคยร่วมกำหนดนโยบายและวางแผนจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน					
3	ท่านเคยร่วมพิจารณาและแต่งตั้งคณะกรรมการวางแผน และดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชน					

ข้อที่	การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมของชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม				
		5	4	3	2	1
4	ท่านเคยร่วมจัดทำรายละเอียดของแผนปฏิบัติการเพื่อ การพัฒนาการท่องเที่ยว					
	การร่วมดำเนินกิจกรรม					
5	ท่านเคยร่วมส่งเสริมการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ภายในชุมชน					
6	ท่านเคยร่วมพัฒนาหมู่บ้านให้น่าอยู่ และมีความ สะอาด					
7	ท่านเคยร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต อาชีพดั้งเดิมของหมู่บ้านของท่าน					
8	ท่านเคยร่วมพิจารณากฎ / ระเบียบ / ข้อบังคับ ของหมู่บ้าน เกี่ยวกับการท่องเที่ยว สอดส่องดูแลผู้ที่ทำลาย สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชุมชน					
	การร่วมลงทุน					
9	ท่านเคยร่วมลงทุนธุรกิจบริการอาหารและเครื่องดื่มแก่ นักท่องเที่ยว					
10	ท่านเคยร่วมการให้บริการที่พักตามบ้านแก่นักท่องเที่ยว					
11	ท่านเคยร่วมในการให้บริการเช่ารถจักรยานแก่นักท่องเที่ยว เพื่อชมหมู่บ้าน					
12	ท่านเคยร่วมการให้บริการการเดินทาง / การขนส่งให้ กับนักท่องเที่ยว					
13	ท่านเคยร่วมสาธิตการประกอบอาชีพพื้นบ้าน เช่น การทอผ้า การทำอาหารพื้นบ้าน					
14	ท่านเคยร่วมจำหน่ายสินค้าที่ระลึกจากงานหัตถกรรม เช่น ผ้าทอของไทยลื้อ ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากกระดาษสา และการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร					

ข้อที่	การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมของชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม				
		5	4	3	2	1
15	ท่านเคยร่วมการให้บริการเข้าเยี่ยมชม / สถิติการทำ พืชไร่ พืชสวน แปลงผัก ฟาร์มด้านการเกษตร					
	การร่วมติดตามประเมินผล					
16	ท่านเคยมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตาม แผนที่วางไว้					
17	ท่านเคยมีส่วนร่วมในการจัดระเบียบชุมชน เพื่อผล ตอบแทนที่เป็นธรรมภายในหมู่บ้าน					
18	ท่านเคยมีส่วนร่วมพิจารณาถึงผลประโยชน์ หรือผล กระทบที่ได้รับจากการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของชุมชน					
19	ท่านเคยมีส่วนร่วมในการพิจารณาค่าตอบแทนจาก การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว					
20	ท่านเคยมีส่วนร่วมในการพิจารณาถึงปัญหาและ อุปสรรคในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุม ชน					

แบบสอบถาม
สำหรับนักท่องเที่ยว

เรื่อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ
จังหวัดพะเยา

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ผู้วิจัย ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดกรุณาตอบแบบสอบถาม เพื่อใช้ข้อมูลให้เป็นประโยชน์ในการเสนอแนะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อไป แบบสอบถามฉบับนี้มี 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน ในด้านองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทลื้อ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ลงใน หรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่เว้นไว้ให้ตรงตามความเป็นจริงของท่าน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1. เพศ

1. ชาย
 2. หญิง

2. อายุ

1. ต่ำกว่า 21 ปี
 2. 21 - 30 ปี
 3. 31 - 40 ปี
 4. 41 - 50 ปี
 5. 51 - 60 ปี
 6. มากกว่า 60 ปี

3. การศึกษา

1. ไม่ได้เรียน
 2. ประถมศึกษา
 3. มัธยมศึกษา
 4. อนุปริญญา
 5. ปริญญาตรี
 6. สูงกว่าปริญญาตรี
 7. อื่นๆ (โปรดระบุ)

4. อาชีพปัจจุบัน

1. นักเรียน / นักศึกษา
 2. รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ/ลูกจ้างรัฐบาล
 3. ธุรกิจส่วนตัว
 4. พนักงาน/ลูกจ้างบริษัทเอกชน
 5. เกษตรกร
 6. รับจ้างทั่วไป/ลูกจ้างรายวัน
 7. ข้าราชการบำนาญ
 8. แม่บ้าน / ทำงานโดยไม่ได้รับค่าจ้าง
 9. ค้าขาย / อาชีพอิสระ
 10. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

5. รายได้ต่อเดือน

☐ 1. ไม่มีรายได้	☐ 2. ต่ำกว่า 5,000 บาท
☐ 3. 5,001 – 10,000 บาท	☐ 4. 10,001 – 15,000 บาท
☐ 5. 15,001 – 20,000 บาท	☐ 6. 20,001 – 25,000 บาท
☐ 7. มากกว่า 25,000 บาท	

6. ภูมิลำเนาของท่าน

☐ 1. ในจังหวัดพะเยา
☐ 2. จังหวัดอื่น (โปรดระบุ).....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อชุมชนไทลื้อบ้านหย่วน
ในด้านองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

ท่านคิดว่าชุมชนไทลื้อบ้านหย่วนมีความพร้อมในด้านองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว
อย่างไร

- 5 หมายถึง มีความพร้อมมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีความพร้อมมาก
- 3 หมายถึง มีความพร้อมปานกลาง
- 2 หมายถึง มีความพร้อมน้อย / ควรจะพัฒนาให้ดีขึ้นไปอีก
- 1 หมายถึง มีความพร้อมน้อยที่สุด / ควรปรับปรุง

ข้อที่	รายการ	ระดับ				
		5	4	3	2	1
	ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว					
1	ชุมชนมีสภาพแวดล้อมสวยงาม สะอาด และมี ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวหลากหลาย					
2	คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังคงแต่งกายชุดไทลื้อ					
3	คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังคงพูดภาษาไทยลื้อ					
4	มีโบราณสถานเก่าแก่ทรงคุณค่ามีเอกลักษณ์					
5	มีการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในการสร้างบ้านทรงไทลื้อ					
6	มีการอนุรักษ์การแสดงศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ลักษณะของชุมชน					
7	มีการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรม ที่เป็นเอกลักษณ์ ของชุมชน เช่น การทอผ้าไทลื้อ					
8	ชุมชนมีสินค้าที่ระลึกจากงานหัตถกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ลักษณะของชุมชนจำหน่าย และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ เช่น ผ้าทอไทลื้อ กระจาดสา					
9	ชุมชนมีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาปรับใช้ เช่น การรักษาโรคด้วยสมุนไพร การนวดแผนโบราณ					

ข้อที่	รายการ	ระดับ				
		5	4	3	2	1
10	คนในชุมชนมีความเป็นมิตรไมตรี และให้การต้อนรับ ต่อผู้มาเยือน					
	ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก					
11	ชุมชนมีโทรศัพท์สาธารณะบริการตามจุดต่างๆ					
12	ชุมชนมีสุขาสาธารณะ (ห้องน้ำ) ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว					
13	ชุมชนมีบริการน้ำดื่ม / น้ำใช้ ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว					
14	ชุมชนมีร้านอาหาร / เครื่องดื่ม ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว					
15	ชุมชนมีร้านจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก					
16	ชุมชนมีบริการที่พักให้กับนักท่องเที่ยว					
17	ชุมชนมีบริการรถรับส่ง / จักรยานให้เช่า แก่นักท่องเที่ยว					
18	ชุมชนมีบริการสถานที่จอดรถ					
19	ชุมชนมีศูนย์บริการข้อมูลทางการท่องเที่ยวให้แก่นัก ท่องเที่ยว (หน่วยประชาสัมพันธ์/ฝ่ายต้อนรับ)					
20	ชุมชนมีบริการแผนที่และข้อมูลแสดงรายละเอียดของ แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน					
21	ชุมชนมีบริการผู้นำเที่ยวท้องถิ่น					
22	มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยตามจุดต่างๆ ของ สถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน					

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

1. พระครูสุภัทธรพรหมคุณ วัดหย่วน บ้านหย่วน หมู่ 3 ต. หย่วน อ. เชียงคำ จ.พะเยา
2. พระสมศักดิ์ สิริทโร วัดแสนเมืองมา บ้านมาง หมู่ 4 ต. หย่วน อ. เชียงคำ จ.พะเยา
3. นายศิลปะพงษ์ วีร์รักษ์ สำนักงานเทศบาลตำบลเชียงคำ ต. หย่วน อ. เชียงคำ จ. พะเยา
4. นายเสรี ทิมยศ สำนักงานศึกษาธิการอำเภอเชียงคำ ต. หย่วน อ. เชียงคำ จ.พะเยา
5. นายยุทธพล อุ่นตาล โรงเรียนเชียงคำวิทยาคม ต. หย่วน อ. เชียงคำ จ. พะเยา
6. ด.ต. กองกุล ชาวเชียงขวาง บ้านธาตุสบแวน หมู่ 1 ต. หย่วน อ. เชียงคำ จ. พะเยา
7. นายดิเรก สมฤทธิ์ 256 บ้านธาตุสบแวน หมู่ 1 ต. หย่วน อ. เชียงคำ จ. พะเยา
8. นายประพันธ์ วงศ์ใหญ่ 36 บ้านธาตุสบแวน หมู่ 2 ต. หย่วน อ. เชียงคำ จ. พะเยา
9. พ.อ.อ.สุเทพ พิพงษ์ 90 บ้านธาตุสบแวน หมู่ 2 ต. หย่วน อ. เชียงคำ จ. พะเยา
10. นางแสงดา สมฤทธิ์ 31/1 บ้านธาตุสบแวน หมู่ 2 ต. หย่วน อ. เชียงคำ จ. พะเยา
11. นายทะวิน จันทร์สุข บ้านหย่วน หมู่ 3 ต. หย่วน อ. เชียงคำ จ. พะเยา
12. นายสิงห์ ใจวังโลก 133 บ้านหย่วน หมู่ 3 ต. หย่วน อ. เชียงคำ จ. พะเยา
13. นายประสิทธิ์ สุดยอด บ้านหย่วน หมู่ 3 ต. หย่วน อ. เชียงคำ จ. พะเยา
14. นายกมล ใจกล้า บ้านหย่วน หมู่ 3 ต. หย่วน อ. เชียงคำ จ. พะเยา
15. นายผล วงศ์ใหญ่ 245 บ้านมาง หมู่ 4 ต. หย่วน อ. เชียงคำ จ. พะเยา

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - ชื่อสกุล : นางสุพรรณิ สงวนพัฒน์
เกิดเมื่อ : 7 กุมภาพันธ์ 2512
สถานที่เกิด : จังหวัดกรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน : 31/317 หมู่ 16 ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี 12120

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2532 : อ.ศศ. (วารสารและการประชาสัมพันธ์) จากวิทยาลัยครู
เพชรบุรีวิทยาคลองกรณ์ จังหวัดปทุมธานี
พ.ศ. 2534 : ศศ.บ. (การจัดการทั่วไป) จากวิทยาลัยครูเพชรบุรี
วิทยาคลองกรณ์ จังหวัดปทุมธานี
พ.ศ. 2547 : ศศ.ม. (สังคมศึกษา) จากมหาวิทยาลัยนเรศวร
จังหวัดพิษณุโลก